

Bruxelles, 3.9.2025.
COM(2025) 809 final

ANNEX 1 – PART 3/4

PRILOG

Prijedlogu ODLUKE VIJEĆA

o potpisivanju, u ime Europske unije, i privremenoj primjeni Sporazuma o političkom i gospodarskom strateškom partnerstvu i suradnji između Europske unije i njezinih država članica, s jedne strane, i Sjedinjenih Meksičkih Država, s druge strane

POGLAVLJE 16.

TELEKOMUNIKACIJSKE USLUGE

ČLANAK 16.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „pripadajuća infrastruktura” znači usluge, fizička infrastruktura i druga oprema povezane s telekomunikacijskom mrežom ili uslugom koje omogućuju ili podupiru pružanje usluga putem te mreže ili usluge ili bi to mogle činiti;
- (b) „krajnji korisnik” znači krajnji potrošač ili pretplatnik javne telekomunikacijske usluge, uključujući pružatelja usluga koji nije pružatelj javnih telekomunikacijskih usluga;
- (c) „osnovna infrastruktura” znači infrastruktura javne telekomunikacijske mreže ili usluge koju:
 - i. isključivo ili pretežno osigurava jedan pružatelj ili ograničen broj pružatelja; i
 - ii. koju nije moguće ekonomski ili tehnički nadomjestiti radi pružanja usluge;

- (d) „međupovezivanje” znači povezivanje javnih telekomunikacijskih mreža pružatelja javnih telekomunikacijskih usluga kako bi se korisnicima jednog pružatelja omogućilo komuniciranje s korisnicima drugog pružatelja i pristup uslugama koje pruža bilo koji pružatelj koji je uključen ili ima pristup mreži;
- (e) „komunikacija unutar poduzeća” znači telekomunikacija kojom poduzeće komunicira interno ili sa svojim društvima kćerima, podružnicama i, podložno pravu predmetne stranke, povezanim društvima ili između njih, ali ne uključuje komercijalne ili nekomercijalne usluge koje se pružaju poduzećima koja nisu društva kćeri, podružnice ili povezana društva ili koje se nude korisnicima ili mogućim korisnicima¹;
- (f) „zakupljeni vodovi” znači telekomunikacijske usluge ili infrastruktura, uključujući one virtualne ili nefizičke prirode, između dviju ili više određenih točaka koje služe za namjensku upotrebu ili raspoloživost korisniku;
- (g) „licencija” znači bilo kakvo odobrenje koje stranka može zahtijevati od fizičke osobe ili poduzeća, u skladu sa svojim zakonodavstvom, da bi ta osoba ili to poduzeće nudilo telekomunikacijsku uslugu, uključujući, među ostalim, koncesije, dozvole, registracije ili obavijesti;

¹ Za potrebe ove definicije izrazi „društva kćeri” „podružnice” i, ako je primjenjivo, „povezana društva” za stranku imaju značenje kako je utvrđeno njezinim pravom.

- (h) „glavni pružatelj” znači pružatelj telekomunikacijskih mreža ili usluga koji može bitno utjecati na uvjete sudjelovanja, s obzirom na cijenu i ponudu, na relevantnom tržištu za javne telekomunikacijske mreže ili usluge zbog kontrole nad osnovnom infrastrukturom ili korištenja svojeg položaja na tom tržištu;
- (i) „mrežni element” znači uređaj ili oprema koja se koristi za pružanje telekomunikacijske usluge, uključujući značajke, funkcije i kapacitete koje taj uređaj ili oprema omogućuju;
- (j) „nediskriminirajući” znači usklađen s tretmanom najpovlaštenije nacije kako je definiran u člancima 10.8. (Tretman najpovlaštenije nacije) i 11.7. (Tretman najpovlaštenije nacije) i nacionalnim tretmanom kako je definiran u člancima 10.7. (Nacionalni tretman) i 11.6. (Nacionalni tretman) te odobravanje tretmana koji nije manje povoljan od onoga koji se odobrava bilo kojem drugom korisniku sličnih javnih telekomunikacijskih usluga u sličnim situacijama, među ostalim s obzirom na pravovremenost;
- (k) „prenosivost broja” znači mogućnost koja se nudi krajnjim korisnicima javnih telekomunikacijskih usluga da pri prelasku na istu kategoriju pružatelja javnih telekomunikacijskih usluga na zahtjev zadrže, na istoj lokaciji ako je riječ o fiksnoj liniji, iste telefonske brojeve;
- (l) „javna telekomunikacijska mreža” znači telekomunikacijska mreža koja se koristi za pružanje javnih telekomunikacijskih usluga između zaključnih točaka mreže;

- (m) „javna telekomunikacijska usluga” znači telekomunikacijska usluga koja se nudi široj javnosti;
- (n) „referentna ponuda za međupovezivanje” znači ponuda za međupovezivanje koju nudi glavni pružatelj i koja je javno dostupna tako da bilo koji pružatelj javnih telekomunikacijskih usluga koji je voljan prihvatiti tu ponudu može na temelju toga osigurati međupovezivanje s glavnim pružateljem;
- (o) „telekomunikacije” znače prijenos i prijam signala žičanim, radijskim, optičkim ili drugim elektromagnetskim sredstvima;
- (p) „telekomunikacijska mreža” znači sustavi prijenosa i, ako je primjenjivo, oprema za komutiranje ili usmjeravanje te druga sredstva, uključujući elemente mreže koji nisu aktivni, koji omogućuju telekomunikaciju;
- (q) „telekomunikacijsko regulatorno tijelo” znači tijelo ili tijela odgovorna za regulaciju telekomunikacijskih mreža i usluga obuhvaćenih ovim poglavljem;
- (r) „telekomunikacijska usluga” znači usluga koja se u cijelosti ili većim dijelom sastoji od prijenosa i primanja signala telekomunikacijskim mrežama, među ostalim mrežama koje se koriste za radiodifuzijsko emitiranje, ali ne uključuje usluge pružanja sadržaja ili izvršavanja uredničke kontrole nad sadržajem prenesenim putem telekomunikacijskih mreža i usluga;

- (s) „univerzalna usluga” znači minimalan skup usluga koje se moraju staviti na raspolaganje svim korisnicima na području stranke, čiji opseg definira ta stranka; i
- (t) „korisnik” znači potrošač ili pružatelj usluge koji koristi javnu telekomunikacijsku mrežu ili uslugu.

ČLANAK 16.2.

Područje primjene i načela regulatornog okvira

1. U ovom poglavlju utvrđuju se načela regulatornog okvira za pružanje telekomunikacijskih mreža i usluga, koje su liberalizirane u skladu s poglavljima 10. (Ulaganja) i 11. (Prekogranična trgovina uslugama), i primjenjuje se na mjere koje stranka donese ili provodi, a koje utječu na trgovinu javnim telekomunikacijskim uslugama.
2. Podrazumijeva se da se ovo poglavlje ne primjenjuje na mjere koje stranka donese ili provodi, a koje utječu na usluge pružanja sadržaja ili izvršavanja uredničke kontrole nad sadržajem prenesenim putem telekomunikacijskih mreža ili usluga.

ČLANAK 16.3.

Telekomunikacijsko regulatorno tijelo

1. Svaka stranka osigurava da je njezino telekomunikacijsko regulatorno tijelo pravno odvojeno i funkcionalno neovisno o bilo kojem pružatelju javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga ili telekomunikacijske opreme. Kako bi osigurale neovisnost i nepristranost telekomunikacijskih regulatornih tijela, svaka stranka osigurava da njezino telekomunikacijsko regulatorno tijelo nema financijski interes niti zadržava operativnu ili upravljačku ulogu u bilo kojem pružatelju javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga ili telekomunikacijske opreme. Stranka koja zadrži vlasništvo ili kontrolu nad pružateljima telekomunikacijskih mreža ili usluga osigurava djelotvorno strukturno razdvajanje regulatorne funkcije od djelatnosti povezanih s vlasništvom ili kontrolom.
2. Svaka stranka osigurava da su regulatorne odluke i postupci njezina telekomunikacijskog regulatornog tijela, povezani s ovim poglavljem, nepristrani u odnosu na sve sudionike na tržištu.
3. Svaka stranka osigurava da njezino telekomunikacijsko regulatorno tijelo djeluje neovisno i ne traži te ne prima upute bilo kojeg drugog tijela s obzirom na izvršavanje zadaća koje su mu dodijeljene na temelju prava stranke u pogledu izvršavanja obveza utvrđenih u člancima 16.5., 16.6., 16.7., 16.9. i 16.10.

4. Svaka stranka osigurava da njezino telekomunikacijsko regulatorno tijelo ima regulatornu ovlast te odgovarajuća financijska sredstva i ljudske resurse za izvršavanje zadaća koje su mu dodijeljene kako bi izvršavalo obveze utvrđene u ovom poglavlju. Te se ovlasti izvršavaju transparentno i pravodobno. Zadaće telekomunikacijskog regulatornog tijela objavljuju se u lako dostupnom i jasnom obliku, posebno ako su te zadaće dodijeljene više tijela.

5. Svaka stranka svojem telekomunikacijskom regulatornom tijelu daje ovlast da osigura da mu pružatelji telekomunikacijskih mreža ili usluga odmah i na zahtjev dostave sve potrebne informacije, uključujući financijske informacije, kako bi se telekomunikacijskom regulatornom tijelu omogućilo da svoje zadaće obavlja u skladu s ovim poglavljem. S primljenim informacijama postupa se u skladu s primjenjivim zahtjevima stranaka u pogledu povjerljivosti.

6. Svaka stranka osigurava da korisnik ili pružatelj telekomunikacijskih mreža ili usluga na kojeg se odnosi odluka telekomunikacijskog regulatornog tijela ima pravo osporavati tu odluku pred tijelom koje je neovisno o telekomunikacijskom regulatornom tijelu i o strankama na koje se odluka odnosi². Odluka telekomunikacijskog regulatornog tijela ostaje na snazi do ishoda tog postupka, osim ako se odobre privremene mjere u skladu s pravom predmetne stranke.

² U Meksiku se opća pravila, postupanja ili propusti Regulatornog povjerenstva za telekomunikacije (Comisión Reguladora de Telecomunicaciones (CRT)) mogu osporavati samo putem neizravnog *amparo* postupka pred saveznim sudovima specijaliziranim za tržišno natjecanje, radiodifuzijsko emitiranje i telekomunikacije te ne podliježu nalogu za obustavu.

ČLANAK 16.4.

Postupci izdavanja licencija

1. Ako stranka zahtijeva da pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga ima licenciju, ona osigurava da su sljedeće informacije javno dostupne:
 - (a) vrste telekomunikacijskih usluga za koje su potrebne licencije;
 - (b) svi kriteriji i postupci izdavanja licencija koje primjenjuje;
 - (c) uobičajeni rok potreban za donošenje odluke o zahtjevu za izdavanje licencije ako je potrebna odluka; i
 - (d) uvjeti koji su opće primjenjivi na licenciju.
2. Stranka koja zahtijeva da pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga ima licenciju odlučuje o dodjeli licencije u razumnom roku kako bi omogućila pružatelju da počne pružati svoje telekomunikacijske mreže ili usluge bez nepotrebne odgode.
3. Svi kriteriji za izdavanje licencije, primjenjivi postupci i, ako su uvedeni, obveze ili uvjeti moraju biti povezani s telekomunikacijskim uslugama koje se pružaju te objektivni, razmjerni, transparentni i nediskriminirajući.

4. Svaka stranka osigurava da podnositelj zahtjeva za izdavanje licencije ili nositelj licencije u pisanom obliku dobije, kao postupovni uvjet ili na zahtjev, razloge:

- (a) za odbijanje izdavanja licencije;
- (b) za uvođenje uvjeta ili obveza povezanih s licencijom koji su specifični za tog pružatelja;
- (c) za oduzimanje licencije; ili
- (d) za odbijanje obnavljanja licencije.

5. Sve administrativne naknade koje se naplaćuju pružateljima moraju biti objektivne, transparentne, nediskriminirajuće i proporcionalne administrativnim troškovima koji su opravdano nastali pri upravljanju, nadzoru i izvršenju obveza utvrđenih u ovom poglavlju³.

ČLANAK 16.5.

Međupovezanost

Svaka stranka osigurava da pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga ima pravo i, ako je to zatražio drugi pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga, obvezu pregovaranja o međupovezivanju u svrhu pružanja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga.

³ Administrativne naknade ne uključuju plaćanja za prava upotrebe ograničenih resursa i obvezne doprinose za pružanje univerzalne usluge.

ČLANAK 16.6.

Pristup javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama i njihovo korištenje

1. Svaka stranka osigurava da se bilo kojem pružatelju usluga iz druge stranke osigura pristup javnim telekomunikacijskim mrežama ili uslugama, uključujući zakupljene vodove, koje se nude na njezinu području ili preko njezinih granica, te njihova upotreba, pod razumnim i nediskriminirajućim uvjetima radi pružanja usluge liberalizirane u skladu s poglavljima 10. (Ulaganja) i 11. (Prekogranična trgovina uslugama). Ta se obveza među ostalim provodi poštovanjem stavaka od 2. do 6.

2. Svaka stranka osigurava da je pružatelju usluga iz druge stranke dopušteno:
 - (a) kupiti ili zakupiti te spajati terminalnu ili drugu opremu koja ima sučelje s javnom telekomunikacijskom mrežom;

 - (b) pružati usluge pojedinačnim ili skupnim krajnjim korisnicima putem zakupljenih ili vlastitih vodova;

 - (c) povezivati privatne zakupljene ili vlastite vodove s javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama ili s vodovima koje je zakupio ili koji su u vlasništvu drugog pružatelja usluge; i

 - (d) koristiti operativne protokole po izboru pružatelja usluge pri pružanju bilo koje usluge, osim onih koji su nužni za osiguravanje dostupnosti telekomunikacijskih usluga široj javnosti.

3. Svaka stranka pružateljima usluga iz druge stranke osigurava mogućnost upotrebe javnih telekomunikacijskih mreža i usluga za prijenos informacija na njezinu području ili preko njezinih granica, među ostalim za komunikaciju unutar poduzeća takvih pružatelja usluga te za pristup informacijama sadržanima u bazama podataka ili drukčije pohranjenima u strojno čitljivom obliku na području bilo koje od stranaka.

4. Neovisno o stavku 3. stranka može donijeti ili provoditi mjere potrebne kako bi zajamčila sigurnost i povjerljivost komunikacije, podložno zahtjevu da se te mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije ili prikriveno ograničavanje trgovine uslugama.

5. Svaka stranka osigurava da se ne nameću uvjeti za pristup javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama ni za njihovu upotrebu, osim onih koji su nužni:
 - (a) za zaštitu odgovornosti pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga za pružanje javne usluge, posebno njihove sposobnosti da svoje javne telekomunikacijske usluge učine dostupnima široj javnosti; ili
 - (b) za zaštitu tehničke cjelovitosti javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga.

6. Pod uvjetom da ispunjavaju kriterije utvrđene u stavku 5., uvjeti za pristup javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama i za njihovu upotrebu mogu uključivati sljedeće:

- (a) ograničenja preprodaje ili zajedničke uporabe tih usluga;
- (b) zahtjev za upotrebu određenih tehničkih sučelja, uključujući protokole za sučelja, za međupovezivanje s tim mrežama ili uslugama;
- (c) zahtjeve, prema potrebi, za interoperabilnost tih usluga i za poticanje ostvarenja ciljeva utvrđenih u članku 16.18.;
- (d) homologaciju terminalne ili druge opreme koja je u sučelju s mrežom te tehničke zahtjeve koji se odnose na povezivanje te opreme s tim mrežama;
- (e) ograničenja međupovezivanja privatnih zakupljenih ili vlastitih vodova s tim mrežama ili uslugama ili s vodovima koje je zakupio ili koji su u vlasništvu drugog pružatelja usluge; ili
- (f) zahtjeve u pogledu obavješćivanja, registracije i dobivanja licencije.

ČLANAK 16.7.

Rješavanje sporova u području telekomunikacija

1. Svaka stranka osigurava da u sporu između pružatelja telekomunikacijskih mreža ili usluga povezanog s pravima i obvezama utvrđenima u ovom poglavlju njezino telekomunikacijsko regulatorno tijelo, na zahtjev bilo koje od stranaka u sporu, donese obvezujuću odluku o rješenju spora u roku određenom pravom te stranke.
2. Svaka stranka osigurava da se odluka koju donese telekomunikacijsko regulatorno tijelo stavi na raspolaganje javnosti, uzimajući u obzir zahtjeve u pogledu povjerljivosti poslovnih podataka. Svaka stranka osigurava da stranke koje sudjeluju u sporu dobiju cjelovito obrazloženje na kojem se odluka temelji i da imaju pravo osporavati tu odluku u skladu s člankom 16.3. stavkom 6.
3. Stavci 1. i 2. ne sprečavaju stranku koja sudjeluje u sporu da pokrene postupak pred pravosudnim tijelima⁴.

⁴ U Meksiku se opća pravila, postupanja ili propusti Regulatornog povjerenstva za telekomunikacije (Comisión Reguladora de Telecomunicaciones (CRT)) mogu osporavati samo putem neizravnog amparo postupka pred saveznom sudovima specijaliziranim za tržišno natjecanje, radiodifuzijsko emitiranje i telekomunikacije te ne podliježu nalogu za obustavu.

ČLANAK 16.8.

Mjere zaštite tržišnog natjecanja protiv glavnih pružatelja usluga

1. Svaka stranka donosi ili provodi odgovarajuće mjere u svrhu sprečavanja pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga koji su, samostalno ili zajedno, glavni pružatelj da primjenjuju ili nastavljaju primjenjivati prakse protivne tržišnom natjecanju.
2. Prakse protivne tržišnom natjecanju iz stavka 1. posebno uključuju:
 - (a) unakrsno subvencioniranje protivno tržišnom natjecanju;
 - (b) korištenje informacija dobivenih od konkurenata s posljedicama protivnima tržišnom natjecanju; i
 - (c) uskraćivanje drugim pružateljima usluga pravovremenih tehničkih informacija o osnovnoj infrastrukturi i komercijalno važnih informacija koje su im potrebne za pružanje usluga.

ČLANAK 16.9.

Međusobno povezivanje s glavnim pružateljima usluga

1. Svaka stranka osigurava da glavni pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža i usluga na njezinu području osigura međupovezivanje s pružateljima javnih telekomunikacijskih usluga iz druge stranke:
 - (a) na svakoj tehnički izvedivoj točki u mreži tog glavnog pružatelja;
 - (b) pod nediskriminirajućim uvjetima, među ostalim u pogledu cijena, tehničkih standarda, specifikacija, kvalitete i održavanja;
 - (c) kvalitete koja nije lošija od kvalitete koju osigurava za vlastite slične usluge ili slične usluge svojih društava kćeri ili drugih povezanih društava;
 - (d) pravodobno i pod uvjetima, među ostalim u pogledu cijena⁵, tehničkih standarda i specifikacija, koji su transparentni, razumni i kojima se uzima u obzir ekonomska izvedivost te koji su dovoljno nevezani da pružatelji javnih telekomunikacijskih usluga ne moraju plaćati za mrežne komponente ili infrastrukturu koja im nije potrebna za pružanje usluge; i

⁵ Ništa u ovom stavku ne sprečava stranku da zahtijeva da glavni pružatelj osigura međupovezivanje po troškovno usmjerenim cijenama. „Troškovno usmjerene cijene” znači cijene koje se temelje na troškovima, koje mogu uključivati razumnu dobit i mogu podrazumijevati različite metodologije određivanja troška za različitu infrastrukturu ili usluge.

- (e) na zahtjev, na dodatnim točkama uz zaključne točke mreže koje se nude većini korisnika, po cijenama koje odražavaju trošak izgradnje potrebne dodatne infrastrukture.
2. Svaka stranka osigurava da glavni pružatelji na njezinu području objave, prema potrebi:
- (a) referentnu ponudu za međupovezivanje ili drugu standardnu ponudu za međupovezivanje koja sadržava uvjete i cijene koje glavni pružatelj općenito nudi pružateljima javnih telekomunikacijskih usluga; ili
 - (b) uvjeta sporazuma o međumrežnom povezivanju na snazi.
3. Svaka stranka objavljuje primjenjive postupke za pregovore o međupovezivanju s glavnim pružateljem na njezinu području.

ČLANAK 16.10.

Pristup osnovnoj infrastrukturi

1. Svaka stranka osigurava da glavni pružatelj na njezinu području odobri pristup svojoj osnovnoj infrastrukturi pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga pod razumnim, transparentnim i nediskriminirajućim uvjetima na temelju opće dostupne ponude u svrhu pružanja javnih telekomunikacijskih usluga, osim ako to nije nužno za postizanje učinkovitog tržišnog natjecanja na temelju prikupljenih činjenica i ocjenjivanja tržišnih uvjeta koje je provelo telekomunikacijsko regulatorno tijelo. Osnovna infrastruktura glavnog pružatelja može uključivati elemente mreže, usluge zakupljenih vodova i pripadajuću infrastrukturu.
2. Svaka stranka ovlašćuje svoje telekomunikacijsko regulatorno tijelo za određivanje osnovne infrastrukture koju je glavni pružatelj obvezan staviti na raspolaganje na njezinu području te mjere u kojoj tu osnovnu infrastrukturu treba izdvojiti. To se određivanje među ostalim temelji na cilju postizanja djelotvornog tržišnog natjecanja i koristi za dugoročni interes krajnjih korisnika.
3. Ako stranka zahtijeva da glavni pružatelj nudi svoje javne telekomunikacijske usluge za preprodaju, osigurava da glavni pružatelj ne uvede nerazumne ili diskriminirajuće uvjete za preprodaju svojih javnih telekomunikacijskih usluga.

ČLANAK 16.11.

Ograničeni resursi

1. Svaka stranka osigurava da se dodjela i odobrenje prava na upotrebu ograničenih resursa, uključujući radiofrekvencijski spektar, brojeve i pravo puta, provode na otvoren, objektivan, pravodoban, transparentan, nediskriminirajući i proporcionalan način, uz nastojanje da se ostvare ciljevi od općeg interesa, uključujući promicanje tržišnog natjecanja. Postupci te uvjeti i obveze povezani s pravima na upotrebu temelje se na objektivnim, transparentnim, nediskriminirajućim i proporcionalnim kriterijima.
2. Svaka stranka osigurava da je trenutna upotreba dodijeljenih frekvencijskih pojaseva javno dostupna, ali nije potrebno dati detaljan opis radiofrekvencijskog spektra dodijeljenog za određene državne potrebe.
3. Stranka se pri dodjeli radiofrekvencijskog spektra za komercijalnu upotrebu može osloniti na tržišno utemeljene pristupe, kao što su postupci nadmetanja.

4. Mjere stranke koja dodjeljuje i raspodjeljuje radiofrekvencijski spektar i upravlja frekvencijama nisu same po sebi neusklađene s člancima 10.6. (Pristup tržištu) i 11.4. (Pristup tržištu). Svaka stranka zadržava pravo na donošenje i provođenje mjera upravljanja spektrom i frekvencijama koje mogu dovesti do ograničenja broja pružatelja telekomunikacijskih usluga, pod uvjetom da su te mjere usklađene s drugim odredbama ovog Sporazuma. To pravo uključuje mogućnost dodjele frekvencijskih pojaseva uzimajući u obzir postojeće i buduće potrebe i dostupnost radiofrekvencijskog spektra.

ČLANAK 16.12.

Prenosivost broja

Svaka stranka na svojem području osigurava da pružatelji javnih telekomunikacijskih usluga pravodobno osiguraju prenosivost broja, bez smanjenja kvalitete, pouzdanosti ili praktičnosti te pod razumnim i nediskriminirajućim uvjetima.

ČLANAK 16.13.

Definicija univerzalne usluge

1. Svaka stranka ima pravo utvrditi vrstu obveza univerzalne usluge koje želi zadržati.

2. Svaka stranka obvezu univerzalne usluge primjenjuje transparentno i bez diskriminacije te na način koji je neutralan u pogledu tržišnog natjecanja. Svaka stranka osigurava da obveza pružanja univerzalne usluge koju je odredila ne čini veće opterećenje nego što je to potrebno za vrstu univerzalne usluge koju je definirala. Obveze pružanja univerzalne usluge utvrđene u skladu s tim načelima ne smatraju se same po sebi protivnima tržišnom natjecanju.

3. Svaka stranka osigurava da su postupci za određivanje pružatelja univerzalne usluge otvoreni za sve pružatelje javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga. Pružatelji se određuju putem učinkovitog, transparentnog i nediskriminirajućeg mehanizma.

4. Ako stranka odluči pružateljima univerzalne usluge plaćati naknadu, osigurava da ta naknada ne bude veća od potreba koje se izravno mogu pripisati obvezi pružanja univerzalnih usluga, kako se odredi natjecajnim postupkom ili određivanjem neto troškova.

ČLANAK 16.14.

Povjerljivost podataka

1. Svaka stranka osigurava da se pružatelji javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga koji za vrijeme postupka pregovora o aranžmanima u skladu s člankom 16.5., 16.9. ili 16.10. dobiju informacije od drugog pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga tim informacijama koriste isključivo u svrhu u koju su im dostavljene te da u svakom trenutku poštuju povjerljivost tih informacija.

2. Svaka stranka osigurava povjerljivost telekomunikacija i povezanih podataka o prometu koji se prenose za vrijeme korištenja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga, podložno zahtjevu da mjere koje se primjenjuju u tu svrhu nisu sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije ili prikriveno ograničavanje trgovine uslugama.

ČLANAK 16.15.

Tehnološka neutralnost

Stranke prepoznaju prednosti tehnološke neutralnosti, posebno s obzirom na omogućivanje pružateljima javnih telekomunikacijskih usluga da odaberu tehnologije koje žele koristiti za pružanje svojih usluga. Stranka može ograničiti takav odabir donošenjem ili provođenjem zahtjeva potrebnih za ostvarivanje legitimnih ciljeva javne politike, pod uvjetom da ti zahtjevi ne stvaraju nepotrebne prepreke za trgovinu.

ČLANAK 16.16.

Tretman koji pružaju glavni pružatelji

Svaka stranka ovlašćuje svoje telekomunikacijsko regulatorno tijelo da, prema potrebi, zahtijeva od glavnog pružatelja na svojem području da pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga iz druge stranke odobri tretman koji nije manje povoljan od onog koji taj glavni pružatelj u sličnim situacijama odobrava svojim društvima kćerima ili povezanim društvima u pogledu:

- (a) dostupnosti, opskrbe, cijena ili kvalitete sličnih telekomunikacijskih usluga; i
- (b) dostupnosti tehničkih sučelja potrebnih za međumrežno povezivanje.

ČLANAK 16.17.

Međunarodni mobilni roaming

1. Stranke nastoje surađivati na promicanju transparentnih i razumnih cijena usluga međunarodnog mobilnog roaminga radi poticanja rasta trgovine između stranaka i povećanja dobrobiti potrošača.

2. Stranka može poboljšati transparentnost i tržišno natjecanje s obzirom na cijene međunarodnog mobilnog roaminga i tehnološke alternative uslugama roaminga osobito:

- (a) osiguravanje da su informacije o maloprodajnim cijenama lako dostupne potrošačima; i
- (b) smanjenjem prepreka korištenju tehnoloških alternativa roamingu, čime potrošači koji posjećuju njezino područje mogu pristupiti telekomunikacijskim uslugama upotrebom uređaja koji žele.

ČLANAK 16.18.

Međunarodne norme i organizacije

Stranke prepoznaju važnost međunarodnih normi za globalnu kompatibilnost i interoperabilnost telekomunikacijskih mreža ili usluga te promiču takve norme putem rada relevantnih međunarodnih tijela, uključujući Međunarodnu uniju za telekomunikacije i Međunarodnu organizaciju za normizaciju.

POGLAVLJE 17.

USLUGE MEĐUNARODNOG POMORSKOG PROMETA

ČLANAK 17.1.

Definicije

1. Za potrebe ovog poglavlja, odjeljka B poglavlja 10. (Liberalizacija ulaganja) te poglavlja 11. (Prekogranična trgovina uslugama), 12. (Privremena prisutnost fizičkih osoba u poslovne svrhe) i 18. (Financijske usluge):
 - (a) „usluge kontejnerske stanice i terminala” znači djelatnosti koje se sastoje od skladištenja kontejnera u luci ili na kopnu radi njihova punjenja ili pražnjenja, popravka i pripreme za prijevoz;
 - (b) „usluge carinjenja” znači djelatnosti koje se sastoje od obavljanja carinskih formalnosti za drugu stranku povezanih s uvozom, izvozom ili prevozom tereta, bez obzira na to pruža li pružatelj usluga tu uslugu u okviru svoje osnovne ili sporedne djelatnosti;

- (c) „prijevoz od vrata do vrata ili multimodalni prijevoz” znači prijevoz tereta na temelju jedne prijevozne isprave pri kojem se upotrebljava više prijevoznih sredstava i koji uključuje međunarodnu dionicu na moru;
- (d) „usluge otpreme tereta” znači djelatnost koja se sastoji od organiziranja i praćenja otpreme u ime otpremnika dobavljanjem usluga prijevoza i povezanih usluga, pripremom dokumentacije i pružanjem poslovnih informacija;
- (e) „međunarodni teret” znači teret koji se prevozi između luke stranke i luke druge stranke ili treće zemlje ili između luke jedne države članice Europske unije i luke druge države članice Europske unije;
- (f) „usluge međunarodnog pomorskog prijevoza” znači prijevoz putnika ili tereta pomorskim plovilima između luke stranke i luke druge stranke ili treće zemlje ili između luke jedne države članice Europske unije i luke druge države članice Europske unije, uključujući izravno ugovaranje s pružateljima drugih usluga prijevoza radi prijevoza od vrata do vrata ili multimodalnog prijevoza na temelju jedne prijevozne isprave, ali ne i pravo pružanja takvih drugih usluga prijevoza;
- (g) „pomoćne pomorske usluge” znači usluge utovara i istovara pomorskog tereta, usluge carinjenja, usluge kontejnerske stanice i terminala, usluge pomorskih agencija i usluge otpreme tereta;

- (h) „usluge pomorskih agencija” znači djelatnosti koje se sastoje od zastupanja u svojstvu agenta, na određenom zemljopisnom području, poslovnih interesa jednog ili više brodara ili brodarskih društava za sljedeće potrebe:
- i. stavljanja na tržište i prodaje usluga pomorskog prijevoza i povezanih usluga, od izrade ponuda do izdavanja računa i teretnica u ime trgovačkih društava, dobavljanja i preprodaje potrebnih povezanih usluga, pripreme dokumentacije i pružanja poslovnih informacija; ili
 - ii. organiziranja, u ime trgovačkih društava, pristajanja brodova ili preuzimanja tereta kad je to potrebno; i
- (i) „usluge utovara i istovara pomorskog tereta” znači djelatnosti koje obavljaju trgovačka društva za utovar i istovar plovila, uključujući trgovačka društva za upravljanje terminalima, ali isključujući neposrednu djelatnost lučkih radnika ako je ta radna snaga organizirana neovisno o trgovačkim društvima za utovar i istovar plovila ili trgovačkim društvima za upravljanje terminalima; obuhvaćene djelatnosti uključuju organizaciju i nadzor:
- i. utovara tereta na brod ili istovara tereta s broda;
 - ii. privezivanja ili odvezivanja tereta; ili
 - iii. prihvata ili isporuke i čuvanja tereta prije otpreme ili nakon istovara.

ČLANAK 17.2.

Ciljevi

U ovom se poglavlju utvrđuju načela liberalizacije usluga međunarodnog pomorskog prijevoza u skladu s odjeljkom B poglavlja 10. (Liberalizacija ulaganja) i poglavljima 11. (Prekogranična trgovina uslugama), 12. (Privremena prisutnost fizičkih osoba u poslovne svrhe) i 18. (Financijske usluge).

ČLANAK 17.3.

Načela

1. Podložno bilo kojoj mjeri koju stranka donese ili provodi u pogledu sektora, podsektora ili aktivnosti, u skladu s priložima I. (Postojeće mjere), II. (Buduće mjere), III. (Obveze u pogledu pristupa tržištu) i VI. (Financijske usluge), svaka stranka:

- (a) učinkovito primjenjuje načelo neograničenog pristupa međunarodnom pomorskom tržištu i trgovine na komercijalnoj i nediskriminacijskoj osnovi; i

(b) brodovima koji plove pod zastavom druge stranke ili kojima upravljaju pružatelji usluga iz druge stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od onoga koji odobrava svojim brodovima, s obzirom na, među ostalim, pristup lukama, upotrebu infrastrukture i lučkih usluga te pomoćnih pomorskih usluga te s tim povezane naknade i pristojbe, carinske objekte i dodjeljivanje vezova i uređaja za utovar i istovar.

2. Primjenjujući načela iz stavka 1. točaka (a) i (b) stranke:

(a) ne uključuje dogovore o raspodjeli tereta u buduće sporazume s trećim zemljama o uslugama pomorskog prijevoza, uključujući prijevoz suhog i tekućeg rasutog tereta i linijski promet, a ako takvi dogovori o raspodjeli tereta postoje u ranijim sporazumima, otkazuje ih u razumnom roku; i

(b) nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma ukidaju i suzdržavaju se od uvođenja jednostranih mjera ili upravnih, tehničkih ili drugih prepreka koje bi mogle činiti prikriveno ograničenje ili imati diskriminirajuće učinke na slobodno pružanje usluga međunarodnog pomorskog prijevoza.

3. Svaka stranka pružateljima usluga međunarodnog pomorskog prijevoza iz druge stranke dopušta da osnuju poduzeće i da ono posluje na njezinu području u skladu s prilogima I. (Postojeće mjere), II. (Buduće mjere), III. (Obveze u pogledu pristupa tržištu) i VI. (Financijske usluge).

4. Stranke pružateljima usluga međunarodnog pomorskog prijevoza iz druge stranke pod razumnim i nediskriminirajućim uvjetima na raspolaganje stavljaju sljedeće usluge u luci: peljarenje, tegljenje i pomoć pri tegljenju, opskrbu hranom, gorivom i vodom, prikupljanje otpada i zbrinjavanje balastnih voda, usluge lučke kapetanije, pomoć pri navigaciji, usluge hitnih popravaka, sidrenje, privez i usluge priveza te operativne obalne usluge nužne za operativnost broda, uključujući komunikacije, opskrbu vodom i električnom energijom.

POGLAVLJE 18.

FINANCIJSKE USLUGE

ČLANAK 18.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „pružatelj prekograničnih financijskih usluga iz stranke” znači osoba iz stranke koja pruža financijske usluge na području stranke i koja nastoji pružati ili pruža financijsku uslugu prekograničnim pružanjem tih usluga;
- (b) „prekogranična trgovina financijskim uslugama” ili „prekogranično pružanje financijskih usluga” znači pružanje financijske usluge:
 - i. iz područja jedne stranke na područje druge stranke; ili
 - ii. na području jedne stranke korisniku usluge iz druge stranke; takvo pružanje financijske usluge ne uključuje pružanje financijske usluge na području jedne stranke ulaganjem na tom području;

- (c) „financijska institucija” znači bilo koji pružatelj financijskih usluga koji obavlja financijsku uslugu ako je taj pružatelj ovlašten za poslovanje, reguliran ili ga se nadzire kao financijsku instituciju na temelju prava stranke na čijem se području pružatelj nalazi, uključujući podružnicu na području stranke pružatelja financijskih usluga čije se registrirano sjedište nalazi na području druge stranke;
- (d) „financijska institucija druge stranke” znači financijska institucija koja se nalazi na području stranke i koja je pod kontrolom osobe iz druge stranke;
- (e) „financijska usluga” znači bilo kakva usluga financijske prirode, uključujući sve usluge osiguranja i njima srodne usluge te sve bankovne i druge financijske usluge (osim osiguranja); to uključuje sljedeće aktivnosti:
 - i. osiguranje i usluge povezane s osiguranjem:
 - (A) izravno osiguranje uključujući suosiguranje:
 - (1) životno;
 - (2) neživotno;
 - (B) reosiguranje i retrocesija;

- (C) posredovanje u osiguranju, poput brokera i agencije; i
 - (D) pomoćne osigurateljne usluge, kao što su usluge savjetovanja, aktuarske usluge, usluge procjene rizika i usluge naplate odštetnih zahtjeva; i
- ii. bankarske i druge financijske usluge (osim osiguranja):
- (A) primanje depozita i drugih povratnih sredstava od građana;
 - (B) sve vrste zajmova, uključujući potrošačke kredite, hipotekarne kredite, faktoring i financiranje komercijalnih transakcija;
 - (C) financijski leasing;
 - (D) sve usluge plaćanja i prijenosa novca, uključujući kreditne kartice, kartice s odgođenom naplatom i debitne kartice, putničke čekove i bankovne mjenice;
 - (E) jamstva i obveze;

- (F) trgovanje za vlastiti račun ili za račun klijenata, na burzi, izvanburzovnom tržištu ili na neki drugi način, sljedećim:
- (1) instrumentima tržišta novca, uključujući čekove, mjenice, potvrde o pologu;
 - (2) devize;
 - (3) izvedenicama, uključujući budućnosnice i opcije;
 - (4) instrumentima tečaja i kamatnim instrumentima, uključujući proizvode kao što su swap ugovori ili ugovori s terminskim tečajem itd.;
 - (5) prenosive vrijednosne papire; i
 - (6) drugim prenosivim instrumentima i financijskim sredstvima, uključujući zlato;
- (G) sudjelovanje u izdavanju svih vrsta vrijednosnih papira, uključujući njihovo pokroviteljstvo i plasiranje u svojstvu agenta (javno ili u privatnom svojstvu) te pružanje usluga povezanih s takvim izdavanjima;
- (H) brokerski novčani poslovi;

- (I) upravljanje imovinom, poput upravljanja gotovinom ili portfeljem, svi oblici upravljanja zajedničkim ulaganjima, upravljanje mirovinskim fondovima, usluge skrbništva, usluge pohrane i fiducijarne usluge;
 - (J) usluge namire i klirinške usluge za financijsku imovinu, uključujući vrijednosne papire, izvedenice i druge prenosive instrumente;
 - (K) pružanje i prijenos financijskih informacija te obrada financijskih podataka i s time povezani softver od strane pružatelja drugih financijskih usluga; i
 - (L) savjetodavne, posredničke i druge pomoćne financijske usluge povezane sa svim djelatnostima navedenima u podpodtočkama od (A) do (K), uključujući bonitetne informacije i analizu, istraživanja i savjete koji se odnose na ulaganja i portfelje, savjete koji se odnose na stjecanje te restrukturiranje i strategiju trgovačkih društava;
- (f) „pružatelj financijskih usluga” znači osoba iz stranke koja želi pružati ili pruža financijsku uslugu na području te stranke, ali ne uključuje javni subjekt;

(g) „ulaganje” znači ulaganje kako je definirano u članku 10.1. (Definicije) stavku 2. uz iznimku u pogledu kredita i drugih dužničkih instrumenata na koje se upućuje u toj definiciji:

- i. kredit odobren financijskoj instituciji ili dužnički instrument koji je izdala financijska institucija obuhvaćen je izrazom ulaganje ako ga stranka na čijem se području nalazi financijska institucija smatra regulatornim kapitalom, neovisno o njegovu dospijeću; i
- ii. kredit koji je odobrila financijska institucija ili dužnički instrument u vlasništvu financijske institucije, osim kredita financijskoj instituciji ili dužničkog instrumenta financijske institucije iz podtočke i., nije obuhvaćen izrazom ulaganje;

podrazumijeva se da kredit koji je odobrio pružatelj prekograničnih financijskih usluga ili dužnički instrument u njegovu vlasništvu, osim kredita odobrenog financijskoj instituciji ili dužničkog instrumenta koji je izdala financijska institucija, jest ulaganje za potrebe poglavlja 10. (Ulaganja), pod uvjetom da taj kredit ili dužnički instrument ispunjava kriterije za ulaganja utvrđene u članku 10.1. (Definicije);

(h) „ulagatelj stranke” znači ulagatelj stranke kako je definiran u članku 10.1. (Definicije);

(i) „nova financijska usluga” znači usluga financijske prirode, uključujući usluge povezane s postojećim i novim proizvodima ili načinom pružanja tih proizvoda, koju ne pruža nijedan pružatelj financijskih usluga na području jedne stranke, ali se ona pruža na području druge stranke;

- (j) „javni subjekt” znači:
- i. vlada, središnja banka ili monetarno tijelo stranke ili subjekt u vlasništvu ili pod nadzorom stranke, koji se pretežno bavi obavljanjem javnih funkcija ili djelatnosti u javne svrhe, što ne obuhvaća subjekte koji se pretežno bave pružanjem financijskih usluga uz tržišne uvjete; ili
 - ii. privatni subjekt, koji obavlja funkcije koje obično obavlja središnja banka ili monetarno tijelo kada obavlja te funkcije; i
- (k) „samoregulatorna organizacija” znači nevladino tijelo, uključujući burzu ili tržište vrijednosnih papira ili budućnosnica, klirinšku agenciju ili drugu organizaciju ili udruženje, koje izvršava regulatorne ili nadzorne ovlasti nad pružateljima financijskih usluga na temelju propisa ili delegiranja stranke.

ČLANAK 18.2.

Područje primjene

1. Ovo poglavlje primjenjuje se na mjere koje stranka donosi ili provodi, a koje se odnose:
 - (a) financijske institucije druge stranke;

(b) na ulagatelje druge stranke, i ulaganja tih ulagatelja, u financijske institucije na području stranke; i

(c) prekograničnu trgovinu financijskim uslugama.

2. Podrazumijeva se da se poglavlje 10. (Ulaganja) primjenjuje na mjere koje stranka donosi ili provodi:

(a) koje se odnose na ulagatelje stranke i ulaganja tih ulagatelja u pružatelje financijskih usluga koji nisu financijske institucije; i

(b) osim mjera koje se odnose na pružanje financijskih usluga, koje se odnose na ulagatelje stranke ili ulaganja tih ulagatelja u financijske institucije.

3. Ovo poglavlje ne primjenjuje se na mjere koje stranka donosi ili provodi, a koje se odnose na:

(a) djelatnosti ili usluge koje čine dio javnog mirovinskog sustava ili zakonskog sustava socijalnog osiguranja; ili

(b) djelatnosti ili usluge koje se obavljaju za račun stranke ili uz jamstvo stranke ili upotrebom financijskih sredstava stranke, uključujući njezine javne subjekte,

osim u mjeri u kojoj stranka dopušta da bilo koju od djelatnosti ili usluga iz točke (a) ili (b) obavljaju njezine financijske institucije u tržišnom natjecanju s javnim subjektom ili financijskom institucijom.

4. Ovo poglavlje ne primjenjuje se na javnu nabavu financijskih usluga.

5. Ništa u ovom Sporazumu ne primjenjuje se na djelatnosti koje obavlja središnja banka ili monetarno tijelo ili neko drugo javno tijelo u provedbi monetarne ili tečajne politike.

6. Odredbe poglavlja 10. (Ulaganja) i 11. (Prekogranična trgovina uslugama) primjenjuju se na mjere obuhvaćene ovim poglavljem samo u mjeri u kojoj su te odredbe ugrađene u ovo poglavlje i čine njegov dio.

7. Sljedeće odredbe ugrađuju se u ovo poglavlje i čine njegov dio te se primjenjuju *mutatis mutandis* na mjere koje stranka donosi ili provodi, a koje se odnose na financijske institucije druge stranke, ulagatelje druge stranke i ulaganja tih ulagatelja u financijske institucije na području stranke:

- (a) članci 10.11. (Formalni zahtjevi), 10.14. (Ulagački i regulatorni ciljevi i mjere), 10.15. (Tretman ulagatelja i obuhvaćenih ulaganja), 10.16. (Prijenosi), 10.17. (Naknada za gubitke), 10.18. (Izvlaštenje i naknada), 10.19. (Subrogacija), 10.52. (Uskraćivanje povlastica) i 11.9. (Uskraćivanje povlastica); i
- (b) odjeljak D poglavlja 10. (Rješavanje ulagačkih sporova) samo za tvrdnje da je stranka prekršila članak 18.3. ili 18.4. s obzirom na rad financijske institucije ili funkcioniranje ulaganja u financijsku instituciju ili da je prekršila članak 10.11. (Formalni zahtjevi), 10.15. (Tretman ulagatelja i obuhvaćenih ulaganja), 10.16. (Prijenosi), 10.17. (Naknada gubitaka), 10.18. (Izvlaštenje i naknada), 10.52. (Uskraćivanje povlastica) ili 11.9. (Uskraćivanje povlastica).

8. Ako se između ovog poglavlja i bilo koje druge odredbe ovog Sporazuma utvrdi nedosljednost, prednost ima ovo poglavlje u mjeri u kojoj postoji nedosljednost.

ČLANAK 18.3.

Nacionalni tretman

1. Članak 10.7. (Nacionalni tretman) ugrađuje se u ovo poglavlje i čini njegov sastavni dio te se primjenjuje na ulagatelje i financijske institucije druge stranke i njihova ulaganja u financijske institucije.
2. Tretman koji je stranka odobrila vlastitim ulagateljima i ulaganjima vlastitih ulagatelja u skladu s člankom 10.7. (Nacionalni tretman) znači tretman odobren vlastitim financijskim institucijama i ulaganjima vlastitih ulagatelja u financijske institucije.

ČLANAK 18.4.

Autorska prava i srodna prava

1. Članak 10.8. (Tretman najpovlaštenije nacije) ugrađuje se u ovo poglavlje i čini njegov sastavni dio te se primjenjuje na mjere koje stranka donosi ili provodi, a koje se odnose na ulagatelje i financijske institucije druge stranke i njihova ulaganja u financijske institucije.

2. Tretman koji je stranka odobrila ulagateljima iz treće zemlje i ulaganjima ulagatelja iz treće zemlje u skladu s člankom 10.8. (Tretman najpovlaštenije nacije) znači tretman odobren financijskim institucijama treće zemlje i ulagateljima iz treće zemlje i njihovim ulaganjima u financijske institucije.

ČLANAK 18.5.

Pristup tržištu

1. Stranka ne smije donositi ni provoditi, u pogledu financijske institucije druge stranke ili u pogledu pristupa tržištu osnivanjem financijske institucije od strane ulagatelja druge stranke, na svojem cijelom području ili na području teritorijalne podjedinice mjeru kojom se:

(a) određuju ograničenja u pogledu:

- i. broja financijskih institucija, u obliku brojčanih kvota, monopola, isključivih pružatelja usluga ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba;
- ii. ukupne vrijednosti transakcija financijskih usluga ili imovine u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba;

- iii. ukupnog broja financijskih usluga ili ukupne količine pruženih financijskih usluga izraženih u određenim brojčanim jedinicama u obliku kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba; ili
 - iv. ukupnog broja fizičkih osoba koje se mogu zaposliti u određenom sektoru financijskih usluga ili koje financijska institucija može zaposliti, i koje su potrebne za pružanje određene financijske usluge i s njome su izravno povezane, u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba; ili
- (b) ograničavaju ili zahtijevaju posebne vrste pravnog subjekta ili zajedničkog pothvata putem kojih financijska institucija može obavljati gospodarsku djelatnost.

2. Podrazumijeva se da se ovaj članak ne tumači kao da se stranka sprečava da od financijske institucije zatraži pružanje određenih financijskih usluga posredstvom zasebnih pravnih subjekata ako, u skladu s pravom te stranke, raspon financijskih usluga koje pruža financijska institucija ne može pružati samo jedan subjekt.

ČLANAK 18.6.

Viša uprava i upravni odbor

Članak 10.10. (Viša uprava i upravni odbor) ugrađuje se u ovo poglavlje i čini njegov dio te se primjenjuje na mjere koje stranka donosi ili provodi, a koje se odnose na financijske institucije.

ČLANAK 18.7.

Prekogranična trgovina financijskim uslugama

1. Članci 11.4. (Pristup tržištu) i 11.6. (Nacionalni tretman) ugrađuju se u ovo poglavlje i čine njegov dio te se primjenjuju na mjere koje stranka donosi ili provodi, a koje se odnose na pružatelje prekograničnih financijskih usluga druge stranke koji pružaju financijske usluge utvrđene u Prilogu 18.-A (Prekogranična trgovina financijskim uslugama).
2. Tretman koji stranka odobrava vlastitim uslugama i pružateljima usluga u skladu s člankom 11.6. (Nacionalni tretman) znači tretman odobren vlastitim financijskim uslugama i pružateljima financijskih usluga.

3. Mjere koje stranka ne donosi niti provodi u pogledu usluga i pružatelja usluga iz druge stranke u skladu s člankom 11.4. (Pristup tržištu) znači mjere koje se odnose na pružatelje prekograničnih financijskih usluga iz druge stranke koji pružaju financijske usluge.
4. Članak 11.7. (Tretman najpovlaštenije nacije) ugrađuje se u ovo poglavlje i čini njegov dio te se primjenjuje na mjere koje stranka donosi ili provodi, a koje se odnose na pružatelje prekograničnih financijskih usluga druge stranke.
5. Tretman koji je stranka odobrila uslugama i pružateljima usluga iz treće zemlje u skladu s člankom 11.7. (Tretman najpovlaštenije nacije) znači tretman odobren financijskim uslugama treće zemlje i pružateljima financijskih usluga iz treće zemlje.
6. Članak 11.5. (Lokalna prisutnost) ugrađuje se u ovo poglavlje i čini njegov dio te se primjenjuje na pružatelje prekograničnih financijskih usluga druge stranke koji pružaju financijske usluge utvrđene u Prilogu 18.-A (Prekogranična trgovina financijskim uslugama).
7. Svaka stranka dopušta osobama koje se nalaze na njezinu području i svojim državljanima neovisno o tome gdje se nalaze da kupuju financijske usluge od pružatelja prekograničnih financijskih usluga druge stranke koji se nalaze na njezinu području. Ta obveza ne znači da stranka takvim pružateljima mora izdati dozvolu za poslovanje ili nuđenje usluga na njezinu državnom području. Stranka može definirati „poslovanje” i „nuđenje usluga” za potrebe ove obveze pod uvjetom da te definicije nisu u suprotnosti sa stavkom 1.

8. Ovaj članak ne tumači se kao da se stranka sprečava da donese ili provodi mjeru kojom se propisuju formalni zahtjevi povezani s pružanjem prekogranične financijske usluge, kao što je registracija ili odobrenje pružatelja prekograničnih financijskih usluga i financijskih instrumenata, pod uvjetom da se ti zahtjevi ne primjenjuju na diskriminirajući način.

ČLANAK 18.8.

Zahtjevi učinkovitosti

1. Stranke zajednički određuju pravila o zahtjevima u pogledu rezultata kao što su ona utvrđena u članku 10.9. (Zahtjevi u pogledu rezultata) koja se primjenjuju na ulaganja u financijske institucije.

2. U roku od 180 dana od zajedničkog određivanja pravila o zahtjevima u pogledu rezultata u skladu sa stavkom 1., Zajedničko vijeće odlukom mijenja stavak 1. kako bi uključilo ta pravila u ovaj članak i može izmijeniti, prema potrebi, rezerve i nesukladne mjere svake stranke u Prilogu VI. (Financijske usluge).

3. Članak 18.12. primjenjuje se na mjere navedene s obzirom na pravila o zahtjevima u pogledu rezultata iz stavka 1.

ČLANAK 18.9.

Financijske usluge koje su nove na području stranke

1. Stranka financijskoj instituciji druge stranke dopušta pružanje bilo koje nove financijske usluge čije bi pružanje prva stranka u skladu sa svojim domaćim pravom u sličnim situacijama dopustila vlastitim financijskim institucijama bez donošenja zakona ili izmjene postojećeg zakona.
2. Neovisno o članku 18.8. stavku 1. u vezi s člankom 11.4. (Pristup tržištu), stranka može odrediti institucionalni i pravni oblik pružanja nove financijske usluge te zahtijevati odobrenje za njezino pružanje. Ako se zahtijeva takvo odobrenje, odluka se donosi u razumnom roku, a odobrenje se može odbiti samo zbog bonitetnih razloga.

ČLANAK 18.10.

Revizijska klauzula o protoku podataka

Stranke u roku od tri godine od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma ponovno ocjenjuju potrebu za uključivanjem odredaba o slobodnom protoku podataka za obavljanje djelatnosti obuhvaćenih ovim poglavljem.

ČLANAK 18.11.

Postupanje s informacijama

Ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao zahtijevanje od stranke da otkrije informacije koje se odnose na poslove i račune pojedinačnih klijenata ili bilo kakve povjerljive ili zaštićene informacije u posjedu javnih subjekata.

ČLANAK 18.12.

Rezerve i nesukladne mjere

1. Članci od 18.3. do 18.7. ne primjenjuju se na:
 - (a) bilo koju postojeću nesukladnu mjeru koju stranka provodi na razini:
 - i. Europske unije, kako je utvrđeno u Dodatku VI.-A (Popis EU-a) Prilogu VI. (Financijske usluge);
 - ii. središnje vlade, kako je ta stranka utvrdila u odjeljku A Popisa u njezinu dodatku Prilogu VI. (Financijske usluge);

- iii. regionalne vlade, kako je ta stranka utvrdila u odjeljku A Popisa u njezinu dodatku Prilogu VI. (Financijske usluge); ili
 - iv. lokalne uprave;
- (b) nastavak primjene ili žurnu obnovu nesukladnih mjera iz točke (a); ili
- (c) izmjenu bilo koje nesukladne mjere iz točke (a) u mjeri u kojoj se izmjenom ne smanjuje sukladnost mjere kako je postojala:
- i. neposredno prije izmjene, s člankom 18.3., 18.4., 18.5. ili 18.6.; ili
 - ii. na datum stupanja na snagu ovog Sporazuma, s člankom 18.7.
2. Članci od 18.3. do 18.7. ne primjenjuju se ni na koju mjeru koju stranka donese ili provodi u pogledu sektora, podsektora ili djelatnosti, kako je ta stranka utvrdila u odjeljku B Popisa iz njezina dodatka Prilogu VI. (Financijske usluge).

3. Rezerva stranke na članak 10.6. (Pristup tržištu), 10.7. (Nacionalni tretman), 10.8. (Tretman najpovlaštenije nacije), 10.10. (Viša uprava i upravni odbor), 11.4. (Pristup tržištu), 11.5. (Lokalna prisutnost), 11.6. (Nacionalni tretman) ili 11.7. (Tretman najpovlaštenije nacije) navedena u njezinu dodatku Prilogu I. ili Prilogu II. ujedno je i rezerva na članke 18.3., 18.4., 18.5., 18.6. ili 18.7., ovisno o slučaju, u mjeri u kojoj su mjera, sektor, podsektor ili djelatnost utvrđeni u rezervi obuhvaćeni područjem primjene ovog poglavlja.

4. Stranka ne donosi nikakvu mjeru obuhvaćenu rezervom navedenom u njezinu dodatku Prilogu II. (Buduće mjere) kojom se od ulagatelja druge stranke, zbog njegova državljanstva, izravno ili neizravno zahtijeva da proda ili na drugi način raspolaže ulaganjem koje postoji u trenutku kad mjera počne proizvoditi učinke.

ČLANAK 18.13.

Bonitetno izuzeće

1. Ništa se u ovom Sporazumu ne tumači kao da stranku sprečava da donese ili provodi mjere zbog bonitetnih razloga,⁶ uključujući:

- (a) zaštitu ulagatelja, deponenata, osiguranika ili osoba prema kojima pružatelj financijskih usluga ima fiducijarnu obvezu; ili

⁶ Stranke priznaju da pojam „bonitetni razlozi” uključuje održavanje sigurnosti, pouzdanosti, cjelovitosti ili financijske odgovornosti pojedinačnih pružatelja financijskih usluga.

(b) osiguravanje integriteta i stabilnosti financijskog sustava te stranke.

2. Ako takve mjere nisu u skladu s ostalim odredbama ovog Sporazuma, ne smiju služiti kao sredstvo izbjegavanja obveza koje stranka preuzima na temelju ovog Sporazuma.

ČLANAK 18.14.

Priznanje

1. Stranka može priznati bonitetne mjere druge stranke ili treće zemlje kad određuje kako se primjenjuju mjere druge stranke koje se odnose na financijske usluge. To priznavanje može se postići jednostrano, usklađivanjem ili na temelju sporazuma ili drugog dogovora.

2. Ako stranka prizna bonitetnu mjeru treće zemlje u skladu sa stavkom 1., ta stranka drugoj stranci pruža odgovarajuću priliku da pokaže da okolnosti u kojima je stranka priznala bonitetnu mjeru treće zemlje postoje u drugoj stranci i da u tim okolnostima postoje ili bi postojali jednakovrijedni propisi, nadzor i provedba u drugoj stranci te, prema potrebi, postupci za razmjenu informacija između stranaka.

3. Ništa se u ovom Sporazumu ne tumači kao da se od stranke zahtijeva da prizna bonitetnu mjeru druge stranke.

ČLANAK 18.15.

Međunarodne norme

Svaka stranka nastoji osigurati da se na njezinu području provode i primjenjuju međunarodno dogovorene norme za reguliranje i nadzor u sektoru financijskih usluga te za borbu protiv izbjegavanja i utaje poreza. Te međunarodno dogovorene norme uključuju, među ostalim, norme koje donose skupina G-20, Odbor za financijsku stabilnost (FSB), Bazelski odbor za nadzor banaka (BCBS), Međunarodno udruženje osiguravateljskih nadzornih tijela (IAIS), Međunarodna organizacija komisija za vrijednosne papire (IOSCO), Stručna skupina za financijsko djelovanje (FATF) i Svjetski forum OECD-a o transparentnosti i razmjeni informacija u porezne svrhe.

ČLANAK 18.16.

Samoregulatorne organizacije

Ako stranka zahtijeva da financijska institucija ili pružatelj prekograničnih financijskih usluga iz druge stranke bude član samoregulatorne organizacije, da u njoj sudjeluje ili da ima pristup toj organizaciji kako bi mogao pružati financijsku uslugu na njezinu području, ta stranka osigurava da samoregulatorna organizacija ispunjava obveze utvrđene u člancima 18.3., 18.4. i 18.7.

ČLANAK 18.17.

Sustavi plaćanja i obračuna

Svaka stranka financijskim institucijama druge stranke s poslovnom jedinicom na njezinu području odobrava pristup platnim i klirinškim sustavima kojima upravljaju javni subjekti te službenim instrumentima financiranja i refinanciranja koji su dostupni u okviru redovnog poslovanja u skladu s uvjetima pod kojima se odobrava nacionalni tretman. Ovim se člankom ne omogućuje pristup sredstvima zajmodavca stranke u krajnjoj nuždi.

ČLANAK 18.18.

Domaći propisi i transparentnost

1. Poglavlja 13. (Domaći propisi) i 28. (Dobra regulatorna praksa) ne primjenjuju se na mjere koje stranka donosi ili provodi, a koje se odnose na područje primjene ovog poglavlja.
2. Svaka stranka osigurava da se sve mjere opće primjene na koje se primjenjuje ovo poglavlje provode na razuman, objektivan i nepristran način.
3. Za potrebe stavka 2. svaka stranka, u mjeri u kojoj je to izvedivo i u skladu sa svojim pravom:
 - (a) unaprijed objavljuje svoje predložene zakone i propise povezane s pitanjima obuhvaćenima područjem primjene ovog poglavlja ili unaprijed objavljuje dokumente u kojima se navodi dovoljno pojedinosti o takvim potencijalnim novim zakonima i propisima kako bi se zainteresiranim osobama i drugoj stranci omogućilo da procijene hoće li doći do znatnog učinka na njihove interese i na koji način;
 - (b) zainteresiranim osobama i drugoj stranci daje primjerene mogućnosti za iznošenje primjedbi na predložene mjere ili dokumente iz točke (a); i
 - (c) razmatra primjedbe koje primi u skladu s točkom (b).

4. Ako stranka zahtijeva odobrenje za pružanje financijske usluge, nadležna tijela te stranke:
- (a) u mjeri u kojoj je to izvedivo dopuštaju podnositelju zahtjeva da zahtjev podnese u bilo kojem trenutku;
 - (b) omogućuju razuman rok za podnošenje zahtjeva ako postoje posebni rokovi za podnošenje zahtjevâ;
 - (c) pružateljima usluga i osobama koje žele pružati uslugu dostavljaju informacije potrebne za usklađivanje sa zahtjevima i postupcima za dobivanje, zadržavanje, izmjenu i obnovu takvog odobrenja;
 - (d) u mjeri u kojoj je to izvedivo navode okvirne rokove za obradu zahtjeva;
 - (e) nastoje prihvaćati zahtjeve u elektroničkom obliku;
 - (f) umjesto izvornih dokumenata prihvaćaju preslike dokumenata ovjerene u skladu s pravom stranke, osim ako je predočavanje izvornih dokumenata potrebno radi zaštite cjelovitosti postupka izdavanja odobrenja;
 - (g) podnositelju zahtjeva bez nepotrebne odgode dostavljaju informacije o statusu zahtjeva ako on to zatraži;

- (h) ako se zahtjev smatra potpunim za potrebe obrade u skladu s pravom stranke, osiguravaju da se obrada zahtjeva završi i da se podnositelja zahtjeva obavijesti o odluci u razumnom roku od podnošenja zahtjeva, u mjeri u kojoj je to moguće pisanim putem⁷;
- (i) ako se zahtjev na temelju prava stranke smatra nepotpunim za obradu, u razumnom roku i u mjeri u kojoj je to izvedivo:
 - i. obavješćuje podnositelja zahtjeva da je zahtjev nepotpun;
 - ii. na zahtjev podnositelja daju smjernice o tome zašto zahtjev smatraju nepotpunim;
 - iii. podnositelju zahtjeva pružaju mogućnost⁸ da dostavi dodatne informacije potrebne za dopunu zahtjeva; i

⁷ Nadležna tijela mogu ispuniti taj zahtjev tako da podnositelja zahtjeva unaprijed obavijeste u pisanom obliku, među ostalim objavom mjere, o tome da izostanak odgovora nakon isteka određenog razdoblja od dana podnošenja zahtjeva znači prihvatanje ili odbijanje zahtjeva. Podrazumijeva se da obavješćivanje u pisanom obliku može uključivati i obavješćivanje u elektroničkom obliku.

⁸ Podrazumijeva se da ta mogućnost ne zahtijeva da nadležno tijelo odobri produljenje rokova.

- iv. ako ništa od navedenoga nije izvedivo, a zahtjev je odbijen kao nepotpun, osiguravaju da se podnositelja zahtjeva obavijesti u razumnom roku;
- (j) ako je zahtjev odbijen, obavješćuju podnositelja, u mjeri u kojoj je to izvedivo, na vlastitu inicijativu ili na zahtjev podnositelja zahtjeva, o razlozima odbijanja te, prema potrebi, o postupcima za ponovno podnošenje zahtjeva;
- (k) osiguravaju da su pristojbe⁹ za izdavanje odobrenja koje naplaćuje nadležno tijelo razumne, transparentne i da ne ograničavaju pružanje relevantne usluge ili obavljanje bilo koje druge gospodarske djelatnosti; i
- (l) osiguravaju da odobrenje nakon izdavanja stupi na snagu bez nepotrebne odgode, podložno primjenjivim uvjetima.

⁹ Naknade za odobrenje obuhvaćaju naknade za izdavanje dozvole i naknade povezane s kvalifikacijskim postupcima; Ne uključuju pristojbe za iskorištavanje prirodnih resursa, plaćanja za dražbe, natječaje ili druga nediskriminirajuća sredstva za dodjelu koncesija ili obvezne doprinose za pružanje univerzalne usluge.

ČLANAK 18.19.

Pododbor za financijske usluge;

1. Pododbor za financijske usluge osnovan člankom 1.10. (Pododbori i druga tijela iz dijela III. ovog Sporazuma) stavkom 1. točkom (i) sastaje se jednom godišnje, osim ako se dogovori drukčije, radi:
 - (a) praćenja provedbe i funkcioniranja ovog poglavlja;
 - (b) razmatranja pitanja o financijskim uslugama koja mu uputi stranka;
 - (c) pružanja foruma za dijalog stranaka o regulaciji sektora financijskih usluga u cilju unapređenja uzajamnog znanja o njihovim regulatornim sustavima i suradnje u izradi međunarodnih normi;
 - (d) sudjelovanja u postupcima rješavanja sporova u skladu s člankom 18.22. (Ulagački sporovi u području financijskih usluga); i
 - (e) ocjene funkcioniranja ovog Sporazuma kako se primjenjuje na financijske usluge.

2. Nastavno na članak 1.10. (Pododbori i druga tijela iz dijela III. ovog Sporazuma) stavak 1., Pododbor za financijske usluge uključuje stručnjake za financijske usluge i predstavnike nadležnih tijela odgovornih za politiku financijskih usluga. U Meksiku je za politiku financijskih usluga odgovorno Ministarstvo financija i javnog kredita (*Secretaría de Hacienda y Crédito Público*) ili njegov sljednik.

3. Na zahtjev bilo koje stranke Pododbor za financijske usluge raspravlja o izradi odgovarajućih smjernica za tumačenje ovog poglavlja. Zajedničko vijeće može donijeti takve smjernice u obliku preporuke.

ČLANAK 18.20.

Savjetovanja

1. Stranka može u pisanom obliku zatražiti savjetovanje s drugom strankom o svim pitanjima koja se pojave u okviru ovog Sporazuma, a koja utječu na financijske usluge. Druga stranka u dobroj namjeri razmatra taj zahtjev. Stranke koje se savjetuju o rezultatima svojih savjetovanja izvješćuju Pododbor za financijske usluge.

2. Svaka stranka osigurava da njezina delegacija u savjetovanju uključuje dužnosnike s relevantnim stručnim znanjem o financijskim uslugama ili financijskim institucijama obuhvaćenima ovim poglavljem. Za Meksiko taj zahtjev ispunjavaju dužnosnici Ministarstva financija i javnog kredita (*Secretaría de Hacienda y Crédito Público*) ili njegova sljednika.

3. Ništa u ovom članku ne tumači se kao da se od stranke zahtijeva da odstupi od svojih propisa o razmjeni informacija među financijskim tijelima ili od zahtjevâ sporazuma ili aranžmana između financijskih tijela stranaka niti se zahtijeva da financijska tijela poduzmu bilo kakve mjere koje bi ometale specifična regulatorna, nadzorna ili administrativna pitanja ili pitanja izvršenja.

4. Ništa u ovom članku ne tumači se kao da se stranka sprečava da u svrhu nadzora zahtijeva informacije o financijskoj instituciji, ili pružatelju prekograničnih financijskih usluga, koji se nalaze na području druge stranke. Ta stranka može se obratiti financijskom tijelu druge stranke kako bi tražila te informacije.

ČLANAK 18.21.

Rješavanje sporova

1. Poglavlje 31. (Rješavanje sporova), uključujući priloge 31.-A (Poslovnik) i 31.-B (Kodeks ponašanja), primjenjuje se kako je izmijenjeno ovim člankom na rješavanje sporova o primjeni i tumačenju odredbi ovog poglavlja.
2. Uz zahtjeve utvrđene u članku 31.9. (Zahtjevi za članove vijeća) članovi vijeća moraju imati stručno znanje ili iskustvo u području propisa o financijskim uslugama ili njihove prakse, što može uključivati reguliranje financijskih institucija, osim ako se stranke dogovore drukčije.
3. Najkasnije šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma Zajednički odbor donosi popis od najmanje 15 osoba koje ispunjavaju zahtjeve utvrđene u stavku 2. i koje su voljne i sposobne obavljati dužnost članova vijeća. Popis se sastoji od tri potpopisa:
 - (a) potpopisa osoba iz Europske unije;
 - (b) potpopisa osoba iz Meksika; i
 - (c) potpopisa osoba koje obavljaju dužnost predsjednika vijeća.

4. Za potrebe ovog poglavlja potpopisi iz stavka 3. nakon donošenja zamjenjuju potpopise utvrđene u članku 31.8. (Popisi članova vijeća) stavku 1.
5. U svakom sporu u kojem vijeće utvrdi da mjera nije usklađena s obvezama iz ovog Sporazuma, a mjera utječe:
 - (a) na sektor financijskih usluga ili neki drugi sektor, stranka koja je podnijela pritužbu može suspendirati povlastice u sektoru financijskih usluga koje imaju učinak jednakovrijedan učinku mjere u sektoru financijskih usluga druge stranke; ili
 - (b) samo na sektor koji nije sektor financijskih usluga, stranka koja je podnijela pritužbu ne smije suspendirati povlastice u sektoru financijskih usluga.

ČLANAK 18.22.

Ulagački sporovi u području financijskih usluga

1. Odjeljak D (Rješavanje ulagačkih sporova) poglavlja 10. (Ulaganja), kako je ugrađen u ovo poglavlje člankom 18.2. stavkom 8. i čini njegov dio, primjenjuje se, kako je izmijenjen ovim člankom:

- (a) na ulagačke sporove koji pripadaju mjerama na koje se primjenjuje ovo poglavlje i u kojima ulagatelj tvrdi da je stranka prekršila članak 10.7. (Nacionalni tretman) stavak 2., članak 10.8. (Tretman najpovlaštenije nacije) stavak 2., članak 10.15. (Tretman ulagatelja i obuhvaćenih ulaganja), članak 10.16. (Prijenosi), članak 10.17. (Naknada za gubitke), članak 10.18. (Izvlaštenje i naknada) ili članak 10.52. (Uskraćivanje povlastica); ili
- (b) na ulagačke sporove pokrenute u skladu s odjeljkom D (Rješavanje ulagačkih sporova) poglavlja 10. (Ulaganja) u kojima se poziva na članak 18.13. (Bonitetno izuzeće).

2. Ako je riječ o ulagačkom sporu u skladu sa stavkom 1. točkom (a) ili ako se tuženik pozove na članak 18.13. (Bonitetno izuzeće) u skladu sa stavkom 1. točkom (b) u roku od 60 dana od podnošenja tužbe Sudu na temelju članka 10.26. (Podnošenje tužbe Sudu), sudsko vijeće Suda koje odlučuje o predmetu imenuje, nakon savjetovanja sa strankama u sporu i u skladu s člankom 10.44. (Stručna izvješća), jednog ili više stručnjaka s popisa stručnjaka koji je donio Zajednički odbor kako bi ga izvijestilo o bilo kojem činjeničnom pitanju u pogledu financijskih usluga koje je u postupku postavila stranka u sporu. Najkasnije šest mjeseci nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma Zajedničko vijeće donosi popis stručnjaka koji se sastoji od šest stručnjaka koji su dokazali stručno znanje ili iskustvo u području propisa o financijskim uslugama ili njihove prakse, što može uključivati reguliranje financijskih institucija. Ako se popis ne donese do dana na koji je podnesena tužba u skladu s člankom 10.26. (Podnošenje tužbe Sudu), stručnjaci se imenuju među osobama koje je stranka imenovala i o kojima je obavijestila drugu stranku ili koje su obje stranke imenovale i obavijestile o njima drugu stranku za potrebe donošenja tog popisa.

3. Tuženik može pisanim putem tražiti od Pododbora za financijske usluge donošenje odluke o tome je li iznimka iz članka 18.13. (Bonitetno izuzeće) valjana obrana protiv tužbe i, ako jest, u kojoj mjeri. Taj se zahtjev mora uputiti najkasnije do datuma koji je Sud odredio tuženiku za dostavu njegova podneska. Ako tuženik uputi pitanje Pododboru za financijske usluge u skladu s ovim stavkom, suspendiraju se rokovi ili postupci iz odjeljka D (Rješavanje ulagačkih sporova) poglavlja 10. (Ulaganja).

4. Kad je riječ o upućivanju iz stavka 3., Pododbor za financijske usluge može donijeti zajedničku odluku o tome je li bonitetno izuzeće u skladu s člankom 18.13. valjana obrana protiv tužbe i, ako jest, u kojoj mjeri, te dostaviti primjerak zajedničke odluke ulagatelju i Sudu. Ako se zajedničkom odlukom utvrdi da je članak 18.13. valjana obrana za sve dijelove tužbe u cijelosti, smatra se da je ulagatelj povukao svoju tužbu te se postupak obustavlja u skladu s člankom 10.40. (Povlačenje tužbe). Ako se u zajedničkoj odluci zaključi da je članak 18.13. valjana obrana samo za određene dijelove tužbe, zajednička odluka obvezujuća je za Sud u pogledu tih dijelova tužbe. U tom se slučaju ne primjenjuje suspenzija rokova ili postupaka navedena u stavku 3. i ulagatelj može nastaviti s preostalim dijelovima tužbe.

5. Ako Pododbor za financijske usluge nije donio zajedničku odluku u roku od tri mjeseca otkad mu je tuženik uputio pitanje, suspenzija rokova ili postupaka iz stavka 3. ne primjenjuje se i ulagatelj može nastaviti s tužbom.

6. Na zahtjev tuženika i ako Pododbor za financijske usluge nije donio zajedničku odluku u roku od tri mjeseca iz stavka 5., Sud odlučuje kao o prethodnom pitanju je li članak 18.13. valjana obrana i, ako jest, u kojoj mjeri. Nepodnošenjem tog zahtjeva tuženik ne ugrožava svoje pravo da se poziva na članak 18.13. kao obranu u kasnijoj fazi postupka. Sud ne donosi negativne zaključke na temelju činjenice da se Pododbor za financijske usluge nije dogovorio o zajedničkoj odluci.

7. Postupke u skladu s člankom 6. provodi sudsko vijeće Suda određeno za odlučivanje o tužbi, a u okviru postupka posebno se mora osigurati da stranke u sporu imaju priliku dostaviti barem jedan pisani podnesak. Sudsko vijeće Suda donosi preliminarnu odluku u roku od 120 dana od datuma primitka posljednjeg podneska. Ako je Sudu potrebno dodatno vrijeme za donošenje preliminarne odluke, dostavlja razloge za odgodu. Ako sudsko vijeće Suda zaključi da je članak 18.13. valjana obrana primjenjiva na cijelu tužbu, smatra se da je ulagatelj povukao svoju tužbu te se postupak obustavlja u skladu s člankom 10.40. (Povlačenje tužbe). Ako sudsko vijeće Suda zaključi da je članak 18.13. valjana obrana primjenjiva samo na određene dijelove tužbe, postupak se nastavlja s preostalim dijelovima tužbe.

POGLAVLJE 19.

DIGITALNA TRGOVINA

ČLANAK 19.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „potrošač” znači svaka fizička osoba, ili poduzeće ako je to predviđeno pravom predmetne stranke, koja koristi ili traži javno dostupnu telekomunikacijsku uslugu u svrhe izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtne ili profesionalne djelatnosti;
- (b) „podatkovna poruka” znači informacije nastale, poslone, primljene ili pohranjene elektroničkim, optičkim ili drugim sredstvima;
- (c) „usluga elektroničke autentifikacije” znači usluga koja omogućuje potvrđivanje:
 - i. identiteta fizičke osobe ili poduzeća; ili

- ii. podrijetla i cjelovitosti podatkovne poruke od trenutka kad je nastala u svojem konačnom obliku;
- (d) „elektronički potpis” znači podaci u elektroničkom obliku priloženi ili logički povezani s podatkovnom porukom, koji se mogu koristiti za identifikaciju potpisnika te podatkovne poruke i pokazivanje njegova odobrenja informacija iz te podatkovne poruke kako bi se osiguralo njezino podrijetlo i cjelovitost tako da se može otkriti svaka naknadna izmjena podataka;
- (e) „elektronička usluga povjerenja” znači elektronička usluga koja se sastoji od izrade, verifikacije i validacije elektroničkih potpisa, elektroničkih vremenskih žigova, elektroničke preporučene dostave, usluga certificirane digitalizacije, autentifikacije mrežnih stranica i certifikata povezanih s tim uslugama;
- (f) „krajnji korisnik” znači svaka fizička osoba, ili poduzeće ako je to predviđeno pravom predmetne stranke, koja koristi ili traži javno dostupnu telekomunikacijsku uslugu kao potrošač ili u trgovačke, poslovne, obrtne ili profesionalne svrhe;
- (g) „pružatelj usluga povjerenja” znači bilo koja fizička osoba ili poduzeće koje pruža elektroničke usluge povjerenja; i

- (h) „neželjeno elektroničko oglašavanje” znači elektronička poruka, uključujući barem poruke elektroničke pošte, sustava kratkih poruka (SMS) i sustava multimedijских poruka (MMS), koja se šalje u komercijalne svrhe, bez privole primatelja ili unatoč izričitom odbijanju primatelja, izravno krajnjim korisnicima putem telekomunikacijske mreže i, u mjeri u kojoj je to predviđeno pravom stranke, drugih telekomunikacijskih usluga.

ČLANAK 19.2.

Područje primjene

1. Ovo poglavlje primjenjuje se na mjere stranke koje utječu na trgovinu koju omogućuju elektronička sredstva.
2. Ovo se poglavlje ne primjenjuje:
 - (a) usluge igara na sreću;
 - (b) usluge radiodifuzije;
 - (c) audiovizualnih usluga;

- (d) na usluge javnih bilježnika ili jednakovrijednih profesija;
- (e) usluge pravnog zastupanja; i
- (f) na javnu nabavu uz iznimku članka 19.7., 19.8. i 19.11.

ČLANAK 19.3.

Opća načela

Stranke prepoznaju gospodarski rast i prilike koje pruža digitalna trgovina te važnost donošenja okvira kojima se promiče povjerenje potrošača u digitalnu trgovinu i izbjegavanja nepotrebnih prepreka njezinu korištenju i razvoju.

ČLANAK 19.4.

Pravo na regulaciju

Stranke potvrđuju pravo na reguliranje na svojem području radi ostvarivanja legitimnih ciljeva politike, kao što su oni povezani s javnim zdravljem, socijalnim uslugama, javnim obrazovanjem, sigurnošću, okolišem, javnim moralom, socijalnom zaštitom ili zaštitom potrošača, zaštitom privatnosti i podataka, promicanjem i zaštitom kulturne različitosti ili tržišnim natjecanjem.

ČLANAK 19.5.

Carine na elektroničke prijenose

1. Stranka ne uvodi carine na elektroničke prijenose između osobe iz jedne stranke i osobe iz druge stranke.
2. Podrazumijeva se da se stavkom 1. stranka ne sprečava da uvede domaće poreze, naknade ili druge pristojbe na elektroničke prijenose, pod uvjetom da se ti porezi, naknade ili pristojbe uvode na način koji je u skladu s ovim Sporazumom.

ČLANAK 19.6.

Odsutnost prethodnog odobrenja

1. Svaka stranka osigurava da se za pružanje usluga elektroničkim putem ne zahtijeva prethodno odobrenje.
2. Stavkom 1. ne dovode se u pitanje zahtjevi za odobrenje koji nisu posebno i isključivo usmjereni na usluge koje se pružaju elektroničkim putem ni koji se primjenjuju na telekomunikacijske usluge.

ČLANAK 19.7.

Elektronički ugovori

Svaka stranka osigurava da je u okviru njezina pravnog sustava dopušteno sklapanje ugovora elektroničkim putem i da se pravni učinak, valjanost i izvršivost tih ugovora neće negirati isključivo na temelju činjenice da su sklopljeni elektroničkim sredstvima¹⁰.

ČLANAK 19.8.

Elektroničke usluge povjerenja i usluge elektroničke autentifikacije

1. Stranka ne smije negirati pravnu valjanost elektroničke usluge povjerenja ili usluge elektroničke autentifikacije isključivo na temelju toga da se usluga pruža u elektroničkom obliku.

¹⁰ Ta odredba ne primjenjuje se:

- (a) na ugovore kojima se uspostavljaju ili prenose prava na nekretnine;
- (b) na ugovore za koje je zakonski propisano sudjelovanje sudova, javnih tijela ili struka koje izvršavaju javne ovlasti;
- (c) na ugovore o jamstvu i ugovore o kolateralu u vrijednosnim papirima koje daju osobe koje djeluju izvan okvira svoje trgovačke, poslovne, obrtne ili profesionalne djelatnosti, kako je zakonski propisano; i
- (d) na ugovore koji su uređeni obiteljskim ili nasljednim pravom.

2. Stranka ne donosi niti provodi mjere za regulaciju elektroničkih usluga povjerenja i usluga elektroničke autentifikacije kojima bi se:

- (a) sudionicima u elektroničkoj transakciji zabranilo međusobno utvrđivanje odgovarajućih elektroničkih metoda za njihovu transakciju; ili
- (b) sudionicima u elektroničkoj transakciji onemogućila prilika da pred sudskim ili upravnim tijelima dokažu da je njihova elektronička transakcija u skladu sa svim zakonskim zahtjevima u pogledu elektroničkih usluga povjerenja i usluga elektroničke autentifikacije.

3. Neovisno o stavku 2. stranka može zahtijevati da za određenu kategoriju elektroničkih transakcija metoda elektroničke autentifikacije ispunjava određene standarde učinkovitosti ili da ju je certificiralo tijelo akreditirano u skladu s njezinim pravom. Takvi zahtjevi moraju biti objektivni, transparentni i nediskriminirajući te se moraju odnositi samo na posebne značajke predmetne kategorije elektroničkih transakcija.

4. Stranke potiču upotrebu interoperabilnih elektroničkih usluga povjerenja i usluga elektroničke autentifikacije te uzajamno priznavanje tih usluga koje pružaju priznati pružatelji usluga povjerenja.

ČLANAK 19.9.

Zaštita potrošača na internetu

1. Stranke prepoznaju važnost provođenja i donošenja transparentnih i djelotvornih mjera koje pridonose povjerenju potrošača, među ostalim mjera za zaštitu potrošača od prijevarnih i obmanjujućih poslovnih praksi kad sudjeluju u transakcijama elektroničke trgovine.
2. Svaka stranka donosi ili provodi mjere koje pridonose povjerenju potrošača, uključujući mjere kojima se zabranjuju prijevarne i obmanjujuće poslovne prakse koje uzrokuju štetu ili mogu uzrokovati štetu potrošačima.
3. Stranke prepoznaju važnost suradnje između njihovih agencija za zaštitu potrošača ili drugih relevantnih tijela u pogledu aktivnosti povezanih s elektroničkom trgovinom između stranaka radi poboljšanja povjerenja potrošača, a time i poboljšanja dobrobiti potrošača.

ČLANAK 19.10.

Neželjeno elektroničko oglašavanje

1. Svaka stranka donosi ili provodi mjere kojima:
 - (a) od pošiljatelja neželjenog elektroničkog oglašavanja zahtijeva da krajnjim korisnicima omoguće sprečavanje kontinuiranog primanja tih poruka; ili
 - (b) zahtijeva privolu primatelja za primanje elektroničkog oglašavanja, kako je određeno u skladu sa zakonima i propisima svake stranke.
2. Svaka stranka osigurava da je neželjeno elektroničko oglašavanje jasno prepoznatljivo kao takvo, da jasno otkriva u čije se ime pruža i da sadržava potrebne informacije koje krajnjim korisnicima omogućuju da besplatno i u bilo kojem trenutku zatraže prestanak primanja.
3. Svaka stranka pruža pravna sredstva protiv pošiljatelja neželjenog elektroničkog oglašavanja koji ne poštuju mjere koje se donose ili provode u skladu sa stavicima 1. i 2.
4. Stranke nastoje surađivati u odgovarajućim slučajevima od obostranog interesa u pogledu regulacije neželjenog elektroničkog oglašavanja.

ČLANAK 19.11.

Izvorni kod

1. Stranka ne smije zahtijevati prijenos izvornog koda softvera u vlasništvu fizičke osobe ili poduzeća iz druge stranke ili pristup tom kodu.
2. Podrazumijeva se:
 - (a) da stavak 1. ne sprečava stranku da donese ili provodi mjere za ostvarenje legitimnog cilja javne politike, među ostalim za osiguravanje sigurnosti i zaštite, na primjer u kontekstu postupka certificiranja, u skladu s člancima 18.13. (Bonitetno izuzeće), 32.1. (Opće iznimke) i 2.8. (Sigurnosna iznimka) dijela IV. Sporazuma; i
 - (b) da se stavak 1. ne primjenjuje ako osoba iz druge stranke dobrovoljno prenese izvorni kod ili odobri pristup izvornom kodu na komercijalnoj osnovi, na primjer u kontekstu transakcije javne nabave ili slobodno sklopljenog ugovora.
3. Ništa u ovom članku ne utječe na sljedeće:
 - (a) na zahtjeve suda, upravnog suda ili tijela nadležnog za tržišno natjecanje za ispravljanje povrede zakona o tržišnom natjecanju;

- (b) na prava intelektualnog vlasništva i njihovo izvršenje; i
- (c) na pravo stranke da poduzme bilo koju mjeru ili da ne otkrije bilo koje informacije koje smatra potrebnima za zaštitu svojih bitnih sigurnosnih interesa u odnosu na nabavu oružja, streljiva ili vojne opreme ili nabavu neophodnu za nacionalnu sigurnost ili nacionalnu obranu.

ČLANAK 19.12.

Otvoreni pristup internetu

Svaka stranka nastoji osigurati da, podložno primjenjivim politikama te zakonima i propisima, krajnji korisnici na njezinu području mogu:

- (a) pristupiti uslugama i aplikacijama po njihovu izboru dostupnima na internetu, distribuirati ih i koristiti, podložno razumnoj i nediskriminirajućem upravljanju mrežom;
- (b) povezivati uređaje po njihovu izboru s internetom, pod uvjetom da ti uređaji ne štete mreži; i
- (c) imati pristup informacijama o praksama upravljanja mrežom njihova pružatelja usluga pristupa internetu.

ČLANAK 19.13.

Suradnja

1. Stranke prepoznaju globalnu prirodu digitalne trgovine, stoga surađuju na regulatornim pitanjima i najboljoj praksi u okviru postojećih sektorskih dijaloga, koji se među ostalim vode:
 - (a) o priznavanju i olakšavanju interoperabilnih prekograničnih elektroničkih usluga povjerenja i usluga elektroničke autentifikacije;
 - (b) o obradi izravne marketinške komunikacije;
 - (c) o poteškoćama s kojima se suočavaju mala i srednja poduzeća u digitalnoj trgovini;
 - (d) o zaštiti potrošača i izgradnji povjerenja potrošača u području elektroničke trgovine;
 - (e) o uobičajenim pitanjima povezanim s kibersigurnošću; i
 - (f) o svim drugim pitanjima relevantnima za razvoj digitalne trgovine.

2. Suradnja na regulatornim pitanjima i najboljoj praksi iz stavka 1. mora biti usmjerena na razmjenu informacija i stajališta o zakonodavstvu stranaka o tim pitanjima te o provedbi tog zakonodavstva.

3. Stranke potvrđuju važnost aktivnog sudjelovanja u multilateralnim forumima radi promicanja razvoja digitalne trgovine.

ČLANAK 19.14.

Revizijska klauzula o protoku podataka

Stranke u roku od tri godine od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma ponovno ocjenjuju potrebu za uključivanjem odredbi o slobodnom protoku podataka u ovaj Sporazum.

POGLAVLJE 20.

KRETANJE KAPITALA, PLAĆANJA I PRIJENOSI TE PRIVREMENE ZAŠTITNE MJERE

ČLANAK 20.1.

Tekući račun

Ne dovodeći u pitanje ostale odredbe ovog Sporazuma, svaka stranka dopušta sve prijenose ili plaćanja koja se odnose na transakcije na tekućem računu platne bilance između stranaka obuhvaćene područjem primjene ovog Sporazuma, u slobodno konvertibilnoj valuti i u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda donesenim u Bretton Woodsu u New Hampshireu 22. srpnja 1944., kako je primjenjivo.

ČLANAK 20.2.

Kretanje kapitala

Ne dovodeći u pitanje ostale odredbe ovog Sporazuma, svaka stranka dopušta, u pogledu transakcija na kapitalnom računu i financijskom računu platne bilance, slobodno kretanje kapitala u svrhu liberalizacije ulaganja i drugih transakcija, kako je predviđeno u odjeljku B (Liberalizacija ulaganja) poglavlja 10. (Ulaganja), poglavlju 11. (Prekogranična trgovina uslugama), poglavlju 12. (Privremena prisutnost fizičkih osoba u poslovne svrhe) i poglavlju 18. (Financijske usluge).

ČLANAK 20.3.

Primjena zakona i drugih propisa povezanih s kretanjem kapitala, plaćanjima ili prijenosima

1. Članak 10.16. (Prijenosi) i članak 18.2. (Područje primjene) stavak 6. točka (a) te članci 20.1. i 20.2. stranku ne sprečavaju da primjenjuje svoje zakone i propise koji se odnose:

(a) na stečaj, nesolventnost i zaštitu pravâ vjerovnika;

- (b) izdavanje financijskih instrumenata te trgovanje njima;
 - (c) financijsko izvještavanje ili vođenje evidencije o kretanju kapitala, plaćanjima ili prijenosima ako su potrebni za pomoć tijelima za izvršavanje zakonodavstva ili financijskim regulatornim tijelima;
 - (d) kaznena ili kažnjiva djela, ili prijevarne ili zavaravajuće prakse;
 - (e) osiguravanje usklađenosti s rješenjima ili presudama u sudskim postupcima; ili
 - (f) sustav socijalne sigurnosti, javni mirovinski sustav ili sustav obvezne štednje.
2. Ti zakoni i propisi ne primjenjuju se na proizvoljan ili diskriminirajući način ni na neki drugi način koji čini prikriveno ograničavanje kretanja kapitala, plaćanja ili prijenosa.

ČLANAK 20.4.

Privremene zaštitne mjere

1. U iznimnim okolnostima ozbiljnih poteškoća u funkcioniranju ekonomske i monetarne unije Europske unije ili rizika od takvih poteškoća Europska unija može donijeti ili provoditi zaštitne mjere u pogledu kretanja kapitala, plaćanja ili prijenosa. Te mjere ograničene su na nužno potrebne za uklanjanje takvih poteškoća i ostaju na snazi najdulje šest mjeseci.
2. Mjere koje Europska unija uvede u skladu sa stavkom 1. ne smiju činiti sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije između Meksika i treće zemlje. Europska unija odmah obavješćuje Meksiko i dostavlja raspored za što brže ukidanje takvih mjera.

ČLANAK 20.5.

Ograničenja u pogledu poteškoća s platnom bilancom, poteškoća s vanjskim financiranjem i makroekonomskih poteškoća

1. Stranka može donijeti ili provoditi ograničavajuće mjere u pogledu kretanjâ kapitala, plaćanjâ ili prijenosâ¹¹:
 - (a) kad je riječ o ozbiljnim poteškoćama u pogledu platne bilance ili vanjskih financija ili rizika od takvih poteškoća¹²; ili
 - (b) u iznimnim okolnostima u kojima plaćanja ili prijenosi povezani s kretanjima kapitala uzrokuju ili prijete da će uzrokovati ozbiljne makroekonomske poteškoće povezane s monetarnim i deviznim politikama u Meksiku ili državi članici Europske unije.
2. Mjere iz stavka 1.:
 - (a) moraju biti u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda, ako je primjenjivo;

¹¹ Kad je riječ o Europskoj uniji, te mjere može poduzeti država članica Europske unije u situacijama osim onih iz članka 20.4. koje utječu na gospodarstvo te države članice.

¹² Podrazumijeva se da uzrok ozbiljnih poteškoća u pogledu platne bilance ili vanjskih financija, ili rizika od takvih poteškoća, kako je navedeno u stavku 1. točki (a) mogu, među ostalim čimbenicima, biti ozbiljne makroekonomske poteškoće povezane s monetarnim i deviznim politikama, ili rizik od takvih poteškoća, kako je navedeno u stavku 1. točki (b).

- (b) ne smiju premašivati mjere koje su potrebne kako bi se riješile situacije opisane u stavku 1.;
- (c) privremene su te se, kad se situacija navedena u stavku 1. poboljša, postupno ukidaju;
- (d) takve su da se njima izbjegava nanošenje nepotrebne štete komercijalnim, gospodarskim i financijskim interesima druge stranke;
- (e) takve su da se njima osigurava postupanje prema drugoj stranci koje nije manje povoljno od postupanja prema trećoj zemlji u sličnim situacijama; i
- (f) ne smiju se koristiti kao zamjena za makroekonomske politike potrebne za opravdanu vanjsku prilagodbu.

3. Kad je riječ o trgovini robom, stranka može donijeti ili provoditi mjere ograničavanja radi zaštite svojeg vanjskog financijskog položaja ili svoje platne bilance. Te mjere moraju biti u skladu s člankom XII. GATT-a iz 1994. te Dogovorom o odredbama o bilanci plaćanja Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.

4. Kad je riječ o trgovini uslugama, stranka može donijeti ili provoditi mjere ograničavanja radi zaštite svojeg vanjskog financijskog položaja ili svoje platne bilance. Te mjere moraju biti u skladu s člankom XII. GATS-a.

5. Stranka nastoji ne donositi niti provoditi mjere u obliku carinskih pristojbi, kvota, licencija ili slične mjere. Stranka mora objasniti zašto upotrebljava te mjere ograničavanja kad obavješćuje drugu stranku o tim mjerama.
6. Stranka koja donosi ili provodi mjere iz stavka 1. o njima odmah obavješćuje drugu stranku.
7. Ako se donesu ili provode mjere ograničavanja na temelju članka 20.4. ili ovog članka, stranke odmah održavaju savjetovanje u okviru Pododbora za usluge i ulaganja, osim ako se savjetovanje održava u okviru drugog međunarodnog foruma u kojem su obje stranke članice. U okviru savjetovanja ocjenjuju se poteškoće u pogledu platne bilance ili vanjskih financija koje su dovele do predmetnih mjera, uzimajući u obzir čimbenike kao što su:
 - (a) vrsta i opseg teškoća;
 - (b) vanjsko gospodarsko i trgovinsko okruženje; i
 - (c) eventualno dostupne alternativne korektivne mjere.

8. Za vrijeme savjetovanja iz stavka 7. ocjenjuje se usklađenost mjera ograničavanja s člankom 20.4. ili sa stavcima 1. i 2. ovog članka. Stranke prihvaćaju sve relevantne nalaze statističke ili činjenične prirode koje je predstavio Međunarodni monetarni fond („MMF”), ako su dostupni, a u zaključcima uzimaju u obzir ocjenu MMF-a o platnoj bilanci i vanjskoj financijskoj situaciji predmetne stranke.

POGLAVLJE 21.

JAVNA NABAVA

ČLANAK 21.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „trgovačka roba ili usluge” znači roba ili usluge vrste koja se obično prodaje ili nudi na prodaju na komercijalnom tržištu nevladinim kupcima te koju takvi kupci obično kupuju za nevladine potrebe;
- (b) „građevinske usluge” znači usluge čiji je cilj izvođenje niskogradnje i visokogradnje bilo kojim sredstvima na temelju odjeljka 51. privremene Središnje klasifikacije proizvoda Ujedinjenih naroda (CPC);

- (c) „obuhvaćena nabava” znači nabava za javne potrebe:
- i. robe, usluge ili kombinacije robe i usluge:
 - (A) kako je određeno za svaku stranku u Prilogu 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Prilogu 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika); i
 - (B) koje se ne nabavljaju radi prodaje ili preprodaje ili za uporabu u proizvodnji ili isporuci robe ili usluga za komercijalnu prodaju ili preprodaju;
 - ii. bilo kojim ugovornim putem, uključujući:
 - (A) kupnjom;
 - (B) leasingom; i
 - (C) najam ili leasing, s opcijom kupnje ili bez nje;
 - iii. čija je vrijednost, procijenjena u skladu s člankom 21.2., u trenutku objave obavijesti u skladu s člankom 21.6. jednaka relevantnom pragu utvrđenom za svaku stranku u Prilogu 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Prilogu 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) ili veća od tog praga;

- iv. od strane naručitelja; i
 - v. koja nije na neki drugi način izuzeta iz područja primjene članka 21.2. stavka 2. ili Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika);
- (d) „elektronička dražba” znači ponavljajući postupak pri kojem dobavljači uz upotrebu elektroničkih sredstava predstavljaju nove cijene ili nove vrijednosti za mjerljive necjenovne elemente ponude povezane s kriterijima za ocjenjivanje, ili oboje, i na temelju kojeg se rangiraju ili ponovno rangiraju ponude;
- (e) „u pisanom obliku” ili „pisano” znači svaki izraz riječima ili brojevima koji se može pročitati, reproducirati i poslije priopćiti te može uključivati informacije koje se prenose i čuvaju u elektroničkom obliku;
- (f) „ograničeni postupak nabave” znači način nabave pri kojoj naručitelj stupa u kontakt s dobavljačem ili dobavljačima koje je sam odabrao;
- (g) „popis za višestruku uporabu” znači popis dobavljača za koje je naručitelj utvrdio da zadovoljavaju uvjete za uvrštavanje na taj popis te koji naručitelj namjerava upotrijebiti više puta;

- (h) „obavijest o namjeri nabave” znači obavijest koju objavljuje naručitelj kojom se zainteresirani dobavljači pozivaju da podnesu zahtjev za sudjelovanje, ponudu ili oboje;
- (i) „kompenzacija” znači bilo kakav uvjet ili obveza kojom se potiče lokalni razvoj ili poboljšava bilanca plaćanja stranke, kao što su korištenje domaćih sadržaja, licenciranje tehnologije, ulaganje, vezana trgovina i slična mjera ili zahtjev;
- (j) „otvoreni natječaj” znači način nabave u kojem svi zainteresirani dobavljači mogu podnijeti ponudu;
- (k) „naručitelj” znači subjekt obuhvaćen odjeljcima A, B i C priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) i 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika);
- (l) „kvalificirani dobavljač” znači dobavljač za kojeg je naručitelj potvrdio da zadovoljava uvjete sudjelovanja;
- (m) „nadmetanje po pozivu” znači način nabave u kojem naručitelj poziva samo kvalificirane dobavljače da podnesu ponudu;
- (n) „usluge” uključuju građevinske usluge, osim ako je navedeno drukčije;

- (o) „norma” znači dokument koji je odobrilo priznato tijelo u kojem su za opću i višekratnu upotrebu predviđena pravila, smjernice ili svojstva za robu ili usluge ili povezane postupke i metode proizvodnje, a čija primjena nije obvezujuća, a može se i djelomično ili isključivo baviti terminologijom, simbolima, zahtjevima u pogledu ambalaže, obilježavanja ili označivanja za robu, usluge, procese ili metode proizvodnje;
- (p) „dobavljač” znači osoba ili skupina osoba koja isporučuje ili bi mogla isporučiti robu ili usluge; i
- (q) „tehnička specifikacija” znači zahtjev natječaja kojim se:
 - i. utvrđuju značajke robe ili usluga koje treba nabaviti, uključujući kvalitetu, učinkovitost, sigurnost i dimenzije ili postupke i metode njihove proizvodnje ili pružanja; ili
 - ii. određuju terminologija, simboli, zahtjevi u pogledu pakiranja, obilježavanja ili označivanja, kako se primjenjuju na robu ili usluge.

ČLANAK 21.2.

Područje primjene i opseg

Primjena poglavlja

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na sve mjere u vezi s obuhvaćenim postupkom javne nabave bez obzira na to provode li se isključivo ili djelomično elektroničkim sredstvima.
2. Osim ako je drukčije predviđeno u prilogima 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) i 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika), ovo poglavlje ne primjenjuje se na:
 - (a) stjecanje ili najam zemljišta, postojećih zgrada ili druge nepokretne imovine ili prava na njih;
 - (b) izvanugovorne sporazume ili bilo koji oblik pomoći koju pruža stranka, uključujući sporazume o suradnji, bespovratna sredstva, zajmove, infuzije kapitala, jamstva i fiskalne poticaje;
 - (c) nabavu ili stjecanje usluga fiskalne agencije ili depozitara, usluga likvidacije i upravljanja za regulirane financijske institucije ili usluga koje se odnose na prodaju, otkup i distribuciju javnog duga, što uključuje zajmove i državne obveznice, zadužnice i ostale vrijednosnice;

- (d) ugovore o radu u javnim službama;
 - (e) nabave koje su provedene:
 - i. za izravnu svrhu pružanja međunarodne pomoći, uključujući razvojnu pomoć;
 - ii. u skladu s posebnim postupkom ili uvjetom međunarodnog sporazuma u vezi s razmještajem postrojbi ili u vezi sa zajedničkom provedbom projekta država potpisnica; ili
 - iii. u skladu s posebnim postupkom ili uvjetom međunarodne organizacije ili koja se financira putem međunarodnih bespovratnih sredstava, zajmova ili druge pomoći ako primjenjivi postupak ili uvjet ne bi bio u skladu s ovim poglavljem.
3. Obveze svake stranke u pogledu obuhvaćene nabave utvrđene su u prilogima 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) i 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) u skladu sa sljedećom strukturom:
- (a) u odjeljku A, tijela središnje državne uprave čija je nabava obuhvaćena ovim poglavljem;
 - (b) u odjeljku B subjekti vlasti ispod središnje razine čija je nabava obuhvaćena ovim poglavljem, uključujući, s obzirom na Meksiko, ostale subjekte ispod središnje razine;

- (c) u odjeljku C svi ostali subjekti čija je nabava obuhvaćena ovim poglavljem;
- (d) u odjeljku D, roba obuhvaćena ovim poglavljem;
- (e) u odjeljku E, usluge, osim građevinskih usluga, obuhvaćene ovim poglavljem;
- (f) u odjeljku F, građevinske usluge obuhvaćene ovim poglavljem;
- (g) u odjeljku G javno-privatno partnerstvo ili koncesije za radove obuhvaćene ovim poglavljem;
- (h) u odjeljku H sve opće napomene i odstupanja; i
- (i) u odjeljku I mediji u kojima stranka objavljuje svoje obavijesti o nabavi, obavijesti o dodjeli ugovora i druge informacije povezane sa svojim sustavom javne nabave.

4. Ovo poglavlje primjenjuje se i ako je pravom stranke dopušteno da obuhvaćenu nabavu u ime naručitelja provode druga tijela ili osobe čija nabava nije obuhvaćena u odnosu na predmetnu robu i usluge.

Vrednovanje

5. Prilikom procjene vrijednosti nabave za potrebe ocjenjivanja je li riječ o obuhvaćenom postupku javne nabave, naručitelj:

- (a) ne dijeli nabavu u odvojene nabave niti bira ili koristi posebnu metodu vrednovanja za procjenu vrijednosti nabave s ciljem potpunog ili djelomičnog izuzimanja iz primjene ovog poglavlja; i
- (b) uključuje procijenjenu najveću ukupnu vrijednost nabave za cijelo vrijeme trajanja, bez obzira na to je li dodijeljena jednom ili više ponuditelja, uzimajući u obzir sve oblike naknade, uključujući:
 - i. premije, naknade, provizije i kamate; i
 - ii. ako su u postupku nabave predviđene opcije, ukupnu vrijednost takvih opcija.

6. Ako pojedinačni zahtjev za nabavu dovede do dodjele više od jednog ugovora ili dodjele ugovora u zasebnim dijelovima (dalje u tekstu „ugovori koji se ponavljaju”), izračunavanje procijenjene maksimalne ukupne vrijednosti temelji se:

(a) vrijednosti ugovora koji se ponavljaju za istu vrstu robe ili usluge koji su dodijeljeni tijekom proteklih 12 mjeseci ili u protekloj fiskalnoj godini naručitelja, koja je prilagođena, ako je moguće, kako bi se uzele u obzir predviđene promjene u količini ili vrijednosti robe ili usluge koja se nabavlja tijekom sljedećih 12 mjeseci; ili

(b) procijenjenoj vrijednosti ugovora koji se ponavljaju za istu vrstu robe ili usluge, a koji će se dodijeliti tijekom 12 mjeseci nakon početne dodjele ugovora ili u fiskalnoj godini naručitelja.

7. U slučaju nabave putem leasinga, najma ili najma s pravom otkupa robe ili usluga ili u slučaju nabave za koju ukupna cijena nije određena, temelj za određivanje vrijednosti jest:

(a) u slučaju ugovora na određeno vrijeme:

i. ako ugovor traje 12 mjeseci ili manje, ukupna procijenjena maksimalna vrijednost za razdoblje njegova trajanja; ili

ii. ako trajanje ugovora premašuje 12 mjeseci, ukupna procijenjena maksimalna vrijednost, uključujući eventualnu procijenjenu preostalu vrijednost;

- (b) ako se ugovor sklapa na neodređeno razdoblje, procijenjeni mjesečni obrok pomnožen s 48; i
- (c) ako nije sigurno hoće li ugovor biti sklopljen na određeno razdoblje, primjenjuje se točka (b).

ČLANAK 21.3.

Sigurnost i opće iznimke

1. Ništa u ovom poglavlju ne tumači se kao da sprečava stranku da poduzme bilo koju mjeru ili da ne otkrije bilo koje informacije koje smatra potrebnima za zaštitu svojih bitnih sigurnosnih interesa u odnosu na nabavu oružja, streljiva ili vojne opreme ili nabavu nužnu za nacionalnu sigurnost ili nacionalnu obranu.
2. Podložno zahtjevu da se takve mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije između stranaka u kojima postoje jednaki uvjeti ili koji bi predstavljao prikriveno ograničavanje međunarodne trgovine, ništa u ovom poglavlju ne tumači se kao da bilo koju stranku sprječava da uvede ili izvršava mjere:
 - (a) koje su potrebne za zaštitu javnog morala, reda ili sigurnosti;

- (b) potrebne radi zaštite života ili zdravlja ljudi, životinja ili bilja;
- (c) potrebne za zaštitu intelektualnog vlasništva; ili
- (d) koje se odnose na robu ili usluge osoba s invaliditetom, dobrotvornih ustanova ili zatvorenika.

ČLANAK 21.4.

Opća načela

Nediskriminacija

1. Neovisno o području primjene članka 21.2. poduzeće stranke koje ima poslovnu jedinicu na području druge stranke pokrenutu osnivanjem, stjecanjem ili održavanjem komercijalne prisutnosti na tom području može sudjelovati u javnoj nabavi te druge stranke pod istim uvjetima kao i poduzeća te druge stranke kako je predviđeno pravom te druge stranke.

2. U odnosu na bilo koju mjeru povezanu s obuhvaćenom nabavom, svaka stranka, uključujući njezine naručitelje, odmah i bezuvjetno odobrava za robu i usluge druge stranke i dobavljače druge stranke koji nude tu robu ili usluge, tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji stranka, uključujući njezine naručitelje, odobrava za svoju robu, usluge i dobavljače.
3. U vezi s bilo kojom mjerom koja se odnosi na obuhvaćeni postupka javne nabave, stranka ne:
 - (a) ne smije dobavljaču s lokalnom poslovnom jedinicom odobriti manje povoljan tretman nego drugom dobavljaču s lokalnom poslovnom jedinicom s obzirom na stupanj povezanosti s inozemstvom ili strano vlasništvo; ili
 - (b) diskriminira ponuditelja s lokalnim poslovnim nastanom na temelju činjenice su roba ili usluge koje nudi taj ponuditelj za određenu nabavu roba ili usluge druge stranke.

Uporaba elektroničkih sredstava

4. Pri provedbi obuhvaćene nabave elektroničkim sredstvima naručitelj:
 - (a) osiguravaju da se javna nabava provodi putem sustava informacijske tehnologije i softvera, uključujući one u vezi s provjerom i šifriranjem informacija, koji su opće dostupni i interoperabilni s drugim opće dostupnim sustavima informacijske tehnologije i softverom;

- (b) primjenjuje mehanizme kojima se osigurava cjelovitost zahtjevâ za sudjelovanje i ponuda, uključujući utvrđivanje vremena primitka i sprečavanje neprimjerenog pristupa; i
- (c) koristi elektronička sredstva informiranja i komuniciranja za objavu obavijesti i natječajne dokumentacije u postupcima nabave i, u najvećoj mogućoj mjeri, za podnošenje ponuda.

Provedba javne nabave

5. Naručitelj provodi obuhvaćenu nabavu transparentno i nepristrano:

- (a) u skladu s ovim poglavljem, primjenom jedne od sljedećih metoda: otvorenog postupka javne nabave, nadmetanja po pozivu ili ograničenog postupka nabave;
- (b) tako da spriječi sukob interesa i korupciju u skladu s pravom predmetne stranke.

Mjere za suzbijanje korupcije

6. Svaka stranka osigurava da ima uspostavljene odgovarajuće mjere za sprečavanje korupcije u svojoj javnoj nabavi. Te mjere moraju uključivati postupke kojima se u neograničenom ili ograničenom razdoblju uskraćuje pravo na sudjelovanje u postupcima javne nabave stranke dobavljačima za koje su pravosudna tijela te stranke konačnom odlukom utvrdila da su sudjelovali u prijevarnim ili drugim nezakonitim radnjama povezanim s javnom nabavom na području te stranke. Svaka stranka ujedno osigurava da ima uspostavljene politike i postupke za sprečavanje u mjeri u kojoj je to moguće svakog mogućeg sukoba interesa osoba koje sudjeluju u nabavi ili utječu na nju, ili za upravljanje tim sukobom.

Pravila podrijetla

7. Stranka na javnu nabavu robe uvezene ili usluga nabavljenih iz druge stranke obuhvaćenu ovim poglavljem ne primjenjuje pravila podrijetla koja su različita od pravila podrijetla koja ta stranka primjenjuje u uobičajenom tijeku trgovine na uvoz ili nabavu iste robe ili usluga.

Uskraćivanje povlastica

8. Stranka može uskratiti povlastice iz ovog poglavlja pružatelju usluga iz druge stranke, podložno prethodnoj obavijesti i savjetovanju, ako stranka utvrdi da uslugu pruža poduzeće koje ne obavlja znatne poslovne djelatnosti na području nijedne od stranaka.

Pomaci

9. U odnosu na obuhvaćenu nabavu, stranka, uključujući njezine naručitelje, ne smije tražiti, uzimati u obzir, nalagati ili izvršavati bilo kakve kompenzacije.

Mjere koje se ne odnose na javnu nabavu

10. Stavci 2. i 3. ne primjenjuju se na:

- (a) carine i pristojbe bilo koje vrste koje su uvedene na uvoz ili u vezi s uvozom;
- (b) način ubiranja takvih carina i pristojbi; i
- (c) ostale uvozne propise ili formalnosti i mjere koji utječu na trgovinu uslugama, a koje nisu mjere kojima se uređuje obuhvaćena nabava.

ČLANAK 21.5.

Informacije o sustavu javne nabave

1. Svaka stranka dužna je:

- (a) bez odgađanja objaviti sve zakone, propise, sudske odluke, upravne odluke opće primjene te standardne ugovorne klauzule propisane zakonom ili propisom te uključene upućivanjem u obavijesti ili natječajnoj dokumentaciji te postupak povezan s obuhvaćenom nabavom i bilo kakve izmjene tog postupka putem službeno određenog elektroničkog ili papirnatoг medija koji je raširen i lako dostupan javnosti; i
- (b) dati drugoj stranci objašnjenje navedenog, na zahtjev.

2. Svaka stranka u odjeljku I Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) navodi:

- (a) elektroničke ili papirne medije u kojima stranka objavljuje informacije opisane u stavku 1. točki (a);
- (b) elektroničke ili papirne medije u kojima stranka objavljuje obavijesti propisane člankom 21.6., člankom 21.8. stavkom 9. i člankom 21.15. stavkom 2.; i

(c) adresu ili adrese internetskih stranica na kojima stranka objavljuje:

- i. svoje statističke podatke o nabavi iz članka 21.15. stavka 4.; ili
- ii. svoje obavijesti o dodijeljenim ugovorima u skladu s člankom 21.15. stavkom 6.

3. Svaka stranka odmah obavješćuje pododbor za javnu nabavu o svim izmjenama informacija navedenih u odjeljku I. Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika).

ČLANAK 21.6.

Prijave

Obavijest o planiranom postupku javne nabave

1. Za svaku obuhvaćenu nabavu naručitelj objavljuje obavijest o namjeri nabave, osim u okolnostima opisanim u članku 21.12.

2. Ako ovim poglavljem nije predviđeno drukčije, svaka obavijest o namjeri nabave uključuje:
- (a) ime i adresu naručitelja i druge podatke koji su potrebni za stupanje u kontakt s naručiteljem i dobivanje svih relevantnih dokumenata povezanih s javnom nabavom te njihov trošak i uvjete plaćanja, ako postoje;
 - (b) opis javne nabave, uključujući prirodu i količinu robe ili usluga koji su predmet javne nabave ili, ako količina nije poznata, procijenjenu količinu;
 - (c) za ugovore koji se ponavljaju, procjenu, ako je moguće, rokova naknadnih obavijesti o postupku javne nabave;
 - (d) opis svih mogućnosti;
 - (e) vremenski raspored isporuke robe ili usluga ili trajanje ugovora;
 - (f) način javne nabave koji će se upotrijebiti te hoće li uključivati pregovore ili elektroničku dražbu;
 - (g) ako je primjenjivo, adresu i rok za podnošenje zahtjeva za sudjelovanje u postupku javne nabave;

- (h) adresu i rok za predavanje ponuda;
- (i) jezik ili jezike na kojima se mogu dostaviti ponude ili podnijeti zahtjevi za sudjelovanje, ako se mogu dostaviti/podnijeti na jeziku koji nije službeni jezik stranke ili naručitelja;
- (j) popis i kratak opis uvjeta za sudjelovanje dobavljača, uključujući zahtjeve za posebnu dokumentaciju ili potvrde koje dobavljači moraju dostaviti u vezi sa sudjelovanjem, osim ako su ti zahtjevi uključeni u natječajnu dokumentaciju koja je dostupna svim zainteresiranim dobavljačima istodobno kad i obavijest o namjeri nabave;
- (k) ako u skladu s člankom 21.8. naručitelj namjerava odabrati ograničeni broj kvalificiranih dobavljača koje će pozvati da sudjeluju sa svojim ponudama, kriterije koji će se koristiti za njihov odabir i, prema potrebi, ograničenje broja dobavljača kojima će biti dopušteno podnijeti ponudu; i
- (l) naznaku da je nabava obuhvaćena ovim poglavljem.

Kratka obavijest

3. U svim slučajevima planirane nabave naručitelj objavljuje sažetu obavijest koja je lako dostupna, u isto vrijeme kad i obavijest o planiranoj nabavi, na jednom od jezika WTO-a.

Sažetak obavijesti sadržava najmanje sljedeće informacije:

- (a) predmet nabave;
- (b) rok za podnošenje ponuda ili, ako je primjenjivo, rok za podnošenje zahtjeva za sudjelovanje u postupku javne nabave ili za uključenje na popis za višestruku upotrebu; i
- (c) adresu na kojoj se mogu zatražiti dokumenti povezani s nabavom.

Obavijest o planiranom postupku javne nabave

4. Naručitelji se potiču da što je ranije moguće svake fiskalne godine objave obavijest o svojim budućim planovima nabave (dalje u tekstu „obavijest o planiranoj nabavi”). Obavijest o planiranoj nabavi trebala bi sadržavati predmet nabave i približni datum objave obavijesti o namjeri nabave ili približno razdoblje u kojem se nabava može održati.

5. Naručitelj obuhvaćen odjeljkom B ili C Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) obavijest o namjeravanoj nabavi može upotrijebiti kao obavijest o namjeri nabave, pod uvjetom da obavijest o namjeravanoj nabavi sadržava sve informacije iz stavka 2. koje su dostupne naručitelju te izjavu da zainteresirani dobavljači trebaju naručitelju iskazati svoj interes za nabavu.

Opća pravila o obavijestima

6. Sve obavijesti o namjeri nabave, sažeci obavijesti i obavijesti o planiranoj nabavi moraju biti izravno dostupni elektronički i bez naknade putem jedinstvene internetske točke pristupa. Osim toga, obavijesti se mogu objavljivati i na odgovarajućem papirnatom mediju dostupnom širokoj javnosti te moraju ostati dostupne barem do isteka roka navedenog u obavijesti.

ČLANAK 21.7.

Uvjeti sudjelovanja

1. Naručitelj ograničava uvjete za sudjelovanje u nabavi na one koji su potrebni kako bi se osiguralo da dobavljač posjeduje pravnu i financijsku sposobnost te poslovne i tehničke mogućnosti za provedbu predmetne nabave.

2. Pri utvrđivanju uvjeta sudjelovanja, naručitelj:

- (a) ne određuje uvjet da dobavljač može sudjelovati u javnoj nabavi samo ako mu je prethodno neki naručitelj stranke već dodijelio jedan ili više ugovora;
- (b) može zahtijevati odgovarajuće prethodno iskustvo, ako je ključno za ispunjavanje uvjeta javne nabave; i
- (c) ne zahtijeva kao uvjet za nabavu prethodno iskustvo na državnom području stranke.

3. Pri procjeni zadovoljava li dobavljač uvjete za sudjelovanje, naručitelj:

- (a) evaluiraju financijsku sposobnost i gospodarsku i tehničku sposobnost ponuditelja na temelju poslovanja tog ponuditelja i unutar područja stranke naručitelja i izvan tog područja; i
- (b) svoju procjenu temelji na uvjetima koje je unaprijed naveo u obavijestima ili natječajnoj dokumentaciji.

4. Ako postoje dokazi, stranka, uključujući njezine naručitelje, može isključiti dobavljača zbog razloga kao što su:

- (a) stečaj
- (b) davanje lažne izjave;
- (c) znatni ili trajni nedostaci u izvršavanju bilo kojeg značajnog zahtjeva ili obveze na temelju prethodnog ugovora;
- (d) pravomoćne presude za teška kaznena djela ili druga teška kažnjiva djela na temelju prava te stranke;
- (e) propust u obavljanju djelatnosti ili djela ili propuštanja koja negativno utječu na komercijalni integritet dobavljača; ili
- (f) neplaćanja poreza.

ČLANAK 21.8.

Kvalifikacije ponuditelja

Sustavi za registraciju i kvalifikacijski postupci

1. Stranka, uključujući njezine naručitelje, može imati sustav registracije dobavljača u koji se zainteresirani dobavljači moraju registrirati i pružiti određene informacije. U tom slučaju stranka osigurava da zainteresirani dobavljači imaju potpuni pristup informacijama o sustavu registracije elektroničkim putem te da mogu zatražiti registraciju u svakom trenutku tijekom njegove valjanosti. Nadležno tijelo u razumnom ih roku obavješćuje o odluci o prihvaćanju ili odbijanju tog zahtjeva. Ako je zahtjev odbijen, odluka je propisno obrazložena.
2. Svaka stranka dužna je osigurati da:
 - (a) njezini naručitelji poduzmu napore kako bi na najmanju moguću razinu sveli razlike među svojim kvalifikacijskim postupcima; i
 - (b) ako njezini naručitelji imaju sustave registracije, nastoje što je moguće više smanjiti razlike među svojim sustavima registracije.
3. Stranka, uključujući njezine naručitelje, ne donosi niti primjenjuje sustav registracije ili kvalifikacijski postupak čija je svrha ili učinak stvaranje nepotrebnih prepreka za sudjelovanje dobavljača druge stranke u postupku javne nabave.

Selektivni postupak javne nabave

4. Ako naručitelj planira provesti nadmetanje po pozivu:

- (a) u obavijesti o namjeri nabave navodi barem podatke određene u članku 21.6. stavku 2. točkama (a), (b), (f), (g), (j), (k) i (l) te poziva dobavljače da podnesu zahtjev za sudjelovanje;
i
- (b) daje, do početka razdoblja za nadmetanje, barem informacije iz članka 21.6. stavka 2. točaka (c), (d), (e), (h) i (i) kvalificiranim dobavljačima koje obavješćuje kako je određeno u članku 21.10. stavku 3. točki (b).

5. Naručitelj dopušta svim kvalificiranim dobavljačima sudjelovanje u određenoj nabavi, osim ako u obavijesti o namjeri nabave navede ograničenje broja dobavljača koji mogu sudjelovati u nadmetanju te kriterije za odabir ograničenog broja dobavljača. Poziv na dostavu ponude upućuje se određenom broju dobavljača koji je potreban kako bi se osiguralo učinkovito tržišno natjecanje.

6. Ako natječajna dokumentacija nije javno dostupna od datuma objave obavijesti iz stavka 4., naručitelj osigurava da su ti dokumenti dostupni u isto vrijeme svim kvalificiranim dobavljačima odabranima u skladu sa stavkom 5.

Popisi za višestruko korištenje

7. Naručitelj može imati popis za višestruku upotrebu pod uvjetom da se obavijest kojom se poziva zainteresirane dobavljače da podnesu zahtjev za uvrštavanje na popis objavljuje svake godine u odgovarajućem mediju navedenom u odjeljku I Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) i Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) i, ako se objavljuje elektroničkim putem, da je trajno dostupna.

8. Mjere predviđene u stavku 7. uključuju:

- (a) opis robe ili usluga, ili njihovih kategorija, za koje se popis može upotrebljavati;
- (b) uvjete sudjelovanja koje ponuditelji moraju zadovoljiti kako bi bili uključeni na popis te metode koje će naručitelj koristiti za provjeru ispunjuje li ponuditelj uvjete;
- (c) naziv i adresu naručitelja i druge informacije koje su potrebne za kontaktiranje naručitelja i dobivanje svih odgovarajućih dokumenata koji se odnose na popis;
- (d) rok valjanosti popisa i načine njegove obnove ili ukidanja ili, ako nije naveden rok valjanosti, naznaku načina na koji će se izdati obavijest o ukidanju popisa; i
- (e) naznaku da se popis može upotrebljavati za nabavu obuhvaćenu ovim poglavljem.

9. Neovisno o stavku 7., ako je popis za višestruku upotrebu valjan tri godine ili manje, naručitelj može objaviti obavijest iz stavka 7. samo jednom na početku roka valjanosti popisa, pod sljedećim uvjetima:

(a) sadržava rok valjanosti i napomenu da će biti obavljene daljnje obavijesti; i

(b) objavljuje se elektroničkim putem i stalno je dostupan tijekom razdoblja njegove valjanosti.

10. Naručitelj dopušta dobavljačima da u bilo kojem trenutku podnesu zahtjev za uvrštavanje na popis za višestruku upotrebu te na popis dodaje sve kvalificirane dobavljače u razumno kratkom roku.

11. Ako dobavljač koji se ne nalazi na popisu za višestruku upotrebu podnese zahtjev za sudjelovanje u nabavi na temelju popisa za višestruku upotrebu te uz zahtjev priloži sve potrebne dokumente, u roku predviđenom u članku 21.10. stavku 2., naručitelj je dužan razmotriti taj zahtjev. Naručitelj ne isključuje dobavljača iz postupka javne nabave zbog toga što naručitelj nema dovoljno vremena ispitati zahtjev osim ako, u iznimnim okolnostima, zbog složenosti postupka nabave, naručitelj ne može dovršiti ispitivanje zahtjeva u roku koji je određen za podnošenje ponuda.

Ostali subjekti iz odjeljaka B i C Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) i Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika).

12. Naručitelj stranke obuhvaćen odjeljkom B ili C Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) može obavijest kojom se dobavljači pozivaju da podnesu zahtjev za uvrštenje na popis za višestruku upotrebu koristiti kao obavijest o namjeri nabave, pod uvjetom:

- (a) da je obavijest objavljena u skladu sa stavkom 7. te sadržava potrebne podatke određene u stavku 8., sve dostupne podatke koji su potrebni u skladu s člankom 21.6. stavkom 2. te izjavu da čini obavijest o namjeri nabave ili da će samo dobavljači s popisa za višestruku upotrebu primiti daljnje obavijesti o nabavi obuhvaćenoj popisom za višestruku upotrebu; i
- (b) da naručitelj odmah dostavi dobavljačima koji su izrazili interes za određenu nabavu dovoljno informacija kako bi dobavljači mogli procijeniti svoj interes za nabavu, uključujući sve preostale informacije koje se zahtijevaju u članku 21.6. stavku 2. u mjeri u kojoj su takve informacije dostupne.

13. Naručitelj obuhvaćen odjeljkom B ili C Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) može omogućiti dobavljaču koji je podnio zahtjev za uvrštenje na popis za višestruku upotrebu u skladu sa stavkom 10. da sudjeluje u nadmetanju za određenu nabavu ako naručitelj ima dovoljno vremena utvrditi ispunjava li dobavljač uvjete za sudjelovanje.

Informacije o odlukama naručitelja

14. Naručitelj odmah obavješćuje svakog dobavljača koji je podnio zahtjev za sudjelovanje u nabavi ili zahtjev za uvrštenje na popis za višestruku uporabu o odluci naručitelja o tom zahtjevu.

15. Ako naručitelj odbije dobavljačev zahtjev za sudjelovanje u nabavi ili zahtjev za uvrštavanje na popis za višestruku upotrebu, ako dobavljača više ne priznaje kao kvalificiranog ili ga ukloni s popisa za višestruku upotrebu, o tome odmah obavješćuje dobavljača te mu na njegov zahtjev odmah dostavlja pisano obrazloženje svoje odluke.

ČLANAK 21.9.

Tehničke specifikacije i natječajna dokumentacija

Tehničke specifikacije koje propisuju subjekti koji provode nabave bitće, prema potrebi:

1. Naručitelj ne priprema, ne donosi i ne primjenjuje tehničku specifikaciju niti propisuje postupak ocjenjivanja sukladnosti čija je svrha ili učinak stvaranje nepotrebnih prepreka trgovini između stranaka.

2. Pri propisivanju tehničke specifikacije za robu ili usluge koji se nabavljaju, naručitelj, ako je primjenjivo:
- (a) utvrđuje tehničku specifikaciju u smislu zahtjeva za učinkovitošću i funkcionalnih zahtjeva, a ne u smislu dizajna ili opisnih značajki; i
 - (b) temelji tehničke specifikacije na međunarodnim normama, ako one postoje, a u suprotnom na nacionalnim tehničkim propisima, priznatim nacionalnim normama ili građevinskim propisima.
3. Ako se u tehničkim specifikacijama koriste značajke dizajna ili opisne značajke, naručitelj bi trebao naznačiti, prema potrebi, da će u obzir uzeti ponude istovjetne robe ili usluga koje dokazano ispunjavaju zahtjeve nabave tako da u natječajnoj dokumentaciji navede izraz „ili istovjetno”.
4. Naručitelj ne smije propisati tehničke specifikacije kojima se zahtijeva ili koje se odnose na određeni žig ili trgovački naziv, patent, autorsko pravo, dizajn, tip, određeno podrijetlo, proizvođača ili dobavljača, osim ako ne postoji nijedan drugi dovoljno precizan ili razumljiv način opisa zahtjeva nabave te pod uvjetom da naručitelj u natječajnu dokumentaciju uključi riječi kao što su „ili jednakovrijedno”.

5. Naručitelj ne traži niti ne prihvaća, na način kojim bi se spriječilo tržišno natjecanje, savjete koji se mogu upotrijebiti pri pripremi ili donošenju tehničke specifikacije za određenu nabavu od osobe koja može imati komercijalni interes u nabavi.

6. Stranka može omogućiti svojim naručiteljima da uzmu u obzir okolišne i socijalne aspekte, pod uvjetom da su nediskriminirajući i povezani s predmetom ugovora.

7. Podrazumijeva se da stranka, uključujući njezine naručitelje, može u skladu s ovim člankom pripremiti, donijeti ili primjenjivati tehničke specifikacije u svrhu promicanja očuvanja prirodnih resursa ili zaštite okoliša.

Natječajna dokumentacija

8. Naručitelj stavlja dobavljačima na raspolaganje natječajnu dokumentaciju u kojoj su navedene sve informacije potrebne dobavljačima za pripremu i podnošenje odgovarajućih ponuda. Osim ako to već nije navedeno u obavijesti o predviđenom postupku javne nabave, takva dokumentacija uključuje potpun opis:

- (a) javna nabava, uključujući prirodu i količinu robe ili usluga koji su predmet nabave ili, ako količina nije poznata, procijenjena količina i zahtjevi koje je potrebno ispuniti, uključujući tehničke specifikacije, potvrde o ocjenjivanju sukladnosti, planove, nacрте ili materijale s uputama;

- (b) svih uvjeta za sudjelovanje ponuditelja, uključujući popis informacija i dokumenata koje ponuditelji moraju dostaviti u vezi s uvjetima za sudjelovanje;
- (c) svi kriteriji za ocjenjivanje koje će naručitelj primjenjivati pri dodjeli ugovora i, osim ako je cijena jedini kriterij, relativna važnost tih kriterija;
- (d) ako će naručitelj provoditi postupak javne nabave elektroničkim putem, zahtjevi za autentifikaciju ili šifriranje ili drugi zahtjevi koji se odnose na dostavljanje podataka elektroničkim putem;
- (e) ako će naručitelj provoditi elektroničku dražbu, pravila, uključujući utvrđivanje elemenata ponude povezanih s kriterijima za procjenu, na temelju kojih će biti provedena dražba;
- (f) ako će otvaranje ponuda biti javno, datum, vrijeme i mjesto otvaranja ponuda i, ako je primjenjivo, osobe koje mogu biti nazočne;
- (g) svih ostalih uvjeta, uključujući uvjete plaćanja i ograničenja u vezi s načinima za dostavljanje ponuda, kao što je dostavljanje na papiru ili elektroničkim putem; i
- (h) svi datumi za isporuku robe ili pružanje usluga.

9. Pri utvrđivanju roka za isporuku robe ili usluga koji su predmet nabave, naručitelj uzima u obzir čimbenike kao što su složenost nabave, očekivani raspon podugovaranja te realno vrijeme potrebno za proizvodnju, otpremu sa skladišta i prijevoz robe od mjesta isporuke, ili za pružanje usluga.
10. Kriteriji ocjenjivanja određeni u obavijesti o namjeri nabave ili natječajnoj dokumentaciji mogu obuhvaćati, među ostalim, cijenu i ostale troškovne čimbenike, kvalitetu, tehničku vrijednost, okolišne značajke i uvjete isporuke.
11. Naručitelj odmah:
- (a) stavljaju na raspolaganje natječajnu dokumentaciju kako bi osigurali da zainteresirani ponuditelji imaju dovoljno vremena za dostavljanje ponuda;
 - (b) na zahtjev dostavljaju natječajnu dokumentaciju svakom zainteresiranom ponuditelju; i
 - (c) odgovaraju na svaki razuman zahtjev za potrebnim informacijama svih zainteresiranih ili uključenih ponuditelja, pod uvjetom da takve informacije ne daju tom ponuditelju prednost pred drugim ponuditeljima.

Izmjene

12. Ako naručitelj prije dodjele ugovora izmijeni kriterije ili zahtjeve utvrđene u obavijesti o namjeri nabave ili natječajnoj dokumentaciji dostavljenoj dobavljačima koji sudjeluju u postupku ili izmijeni ili ponovno objavi obavijest ili natječajnu dokumentaciju, mora pisanim putem dostaviti sve takve izmjene ili izmijenjene ili ponovno objavljene obavijesti ili natječajnu dokumentaciju:

- (a) svim dobavljačima koji sudjeluju u javnoj nabavi u trenutku izmjene ili ponovne objave, ako su ti dobavljači poznati naručitelju, i u svim drugim slučajevima, na isti način na koji su dostavljene prvotne informacije; i
- (b) pravovremeno, kako bi ti dobavljači bili u mogućnosti izmijeniti i, prema potrebi, ponovno dostaviti izmijenjene ponude.

ČLANAK 21.10.

Razdoblja

1. Naručitelj, u skladu s vlastitim razumnim potrebama, dobavljačima osigurava dovoljno vremena za pripremu i podnošenje zahtjeva za sudjelovanje i odgovarajućih ponuda, uzimajući u obzir čimbenike kao što su:

- (a) priroda i složenost javne nabave;

- (b) opseg predviđenog predugovaranja; i
- (c) vrijeme potrebno za dostavljanje ponuda neelektroničkim putem s lokacija u drugoj stranci ili s područja naručitelja ako se ne upotrebljavaju elektronička sredstva.

Rokovi, uključujući njihovo produljenje, jednaki su za sve zainteresirane dobavljače ili dobavljače koji sudjeluju u postupku.

2. Naručitelj koji se koristi selektivnim postupkom nadmetanja mora utvrditi da konačni rok za podnošenje zahtjeva za sudjelovanje ne može, u načelu, biti kraći od 25 dana od dana objave obavijesti o namjeri nabave. Ako je u hitnim situacijama koje je naručitelj valjano obrazložio navedeni rok neizvediv, rok se može skratiti na najmanje 10 dana.

3. Osim u slučajevima utvrđenima u stavcima 4., 5., 7. i 8., naručitelj utvrđuje da konačni rok za podnošenje ponuda ne može biti kraći od 40 dana od datuma:

- (a) objave obavijesti o predviđenom postupku javne nabave, u slučaju otvorenog postupka javne nabave; ili
- (b) na koji naručitelj obavješćuje ponuditelje da će biti pozvani dostaviti ponude, bez obzira na to koristi li popis za višestruku uporabu, u slučaju selektivnog postupka javne nabave.

4. Naručitelj može skratiti rok nadmetanja utvrđen u skladu sa stavkom 3. na najmanje 10 dana pod sljedećim uvjetima:

- (a) ako je naručitelj objavio obavijest o planiranoj nabavi kako je opisano u članku 21.6. stavku 4. najmanje 40 dana i ne više od 12 mjeseci prije objave obavijesti o namjeri nabave, a obavijest o planiranoj nabavi sadržava:
 - i. opis javne nabave;
 - ii. okvirne rokove za dostavljanje ponuda ili zahtjevâ za sudjelovanje;
 - iii. izjavu da bi zainteresirani dobavljači naručitelju trebali iskazati svoj interes za javnu nabavu;
 - iv. adresu na kojoj se mogu zatražiti dokumenti povezani s nabavom; i
 - v. sve dostupne informacije koje treba sadržavati obavijest o namjeri nabave u skladu s člankom 21.6. stavkom 2.;
- (b) naručitelj navodi, za ugovore koji se ponavljaju, u izvornoj obavijesti o namjeri nabave da će u naknadnim obavijestima biti navedeni rokovi za podnošenje ponuda u skladu s ovim stavkom; ili

- (c) ako je u hitnim situacijama koje je naručitelj valjano obrazložio rok za podnošenje ponuda u skladu sa stavkom 3. neizvediv.
5. Naručitelj može skratiti rok za podnošenje ponuda utvrđen u skladu sa stavkom 3. za pet dana za svaku od sljedećih okolnosti:
- (a) obavijest o predviđenom postupku javne nabave objavljena je elektroničkim putem;
- (b) sva natječajna dokumentacija dostupna je elektroničkim putem od datuma objave obavijesti o predviđenom postupku javne nabave; i
- (c) naručitelj prihvaća ponude elektroničkim sredstvima.
6. Primjena stavka 5. u vezi sa stavkom 4. ni u kojem slučaju ne dovodi do skraćanja roka za podnošenje ponuda utvrđenog u skladu sa stavkom 3. na manje od 10 dana od datuma objave obavijesti o namjeri nabave.
7. Neovisno o bilo kojoj drugoj odredbi ovog članka, ako naručitelj kupuje trgovačku robu, usluge ili njihovu kombinaciju, može skratiti rok za nadmetanje utvrđen u skladu sa stavkom 3. na najmanje 13 dana, pod uvjetom da elektroničkim putem istodobno objavi obavijest o planiranoj nabavi i natječajnu dokumentaciju. Osim toga, ako naručitelj prihvaća ponude za trgovačku robu ili usluge elektroničkim putem, može skratiti rok utvrđen u skladu sa stavkom 3. na najmanje 10 dana.

8. Ako je naručitelj obuhvaćen odjeljkom B ili C Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) odabrao sve ili ograničeni broj kvalificiranih dobavljača, rok za nadmetanje može se utvrditi međusobnim dogovorom između naručitelja i odabranih dobavljača. Ako nije postignut dogovor, rok ne smije biti kraći od 10 dana.

ČLANAK 21.11.

Pregovor

1. Stranka može predvidjeti da njezini naručitelji vode pregovore s dobavljačima u sljedećim slučajevima:

- (a) ako je naručitelj izrazio namjeru za pregovaranjem u obavijesti o planiranoj nabavi u skladu s člankom 21.6. stavkom 2.; ili
- (b) ako iz ocjenjivanja proizlazi da nijedna ponuda nije očito najpovoljnija s obzirom na specifične kriterije ocjenjivanja navedene u obavijesti o namjeri nabave ili u natječajnoj dokumentaciji.

2. Naručitelj:

- (a) osigurava da se eliminacija dobavljača koji sudjeluju u pregovorima provodi u skladu s kriterijima ocjenjivanja utvrđenima u obavijesti o namjeri nabave ili u natječajnoj dokumentaciji; i
- (b) ako su pregovori zaključeni, utvrđuje zajednički rok u kojem preostali uključeni dobavljači mogu podnijeti nove ili revidirane ponude.

ČLANAK 21.12.

Ograničeni postupak javne nabave

1. Pod uvjetom da se ne koristi radi izbjegavanja natjecanja među dobavljačima ili na način kojim se diskriminiraju dobavljači druge stranke ili kojim se štite domaći dobavljači, naručitelj može koristiti ograničeni postupak nabave i odlučiti da neće primjenjivati članke od 21.6. do 21.8., od članka 21.9. stavka 8. do članka 21.9. stavka 12. i članke 21.10., 21.11., 21.13. i 21.14. u bilo kojoj od sljedećih okolnosti:

- (a) pod uvjetom da zahtjevi natječajne dokumentacije nisu bitno izmijenjeni:
 - i. nisu dostavljene ponude i nijedan ponuditelj nije zatražio sudjelovanje;

- ii. nije dostavljena nijedna ponuda koja ispunjuje bitne zahtjeve natječaje dokumentacije;
 - iii. nijedan ponuditelj nije zadovoljio uvjete za sudjelovanje; ili
 - iv. dostavljene ponude rezultat su dogovora;
- (b) ako robu ili usluge može isporučiti samo određeni dobavljač i ne postoji nijedna razumna alternativa ili zamjenska roba ili usluge zbog jednog od sljedećih razloga:
- i. nabava se odnosi na umjetničko djelo;
 - ii. zaštita patenata, autorskih prava ili drugih isključivih prava; ili
 - iii. nepostojanja tržišnog natjecanja zbog tehničkih razloga;
- (c) za dodatne isporuke prvotnog dobavljača robe i usluga koje nisu bile uključene u početnu nabavu, ako promjena dobavljača takve dodatne robe ili usluga:
- i. nije moguća iz gospodarskih ili tehničkih razloga poput zahtjeva za međusobnu zamjenjivost ili interoperabilnost s postojećom opremom, softverom, uslugama ili instalacijama nabavljenima u okviru prvotne nabave; i

- ii. prouzročila bi značajne neugodnosti ili znatno povećanje troškova naručitelja;
- (d) ako je neophodno, u slučajevima u kojima, zbog izuzetne hitnosti izazvane događajima koje naručitelj nije mogao predvidjeti, roba ili usluge nisu mogle biti pravodobno pribavljene putem otvorenog postupka javne nabave ili selektivnog postupka nadmetanja;
- (e) za robu kupljenu na tržištu sirovina;
- (f) ako naručitelj kupi prototip ili prvu robu ili uslugu koja je razvijena na njegov zahtjev tijekom i za potrebe provedbe određenog ugovora za istraživanje, pokus, studiju ili izvorni razvoj;

izvorni razvoj prve robe ili usluge može uključivati ograničenu proizvodnju ili isporuku kako bi se obuhvatili rezultati terenskog ispitivanja te kako bi se pokazalo da su roba ili usluga prikladne za proizvodnju ili isporuku u većim količinama uz prihvatljive standarde kvalitete, no ne uključuje količinsku proizvodnju ili isporuku radi uspostavljanja komercijalne održivosti ili radi povrata troškova istraživanja i razvoja;

- (g) kod nabava pod iznimno povoljnim uvjetima koji postoje samo kratkoročno u slučaju neuobičajenih prodaja poput onih u slučaju likvidacije, prinudne uprave ili stečaja, ali ne u slučaju rutinskih nabava od redovnih dobavljača; ili
 - (h) ako je ugovor dodijeljen pobjedniku natječaja pod sljedećim uvjetima:
 - i. natječaj je organiziran na način koji je u skladu s načelima ovog poglavlja, posebno s obzirom na objavu obavijesti o planiranom postupku javne nabave; i
 - ii. sudionike ocjenjuje neovisni žiri radi dodjele ugovora o dizajnu pobjedniku.
2. Naručitelj priprema pisano izvješće o svakom dodijeljenom ugovoru u skladu sa stavkom 1. Izvješće sadržava naziv naručitelja, vrijednost i vrstu robe ili usluga koje se nabavljaju te izjavu u kojoj se navode okolnosti i uvjeti opisani u stavku 1. kojima se opravdava korištenje ograničenog postupka nabave.

ČLANAK 21.13.

Elektroničke dražbe

Ako naručitelj namjerava provoditi obuhvaćenu nabavu putem elektroničke dražbe, svakom sudioniku prije početka elektroničke dražbe dostavlja sljedeće:

- (a) automatsku metodu ocjenjivanja, uključujući matematičku formulu, koja se temelji na kriterijima za ocjenjivanje iz natječajne dokumentacije i koja će se koristiti u automatskom rangiranju ili ponovnom rangiranju za vrijeme aukcije;
- (b) rezultate početnog ocjenjivanja elemenata njegove ponude ako se ugovor dodjeljuje na temelju najpovoljnije ponude; i
- (c) sve druge važne informacije koje se odnose na provedbu dražbe.

ČLANAK 21.14.

Postupanje s ponudama i dodjela ugovora

Postupanje s ponudama

1. Naručitelj prima i otvara sve ponude te postupa s njima u skladu s postupcima kojima se jamče pravičnost i nepristranost postupka nabave i povjerljivost ponuda.
2. Ako naručitelj jednom dobavljaču omogući ispravljanje nenamjernih formalnih pogrešaka u razdoblju između otvaranja ponuda i dodjele ugovora, naručitelj osigurava istu mogućnost svim dobavljačima koji sudjeluju u postupku.

Dodjela ugovora

3. Ponuda se uzima u obzir za dodjelu ugovora ako je podnesena u pisanom obliku i u trenutku otvaranja zadovoljava bitne zahtjeve određene u obavijestima i natječajnoj dokumentaciji te ju je dostavio dobavljač koji zadovoljava uvjete za sudjelovanje.

4. Osim ako utvrdi da dodjela ugovora nije u javnom interesu, naručitelj ugovor dodjeljuje dobavljaču za kojeg je utvrdio da je sposoban ispuniti uvjete ugovora i koji je, isključivo na temelju kriterija ocjenjivanja utvrđenih u obavijestima i natječajnoj dokumentaciji, podnio:

(a) najpovoljniju ponudu; ili

(b) ako je cijena jedini kriterij, najnižu cijenu.

5. Ako naručitelj primi ponudu s cijenom koja je neuobičajeno niža od cijena ostalih podnesenih ponuda, može provjeriti s dobavljačem ispunjava li dobavljač uvjete za sudjelovanje i je li sposoban ispunjavati uvjete ugovora.

6. Naručitelj ne koristi opcije, ne poništava nabavu niti mijenja dodijeljene ugovore na način kojim se zaobilaze obveze iz ovog poglavlja.

7. Svaka stranka u pravilu može osigurati razdoblje mirovanja između dodjele i sklapanja ugovora kako bi se neuspješnim ponuditeljima dalo dovoljno vremena da preispitaju i pokušaju osporiti odluku o dodjeli.

ČLANAK 21.15.

Transparentnost informacija o javnoj nabavi

Informacije dostavljene ponuditeljima

1. Naručitelj odmah obavješćuje dobavljače koji sudjeluju u postupku o svojim odlukama o dodjeli ugovora te na zahtjev dobavljača to čini pisanim putem. U skladu s člankom 21.16. stavcima 2. i 3. naručitelj dobavljaču čija ponuda nije prihvaćena na zahtjev dostavlja obrazloženje zašto nije odabrao njegovu ponudu te relativne prednosti ponude uspješnog dobavljača.

Objava informacija o dodjeli

2. Naručitelj objavljuje obavijest u odgovarajućem papirnatom ili elektroničkom mediju navedenom u odjeljku I Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) najkasnije 72 dana nakon dodjele svakog ugovora obuhvaćenog ovim poglavljem. Ako naručitelj objavi obavijest samo elektroničkim putem, te informacije moraju biti lako dostupne tijekom primjereno dugog razdoblja. Obavijest mora uključivati barem sljedeće podatke:

- (a) opis robe koja se nabavlja ili usluga koje se pružaju;

- (b) naziv i adresu naručitelja;
- (c) naziv i adresu uspješnog ponuditelja;
- (d) vrijednost uspješne ponude ili najviše i najniže ponude koje su uzete u obzir prilikom dodjele ugovora;
- (e) datum dodjele; i
- (f) korištenu metodu nabave te, u slučajevima kada se koristio ograničeni postupak nabave u skladu s člankom 21.12., opis okolnosti kojima se opravdava korištenje ograničenog postupka nabave.

Čuvanje dokumentacije i izvješća te osiguravanje elektroničke sljedivosti

3. Naručitelj čuva, najmanje tri godine od datuma dodjele ugovora, sljedeće:

- (a) dokumentaciju i izvješća o natječajnim postupcima i dodjeli ugovora u vezi s obuhvaćenom nabavom, uključujući izvješća na temelju članka 21.12.; i
- (b) podatke na temelju kojih je moguće pratiti provedbu obuhvaćenog postupka javne nabave elektroničkim putem.

Razmjena statističkih podataka

4. Svaka stranka prikuplja i jednom godišnje razmjenjuje statističke podatke o svojoj javnoj nabavi obuhvaćenoj ovim poglavljem¹³. Ta statistička izvješća sadržavaju, s obzirom na ugovore koje su dodijelili svi naručitelji predmetne stranke obuhvaćeni ovim poglavljem, statističke podatke o procijenjenoj vrijednosti ugovora dodijeljenih za obuhvaćenu nabavu ukupno i raščlanjeno prema kategorijama naručitelja.

5. U mjeri u kojoj su te informacije dostupne, svaka stranka dostavlja statističke podatke o zemlji podrijetla proizvoda i usluga koje su kupili njezini naručitelji. Kako bi se osigurala usporedivost tih statističkih podataka, pododbor za javnu nabavu osnovan u skladu s člankom 21.19. pruža smjernice o metodama koje treba primjenjivati. Kako bi se osiguralo učinkovito praćenje javne nabave obuhvaćene ovim poglavljem, Zajedničko vijeće može odlučiti o izmjeni zahtjeva utvrđenih u stavku 4.

6. Ako stranka zahtijeva da se obavijesti o dodijeljenim ugovorima objavljuju elektroničkim putem, u skladu sa stavkom 2., te ako su te obavijesti dostupne javnosti u jedinstvenoj bazi podataka u obliku koji omogućuje analizu dodijeljenih ugovora, stranka umjesto dostavljanja izvješća pododboru za javnu nabavu može dostaviti poveznicu na internetske stranice, zajedno s uputama za pristup tim podacima i njihovo korištenje.

¹³ Prva razmjena informacija obavlja se godinu dana nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma.

ČLANAK 21.16.

Objava podataka

Dostavljanje informacija strankama

1. Na zahtjev druge stranke stranka bez odgode dostavlja sve informacije potrebne za utvrđivanje je li nabava provedena na pravedan i nepristran način te u skladu s ovim poglavljem, uključujući informacije o značajkama i relativnim prednostima uspješne ponude. Stranka koja prima te informacije ne otkriva ih nijednom dobavljaču ako bi to moglo ugroziti tržišno natjecanje u budućim natjecajima, osim nakon što dobije suglasnost stranke koja je dostavila informacije.

Neotkrivanje informacija

2. Neovisno o bilo kojoj drugoj odredbi ovog poglavlja, stranka, uključujući njezine naručitelje, ne smije nijednom određenom ponuditelju dostaviti informacije koje bi mogle ugroziti pošteno tržišno natjecanje među ponuditeljima.

3. Ništa u ovom poglavlju ne smije se tumačiti kao da se od stranke, uključujući njezine naručitelje, vlasti i revizijska tijela, zahtijeva otkrivanje povjerljivih informacija ako bi se takvim otkrivanjem:

(a) se otkrivanjem omelo izvršavanje zakonodavstva;

- (b) se otkrivanjem moglo ugroziti pošteno tržišno natjecanje među ponuditeljima;
- (c) se otkrivanjem ugrozili legitimni poslovni interesi određenih osoba, između ostalog zaštita prava intelektualnog vlasništva; ili
- (d) otkrivanje na drugi način bilo protivno javnom interesu.

ČLANAK 21.17.

Domaći postupci preispitivanja

1. Svaka stranka osigurava pravodoban, djelotvoran, transparentan i nediskriminirajući postupak upravnog ili sudskog preispitivanja putem kojeg dobavljač može, u kontekstu obuhvaćene nabave koja je od interesa ili je bila od interesa za dobavljača, podnijeti pritužbu u vezi:

- (a) povredom ovog poglavlja; ili
- (b) nepridržavanjem mjera stranke kojima se provodi ovo poglavlje ako dobavljač, na temelju zakonodavstva stranke, nema pravo izravno podnijeti prigovor u vezi s povredom ovog poglavlja.

Postupovna pravila za sve pritužbe sastavljaju se u pisanom obliku i opće su dostupna.

2. U slučaju pritužbe dobavljača, u kontekstu obuhvaćene nabave u kojoj dobavljač ima ili je imao interes, da je došlo do kršenja ili nesukladnosti iz stavka 1., stranka naručitelja koji provodi postupak obuhvaćene nabave potiče naručitelja i dobavljača da pokušaju naći rješenje pritužbe putem savjetovanja. Naručitelj nepristrano i pravodobno razmatra sve takve pritužbe tako da se ne dovede u pitanje dobavljačevo sudjelovanje u tekućoj ili budućoj nabavi ili njegovo pravo da u okviru postupka upravnog ili sudskog preispitivanja zatraži korektivne mjere.
3. Svakom dobavljaču odobrava se dovoljno vremena za pripremu i podnošenje pritužbe koje ni u kojem slučaju nije kraće od 10 dana od trenutka kad je postao upoznat s osnovom za pritužbu ili otkad mu je razumno trebala postati poznata.
4. Svaka stranka utvrđuje ili imenuje barem jedno nepristrano upravno ili sudsko tijelo koje je neovisno od njezinih naručitelja za primanje i preispitivanje pritužbe dobavljača u kontekstu obuhvaćene nabave.
5. Ako pritužbu prvotno preispituje tijelo koje nije tijelo iz stavka 4., stranka osigurava da dobavljač može podnijeti žalbu na prvotnu odluku nepristranom upravnom ili sudskom tijelu koje je neovisno o naručitelju čija je nabava predmet pritužbe.

6. Svaka stranka osigurava da odluka tijela zaduženog za preispitivanje koje nije sud podliježe sudskom preispitivanju i uspostavlja postupke kojima se osigurava da:

- (a) naručitelj pisanim putem odgovori na prigovor i tijelu zaduženom za preispitivanje stavi na raspolaganje sve relevantne dokumente;
- (b) da sudionici u postupku (u daljnjem tekstu „sudionici”) imaju pravo biti saslušani prije negoli tijelo zaduženo za preispitivanje donese odluku o osporavanju;
- (c) sudionici imaju pravo na zastupnika i pratnju;
- (d) sudionici imaju pristup svim postupcima;
- (e) sudionici imaju pravo zahtijevati da se postupci odvijaju javno i da se mogu saslušavati svjedoci; i
- (f) da tijelo za preispitivanje donese svoje odluke ili preporuke pravodobno i u pisanom obliku te da priloži obrazloženje osnove za svaku odluku ili preporuku.

7. Svaka stranka donosi ili održava postupke kojima se osiguravaju brze privremene mjere za očuvanje mogućnosti za ponuditelja da sudjeluje u postupku javne nabave. Te privremene mjere mogu dovesti do obustave postupka nabave. Tim postupcima može se predvidjeti da se prevladavajuće negativne posljedice za predmetne interese, uključujući javni interes, mogu uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o tome treba li primjenjivati takve mjere. Svi opravdani razlozi za nedjelovanje dostavljaju se u pisanom obliku.

8. Svaka stranka donosi ili provodi postupke kojima se predviđa korektivna mjera ili naknada za pretrpljeni gubitak ili štetu ako tijelo za preispitivanje utvrdi da je došlo do povrede ili nepridržavanja mjera iz stavka 1. Naknada za pretrpljeni gubitak ili štetu može biti ograničena na troškove pripreme ponude ili troškove podnošenja prigovora ili oboje.

ČLANAK 21.18.

Izmjene i ispravci područja primjene

1. Europska unija može izmijeniti ili ispraviti Prilog 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije), a Meksiko može izmijeniti ili ispraviti Prilog 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika).

Izmjene

2. Ako stranka namjerava izmijeniti Prilog 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Prilog 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika), ta stranka:

- (a) obavješćuje o tome drugu stranku pisanim putem; i
- (b) u obavijest uključuje prijedlog odgovarajućih kompenzacijskih prilagodbi za drugu stranku kako bi se područje primjene zadržalo na razini usporedivoj s onom prije izmjene.

3. Neovisno o stavku 2. točki (b), stranka ne mora osigurati kompenzacijske prilagodbe ako se izmjena odnosi na naručitelja nad kojim stranka više nema stvarnu kontrolu ili utjecaj. Smatra se da vlada više nema kontrolu ili utjecaj nad obuhvaćenom nabavom naručitelja obuhvaćenih na temelju odjeljka C Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili na temelju potpopisa 2. svake države iz odjeljka B ili odjeljka C Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) ako je naručitelj izložen tržišnom natjecanju na tržištima kojima pristup nije ograničen.

4. Druga stranka može uložiti prigovor na predloženu izmjenu o kojoj je obaviještena u skladu sa stavkom 2. ako osporava:

- (a) da je izmjena predložena u skladu sa stavkom 2. točkom (b) primjerena kako bi se područje primjene zadržalo na razini usporedivoj s onom predviđenom ovim poglavljem;

- (b) da izmjena obuhvaća naručitelja nad kojim je stranka stvarno uklonila svoju kontrolu ili utjecaj u skladu sa stavkom 3.

Prigovor se dostavlja u pisanom obliku u roku od 45 dana od primitka obavijesti iz stavka 2. točke (a) ili se smatra da je ta stranka prihvatila prilagodbu ili izmjenu, među ostalim za potrebe poglavlja 31. (Rješavanje sporova).

Ispravci

5. Sljedeće izmjene Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) smatraju se ispravkom isključivo formalne prirode, pod uvjetom da ne utječu na postojeće područje primjene predviđeno u ovom poglavlju:

- (a) promjena imena naručitelja;
- (b) spajanje dvaju ili više subjekata obuhvaćenih odjeljcima od A do C Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika); i
- (c) razdvajanje subjekta obuhvaćenog odjeljcima od A do C Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) na dva ili više subjekata koji se svi dodaju naručiteljima obuhvaćenima istim odjeljcima Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika).

6. Svaka stranka svake tri godine nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma obavješćuje drugu stranku o predloženim ispravcima Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika).

7. Stranka može obavijestiti drugu stranku o prigovoru na predloženu izmjenu u roku od 45 dana od primitka obavijesti. Ako stranka podnese prigovor, objašnjava zašto smatra da predloženi ispravak nije izmjena predviđena stavkom 5. te opisuje učinak predloženog ispravka na područje primjene predviđeno u ovom poglavlju. Ako se nijedan prigovor ne podnese u pisanom obliku u roku od 45 dana od dana primitka obavijesti, smatra se da je druga stranka prihvatila predloženi ispravak.

Savjetovanje i rješavanje sporova

8. Ako druga stranka podnese prigovor na predloženu izmjenu ili ispravak, stranke nastoje riješiti to pitanje savjetovanjem. Ako se u roku od 60 dana od datuma primitka prigovora ne postigne dogovor, stranka koja želi izmijeniti ili ispraviti Prilog 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) ili Prilog 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika) može uputiti predmet na rješavanje sporova u skladu s poglavljem 31. (Rješavanje sporova). Predložena izmjena ili ispravak stupa na snagu tek kad je prihvate obje stranke ili ako se tako odredi u odluci vijeća u završnom izvješću u skladu s člankom 31.13. (Završno izvješće).

ČLANAK 21.19.

Pododbor za javnu nabavu;

Pododbor za javnu nabavu osnovan u skladu s člankom 1.10. (Pododbori i druga tijela iz dijela III. ovog Sporazuma) razmatra pitanja povezana s provedbom i primjenom ovog poglavlja, kao što su:

- (a) izmjene Priloga 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) i Priloga 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika);
- (b) izrada odluka Zajedničkog vijeća kojima se mijenjaju Prilog 21.-A (Obuhvaćena nabava Europske unije) i Prilog 21.-B (Obuhvaćena nabava Meksika);
- (c) pitanja o javnoj nabavi povezana s ovim poglavljem koja mu uputi stranka; i
- (d) sva druga pitanja povezana s provedbom ovog poglavlja.

POGLAVLJE 22.

PODUZEĆA U DRŽAVNOM VLASNIŠTVU, PODUZEĆA KOJIMA SU DODIJELJENA POSEBNA PRAVA ILI POVLASTICE I ODREĐENI MONOPOLI

ČLANAK 22.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „Sporazum OECD-a” znači Sporazum o službeno podupiranim izvoznim kreditima sastavljen u okviru OECD-a ili njegova sljednika, sastavljen unutar ili izvan OECD-a, koji je prihvatilo najmanje 12 izvornih članica WTO-a koje su sudjelovale u Sporazumu OECD-a 1. siječnja 1979.;
- (b) „komercijalne djelatnosti” znači djelatnosti čiji je krajnji rezultat proizvodnja robe ili pružanje usluge za prodaju na relevantnom tržištu u količinama i po cijenama koje odredi poduzeće na temelju uvjeta ponude i potražnje i koje se obavljaju radi ostvarivanja dobiti¹⁴;

¹⁴ Podrazumijeva se da to isključuje djelatnosti poduzeća: (a) koje posluje na neprofitnoj osnovi; ili (b) koje djeluje na temelju povrata troškova.

- (c) „komercijalna razmatranja” znači cijena, kvaliteta, dostupnost, utrživost, prijevoz i ostali uvjeti kupnje ili prodaje; ili ostali čimbenici koji bi se inače uzeli u obzir pri donošenju komercijalnih odluka privatnog poduzeća koje posluje u skladu s načelima tržišnog gospodarstva važećima u relevantnoj djelatnosti ili industriji;
- (d) „odrediti” znači uspostaviti ili odobriti monopol ili proširiti područje primjene monopola na dodatnu robu ili usluge;
- (e) „određeni monopol” znači javni ili privatni subjekt, uključujući konzorcij ili državnu agenciju, koji je na relevantnom tržištu na području stranke određen kao jedini dobavljač ili kupac određene robe ili usluge, ali taj pojam ne uključuje subjekt kojem je odobreno isključivo pravo intelektualnog vlasništva samo na temelju takvog odobrenja¹⁵;
- (f) „poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice” znači poduzeće, javno ili privatno, uključujući društvo kći, kojem je stranka dodijelila, pravno ili činjenično, posebna prava ili povlastice; posebna prava ili povlastice javljaju se ako stranka odredi ili ograniči broj poduzeća ovlaštenih za isporuku robe ili usluge prema kriterijima koji nisu objektivni, razmjerni i nediskriminirajući, čime bitno utječe na sposobnost bilo kojeg drugog poduzeća da isporuči istu robu ili uslugu na istom zemljopisnom području pod bitno jednakovrijednim uvjetima;

¹⁵ Podrazumijeva se da se ovo poglavlje ne primjenjuje na prirodne monopole, osim ako se oni odrede u smislu stavka 1. točke (d).

- (g) „financijska institucija” i „financijska usluga” imaju isto značenje kao i u članku 18.1. (Definicije);
- (h) „usluga koja se pruža u okviru izvršavanja javnih ovlasti” znači usluga koja se pruža u okviru izvršavanja javnih ovlasti kako je definirano u GATS-u i, ako je primjenjivo, u Prilogu o financijskim uslugama GATS-u¹⁶;
- (i) „poduzeće u državnom vlasništvu” znači poduzeće koje je u vlasništvu ili pod kontrolom stranke¹⁷.

ČLANAK 22.2.

Delegirano tijelo

Osim ako je drukčije navedeno u ovom Sporazumu, svaka stranka osigurava da bilo koja osoba, uključujući poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su odobrena posebna prava ili povlastice ili određene monopole, kojoj je stranka delegirala regulatorne, upravne ili druge javne ovlasti pri izvršavanju tih ovlasti djeluje u skladu s obvezama te stranke kako su utvrđene na temelju ovog Sporazuma.

¹⁶ Podrazumijeva se da usluge koje se pružaju u okviru izvršavanja javnih ovlasti uključuju usluge koje pruža središnja banka, monetarno tijelo, financijsko regulatorno tijelo ili sanacijsko tijelo stranke.

¹⁷ Za određivanje vlasništva ili kontrole svi relevantni pravni i činjenični elementi ispituju se za svaki slučaj posebno.

ČLANAK 22.3.

Područje primjene

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice i određene monopole koji obavljaju komercijalne djelatnosti. Ako poduzeće u državnom vlasništvu, poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopol kombinira komercijalne i nekomercijalne djelatnosti¹⁸, samo su komercijalne djelatnosti obuhvaćene ovim poglavljem.

2. Ovo se poglavlje ne primjenjuje:
 - (a) na poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice i određene monopole kad djeluju u svojstvu naručitelja koji obavljaju obuhvaćenu nabavu kako je definirano u članku 21.1. (Definicije) točki (c);

 - (b) na bilo koju uslugu koja se pruža u okviru izvršavanja javnih ovlasti;

¹⁸ To uključuje izvođenje legitimnog mandata za pružanje javnih usluga.

- (c) na aktivnosti koje provodi:
- i. financijska institucija ili drugi pravni subjekt u vlasništvu ili pod kontrolom stranke koji se osniva ili radi privremeno i samo za potrebe sanacije¹⁹;
 - ii. javni subjekt, uključujući javnu zakladu koja, u skladu isključivo s mandatom za pružanje javnih usluga kojim se nastoji pridonijeti uravnoteženom i stabilnom razvoju predmetne stranke, pruža financijske usluge za račun te stranke ili s njezinim jamstvom ili korištenjem njezinih financijskih sredstava; i
 - iii. javni subjekt u skladu s mandatom za pružanje javnih usluga koji se odnosi na zakonski sustav socijalne sigurnosti ili javni mirovinski sustav; i
- (d) na poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice i određene monopole ako je, u trenutku određivanja vrijednosti praga, u jednoj od prethodnih triju uzastopnih fiskalnih godina godišnji prihod nastao na temelju komercijalnih djelatnosti tog poduzeća ili monopola iznosio manje od 200 milijuna posebnih prava vučenja.

¹⁹ podrazumijeva se sljedeće: a) izraz „sanacija” tumači se u skladu s pravom stranke u kojoj je financijska institucija ili drugi pravni subjekt osnovan, (b) financijska institucija ili drugi pravni subjekt ne obavlja nikakvu komercijalnu djelatnost koja nije izravno povezana s njegovim potrebama sanacije.

3. Članak 22.6. ne primjenjuje se ako poduzeće u državnom vlasništvu, poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice i određeni monopol pruža financijske usluge na temelju vladina mandata ako takvo pružanje financijskih usluga:

(a) služi kao potpora izvozu ili uvozu, pod uvjetom da te usluge:

- i. nemaju za cilj zamjenu komercijalnog financiranja; ili
- ii. nisu ponuđene pod uvjetima koji su povoljniji od onih koji bi se mogli dobiti za usporedive financijske usluge na komercijalnom tržištu²⁰;

(b) služi kao potpora privatnom ulaganju izvan područja stranke, pod uvjetom da te usluge:

- i. nemaju za cilj zamjenu komercijalnog financiranja; ili
- ii. nisu ponuđene pod uvjetima koji su povoljniji od onih koji bi se mogli dobiti za usporedive financijske usluge na komercijalnom tržištu; ili

²⁰ Ako se na komercijalnom tržištu ne nude nikakve usporedive financijske usluge: (a) za potrebe točke (a) podtočke ii. i točke (b) podtočke ii. poduzeće u državnom vlasništvu može se prema potrebi osloniti na dostupne dokaze kako bi utvrdilo referentne uvjete po kojima bi se takve usluge nudile na komercijalnom tržištu i (b) za potrebe točke (a) podtočke i. i točke (b) podtočke i. za pružanje financijskih usluga smatra se da ne zamjenjuje komercijalno financiranje.

- (c) bude ponuđeno pod uvjetima u skladu sa Sporazumom OECD-a, pod uvjetom da je obuhvaćeno područjem primjene Sporazuma OECD-a.
4. Članak 22.6. ne primjenjuju se na sektore utvrđene u članku 10.5. (Područje primjene) stavku 2. točkama od (c) do (e).
5. Članak 22.6. ne primjenjuje se u mjeri u kojoj poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice ili određeni monopoli stranke obavljaju kupnju i prodaju robe ili usluga u skladu:
- (a) s bilo kojom postojećom nesukladnom mjerom koju stranka provodi, nastavi, produži ili izmijeni u skladu s člankom 10.12. (Nesukladne mjere i iznimke), 11.8. (Nesukladne mjere i iznimke) ili 18.12. (Rezerve i nesukladne mjere) kako je utvrđeno u Prilogu I. (Postojeće mjere), i u odjeljku B Priloga VI. (Financijske usluge); ili
 - (b) s bilo kojom nesukladnom mjerom koju stranka donese ili provodi u pogledu sektora, podsektora ili djelatnosti u skladu s člankom 10.12. (Nesukladne mjere i iznimke), 11.8. (Nesukladne mjere i iznimke) ili 18.12. (Rezerve i nesukladne mjere) kako je utvrđeno u Prilogu II. (Buduće mjere), i u odjeljku B (Buduće mjere) Priloga VI. (Financijske usluge).

6. Stranke se slažu da se mjera koja se donese ili provodi na temelju Priloga 22.-A (Neusklađene djelatnosti Meksika), ili koja je isključena iz područja primjene ovog poglavlja, može provoditi pod uvjetom da se takva mjera, u mjeri u kojoj je obuhvaćena Sporazumom o WTO-u, primjenjuje u skladu s pravima i obvezama stranke koja poduzima tu mjeru na temelju Sporazuma o WTO-u²¹.

ČLANAK 22.4.

Nesukladne djelatnosti

Članak 22.6. ne primjenjuje se na nesukladne djelatnosti poduzeća u državnom vlasništvu ili određenih monopola navedenih u Prilogu 22.-A (Neusklađene djelatnosti Meksika) u skladu s uvjetima iz tog priloga.

²¹ Podrazumijeva se da je jedini forum za određivanje primjenjuje li se mjera stranke u skladu s pravima i obvezama te stranke na temelju Sporazuma o WTO-u mehanizam za rješavanje sporova iz Dogovora o rješavanju sporova.

ČLANAK 22.5.

Opće odredbe

1. Ne dovodeći u pitanje prava i obveze svake stranke na temelju ovog poglavlja, ništa u ovom poglavlju ne tumači se kao da sprečava stranku da osnuje ili zadrži poduzeće u državnom vlasništvu, da poduzeću odobri posebna prava ili povlastice ili da odredi ili zadrži monopol.
2. Stranka od poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određenog monopola ne smije zahtijevati da postupa na način koji nije u skladu s ovim poglavljem niti ih poticati na to.

ČLANAK 22.6.

Nediskriminirajuće postupanje i komercijalna razmatranja

1. Svaka stranka osigurava da sva njezina poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su odobrena posebna prava ili povlastice i određeni monopoli za vrijeme obavljanja komercijalnih djelatnosti:
 - (a) pri kupnji ili prodaji robe ili usluga postupaju u skladu s komercijalnim razmatranjima, osim za ispunjavanje uvjeta mandata za pružanje javnih usluga koji nije neusklađen s točkama od (b) do (c);

(b) pri kupnji robe ili usluga:

- i. za robu koju dobavlja ili uslugu koju pruža poduzeće druge stranke odobravaju tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobravaju za sličnu robu koju dobavljaju ili sličnu uslugu koju pružaju poduzeća te stranke; i
- ii. za robu koju dobavlja ili uslugu koju pruža poduzeće koje je obuhvaćeno ulaganje u smislu članka 10.1. (Definicije) stavka 1. točke (c) na području stranke odobravaju tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobravaju za sličnu robu koju dobavljaju ili sličnu uslugu koju pružaju poduzeća iz te stranke na relevantnom tržištu na području stranke; i

(c) pri prodaji robe ili usluga:

- i. poduzeću druge stranke odobravaju tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobravaju poduzećima stranke; i
- ii. poduzeću koje je obuhvaćeno ulaganje u smislu članka 10.1. (Definicije) stavka 1. točke (c) na području stranke odobravaju tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobravaju poduzećima stranke na relevantnom tržištu na području stranke²².

²² Podrazumijeva se da se ovaj članak ne primjenjuje na kupnju ili prodaju udjela, dionica ili drugih oblika sudjelovanja u vlasničkom kapitalu koje obavlja poduzeće u državnom vlasništvu, poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopol kao sredstvo sudjelovanja u vlasničkom kapitalu u drugom poduzeću.

2. Pod uvjetom da su takvi različiti uvjeti ili odbijanje u skladu s komercijalnim razmatranjima, stavkom 1. ne sprečavaju se poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice ili određeni monopoli:

- (a) da kupuju robu ili usluge ili isporučuju robu ili pružaju usluge pod različitim uvjetima, uključujući uvjete koji se odnose na cijenu; ili
- (b) da odbiju kupiti robu ili usluge ili isporučiti robu ili pružiti usluge.

ČLANAK 22.7.

Regulatorni okvir

1. Stranke nastoje poštovati i na najbolji način primjenjivati relevantne međunarodne norme, uključujući Smjernice OECD-a za korporativno upravljanje poduzećima u državnom vlasništvu.

2. Svaka stranka osigurava da su sva regulatorna tijela ili nadležna tijela koja obavljaju regulatornu funkciju koja ta stranka osnuje ili zadrži:

- (a) neovisna i da ne odgovaraju nijednom poduzeću koje to regulatorno ili nadležno tijelo regulira kako bi se osigurala djelotvornost regulatorne funkcije; i
- (b) nepristrana²³ u sličnim okolnostima u odnosu na sva poduzeća koja to regulatorno ili nadležno tijelo regulira, uključujući poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice i određene monopole²⁴.

3. Svaka stranka osigurava dosljednu i nediskriminirajuću provedbu zakona i drugih propisa, među ostalim u pogledu poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice i određenih monopola.

²³ Podrazumijeva se da se nepristranost regulatornog ili nadležnog tijela pri obavljanju njegove regulatorne funkcije ocjenjuje prema općem obrascu ili praksi tog regulatornog ili nadležnog tijela.

²⁴ Podrazumijeva se da u pogledu sektora za koje su stranke u drugim poglavljima dogovorile posebne obveze kad je riječ o regulatornom ili nadležnom tijelu prednost ima relevantna odredba iz tih drugih poglavlja.

ČLANAK 22.8.

Transparentnost

1. Stranka na pisani zahtjev druge stranke odmah dostavlja sljedeće informacije o poduzeću u državnom vlasništvu, poduzeću kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određenom monopolu, pod uvjetom da zahtjev uključuje objašnjenje načina na koji djelatnosti tog poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određenog monopola potencijalno utječu na interese stranke koja podnosi zahtjev iz ovog poglavlja:
 - (a) postotak udjelâ koje stranka kojoj je upućen zahtjev, njezina poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice ili određeni monopoli kumulativno imaju u vlasništvu te postotak glasačkih prava koja kumulativno imaju u poduzeću u državnom vlasništvu, poduzeću kojem su dodijeljena posebna prava ili povlastice ili određenom monopolu;
 - (b) opis svih posebnih udjela ili posebnih glasačkih ili drugih prava koje imaju stranka kojoj je upućen zahtjev, njezina poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice ili određeni monopoli, u mjeri u kojoj se ta prava razlikuju od prava povezanih s općim redovnim udjelima u tom poduzeću u državnom vlasništvu, poduzeću kojem su dodijeljena posebna prava ili povlastice ili određenom monopolu;

- (c) organizacijsku strukturu poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određenog monopola, sastav njegova upravnog odbora ili jednakovrijednog tijela, službene nazive svih javnih dužnosnika koji služe kao službenik ili član upravnog odbora ili jednakovrijednog tijela;
- (d) opis vladinih odjela ili javnih tijela koji reguliraju ili prate poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice ili određene monopole, opis zahtjeva u pogledu izvješćivanja koje su im uveli ti odjeli ili javna tijela, ako je izvedivo, te prava i prakse²⁵ vladinih odjela ili bilo kojih javnih tijela u imenovanju, razrješenju ili određivanju naknade viših rukovoditelja i članova upravnog odbora ili bilo kojeg drugog jednakovrijednog tijela;
- (e) informacije o godišnjem prihodu i ukupnoj imovini poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određenog monopola u posljednje tri godine za koje su informacije dostupne;
- (f) informacije o svim iznimkama i imunitetima od kojih poduzeće u državnom vlasništvu, poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopol ima korist na temelju prava stranke kojoj je upućen zahtjev; i

²⁵ Podrazumijeva se da izraz „prakse” ne uključuje razloge za imenovanje, razrješenje ili određivanje naknade viših rukovoditelja i članova upravnog odbora ili bilo kojeg drugog jednakovrijednog tijela.

(g) sve dodatne javno dostupne informacije o poduzeću u državnom vlasništvu, poduzeću kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određenom monopolu, uključujući godišnje financijske izvještaje i revizije koje su provele treće strane.

2. Ako zatražene informacije nisu dostupne, stranka kojoj je upućen zahtjev u pisanom obliku dostavlja razloge za to stranci koja je podnijela zahtjev.

3. Ako stranka dostavi informacije u pisanom obliku u skladu sa zahtjevom iz ovog članka i obavijesti stranku koja je uputila zahtjev da te informacije smatra povjerljivima, stranka koja je uputila zahtjev ne smije objaviti te informacije bez prethodne suglasnosti stranke koja dostavlja informacije.

POGLAVLJE 23.

POLITIKA TRŽIŠNOG NATJECANJA

ČLANAK 23.1.

Opća načela

Stranke prepoznaju važnost slobodnog i nenarušenog tržišnog natjecanja u svojim trgovinskim i investicijskim odnosima. Stranke potvrđuju da poslovne prakse protivne tržišnom natjecanju i državne intervencije mogu narušiti pravilno funkcioniranje tržišta i ugroziti koristi liberalizacije trgovine i ulaganja. Stranke se slažu da će zabrana takvog ponašanja, provedba politike tržišnog natjecanja, promicanje aktivnosti zagovaranja i suradnja na pitanjima obuhvaćenima ovim poglavljem pomoći osigurati koristi ovog Sporazuma.

ČLANAK 23.2.

Pravo tržišnog natjecanja i poslovne prakse protivne tržišnom natjecanju

1. Svaka stranka na svojem području provodi ili donosi sveobuhvatno pravo tržišnog natjecanja koje se primjenjuje na sve sektore gospodarstva²⁶ i kojim se na učinkovit način u obzir uzimaju sljedeće poslovne prakse:

- (a) sporazumi među poduzetnicima, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje koji imaju za cilj ili posljedicu sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja;
- (b) zloupotrebe jednog poduzeća ili više njih, koja pojedinačno ili zajedno imaju znatnu moć na relevantnom tržištu, čiji je cilj ili učinak sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na tom relevantnom tržištu ili bilo kojem povezanom tržištu ili bi to mogao biti njihov cilj ili učinak; i

²⁶ Podrazumijeva se da se pravo tržišnog natjecanja u EU-u primjenjuje na poljoprivredni sektor u skladu s Uredbom (EU) br. 1308/2013 Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju izvan snage uredbi Vijeća (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br. 1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007, SL L 347, 20.12.2013., str. 671. Podrazumijeva se da se Savezni zakon o tržišnom natjecanju (Ley Federal de Competencia Económica), objavljen u Službenom listu Saveza (Diario Oficial de la Federación) 23. svibnja 2014., primjenjuje na sve sektore u Meksiku za koje tijela nadležna za tržišno natjecanje utvrde svoje propise, kriterije ili smjernice u skladu s ustavnim izmjenama iz 2013., objavljenima u Službenom listu Saveza (Diario Oficial de la Federación) 11. lipnja 2013.

- (c) koncentracije poduzeća koje rezultiraju ili bi mogle rezultirati znatnim slabljenjem tržišnog natjecanja ili kojima se znatno ometa ili bi se moglo znatno ometati djelotvorno tržišno natjecanje, a posebno zbog stvaranja ili jačanja dominantnog položaja.
2. Sva poduzeća, privatna ili javna, obvezna su primjenjivati pravo tržišnog natjecanja iz ovog članka.
3. Svaka stranka poduzima odgovarajuće mjere s obzirom na poslovne prakse protivne tržišnom natjecanju radi promicanja politike tržišnog natjecanja.
4. U mjeri u kojoj je to predviđeno pravom stranke, primjenom prava tržišnog natjecanja ne bi se trebalo sprečavati, pravno ili činjenično, obavljanje određenih zadaća od javnog interesa koje se mogu dodijeliti poduzećima. Izuzeća od prava tržišnog natjecanja stranke trebaju biti ograničena na zadaće od javnog interesa, proporcionalna željenom cilju javne politike i transparentna.

ČLANAK 23.3.

Provedba

1. Svaka stranka neovisno mijenja i izvršava svoje pravo tržišnog natjecanja.

2. Svaka stranka uspostavlja ili zadržava funkcionalno neovisno nadležno tijelo ili tijela koja su odgovorna i imaju odgovarajuće ovlasti i resurse potrebne za potpunu primjenu i djelotvorno izvršavanje svojeg prava tržišnog natjecanja.
3. Svaka stranka primjenjuje svoje pravo tržišnog natjecanja na transparentan i nediskriminirajući način, uz poštovanje načela poštenog postupka i prava na obranu predmetnih poduzeća, uključujući pravo na saslušanje prije donošenja konačne odluke ili rješenja.
4. U svojoj politici izvršenja tijelo ili tijela nadležna za tržišno natjecanje ne smiju diskriminirati na temelju državljanstva tuženika u postupku izvršenja²⁷ ili trećih osoba kojima je odobreno pravo sudjelovanja u takvom postupku izvršenja.
5. Svaka stranka osigurava da se tuženiku u postupku izvršenja, koji se provodi kako bi se utvrdilo je li optuženik svojim ponašanjem prekršio pravo tržišnog natjecanja stranke ili koje administrativne sankcije ili korektivne mjere treba izreći zbog kršenja tog prava, pruži prilika za saslušanje i iznošenje dokaza za svoju obranu. Točnije, svaka stranka osigurava da tuženik ima razumnu mogućnost da preispita i ospori dokaze na kojima se može temeljiti odluka.

²⁷ Za potrebe ovog članka postupak izvršenja znači sudski ili upravni postupak koji slijedi nakon istrage navodne povrede prava tržišnog natjecanja.

6. Svaka stranka jamči da adresat odluke ili rješenja kojim se izriče administrativna sankcija ili korektivna mjera zbog kršenja njezina prava tržišnog natjecanja dobije priliku tražiti sudsko preispitivanje te odluke ili rješenja.

ČLANAK 23.4.

Transparentnost

1. Stranke prepoznaju važnost transparentnosti u svojim politikama izvršenja tržišnog natjecanja.
2. Svaka stranka objavljuje svoja administrativna ili postupovna pravila iz pravnih akata prema kojima se provode njezine istrage i postupci izvršenja u području prava tržišnog natjecanja. Ta administrativna ili postupovna pravila mogu, u mjeri u kojoj je to predviđeno pravom tržišnog natjecanja svake stranke, uključivati postupke s razumnim rokovima za dostavu dokaza u tim postupcima.
3. Svaka stranka osigurava objavu verzije koja nije povjerljiva svake konačne odluke ili rješenja u kojem je utvrđeno kršenje njezina prava tržišnog natjecanja i, ovisno o slučaju, svakog naloga o provedbi rješenja, kako bi se zainteresiranim osobama omogućilo da se upoznaju s njima.
4. Svaka stranka osigurava da su sve konačne odluke ili rješenja u kojima je utvrđeno kršenje njezina prava tržišnog natjecanja u pisanom obliku i da su u njima utvrđeni činjenično stanje i obrazloženje, uključujući pravnu i, ako je primjenjivo, ekonomsku analizu, na kojima se odluka ili rješenje temelji.

ČLANAK 23.5.

Suradnja i koordinacija

1. Stranke prepoznaju važnost suradnje i koordinacije između njihovih tijela nadležnih za tržišno natjecanje o pitanjima povezanim s njihovim pravom tržišnog natjecanja i politikama u području slobodne trgovine. U skladu s tim, tijela stranaka nadležna za tržišno natjecanje nastoje surađivati na pitanjima povezanim s njihovim pravom tržišnog natjecanja, među ostalim pružanjem pomoći, obavješćivanjem, savjetovanjem i razmjenom informacija.

2. Stranke jačaju suradnju u području izvršenja njihova prava tržišnog natjecanja u mjeri u kojoj je to usklađeno s njihovim zakonodavstvima i važnim interesima te unutar ograničenja njihovih razumno dostupnih sredstava. U tu svrhu tijela stranaka nadležna za tržišno natjecanje nastoje razmjenjivati informacije koje nisu povjerljive, iskustva i stajališta:
 - (a) o svojem pravu, politikama i praksama u području tržišnog natjecanja, uključujući informacije o izuzećima koja se odobravaju na temelju njihova prava tržišnog natjecanja;
 - (b) o izvršenju svojeg prava tržišnog natjecanja; i
 - (c) o svojim aktivnostima zagovaranja.

3. Stranke nastoje ojačati koordinaciju između svojih tijela nadležnih za tržišno natjecanje u područjima od zajedničkog interesa i u mjeri u kojoj je to usklađeno s njihovim zakonodavstvima i važnim interesima te unutar ograničenja njihovih razumno dostupnih sredstava. U tu svrhu stranke nastoje koordinirati, u mjeri u kojoj je to moguće, svoje aktivnosti izvršenja povezane s istim ili povezanim predmetima.
4. Stranke potvrđuju da njihova tijela nadležna za tržišno natjecanje priznaju korištenje izjava o odricanju od povjerljivosti u svojim područjima izvršenja i priznaju da je odluka poduzeća da se odrekne svojeg prava na zaštitu povjerljivih informacija dobrovoljna.
5. Ništa u ovom članku ne ograničava diskrecijsko pravo tijela stranke nadležnih za tržišno natjecanje da odlučuju hoće li poduzeti mjere u pogledu određenih zahtjeva koje im upute tijela nadležna za tržišno natjecanje druge stranke.
6. Ništa u ovom članku ne sprečava tijela nadležna za tržišno natjecanje bilo koje stranke da poduzmu mjere u pogledu određenih predmeta.
7. Tijela stranaka nadležna za tržišno natjecanje mogu razmotriti sklapanje zasebnog sporazuma o suradnji u kojem se utvrđuju međusobno dogovoreni uvjeti za provedbu suradnje.

ČLANAK 23.6.

Tehnička suradnja

Stranke smatraju da im je u zajedničkom interesu podupirati ciljeve ovog Sporazuma tehničkom suradnjom za potrebe razmjene iskustava u osmišljavanju i provedbi politike tržišnog natjecanja te izvršenju njihova prava tržišnog natjecanja, ovisno o resursima razumno dostupnima svakoj stranci.

ČLANAK 23.7.

Savjetovanja

1. Radi promicanja međusobnog razumijevanja između stranaka ili rješavanja specifičnih pitanja o tumačenju ili primjeni ovog poglavlja, stranka, na zahtjev druge stranke, pokreće savjetovanje o pitanjima koja postavi druga stranka. Stranka koja traži savjetovanje navodi, prema potrebi, kako to pitanje utječe na trgovinu ili ulaganje između stranaka.
2. Stranke odmah raspravljaju o svim pitanjima koja se jave o tumačenju ili primjeni ovog poglavlja.

3. Radi olakšavanja rasprava o pitanju koje je predmetom savjetovanja svaka stranka nastoji drugoj stranci dostaviti relevantne informacije, koje nisu povjerljive prirode.

ČLANAK 23.8.

Povjerljivost podataka

1. Neovisno o ostalim odredbama ovog poglavlja, stranka nije dužna dostaviti informacije ako je otkrivanje tih informacija zabranjeno zakonima stranke koja posjeduje te informacije.
2. Ako stranka dostavi informacije na temelju ovog poglavlja, druga stranka poštuje povjerljivost tih informacija.
3. Ako tijela stranke nadležna za tržišno natjecanje prime povjerljive informacije od tijela druge stranke nadležnih za tržišno natjecanje na koje se primjenjuje izjava o odricanju od povjerljivosti, tijela stranke nadležna za tržišno natjecanje koriste primljene informacije u skladu s uvjetima iz te izjave.

ČLANAK 23.9.

Tijela nadležna za tržišno natjecanje

Za potrebe ovog poglavlja tijela nadležna za tržišno natjecanje su tijela navedena u nastavku ili njihovi sljednici:

(a) za Europsku uniju:

Europska komisija; i

(b) za Meksiko:

- i. Nacionalna komisija za borbu protiv monopola (Comisión Nacional Antimonopolio); i
- ii. Regulatorno povjerenstvo za telekomunikacije (Comisión Reguladora de Telecomunicaciones (CRT)).

ČLANAK 23.10.

Neprimjena rješavanja sporova

Stranka ne može primjenjivati postupak rješavanja sporova iz poglavlja 31. (Rješavanje sporova) za pitanja tumačenja ili primjene odredbi ovog poglavlja.

POGLAVLJE 24.

SUBVENCije

ČLANAK 24.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „subvencija za robu” znači mjera koja ispunjava uvjete utvrđene u članku 1.1. Sporazuma o SCM-u i koja je specifična u skladu s i u smislu članka 2. tog sporazuma;
- (b) „subvencija za usluge” znači mjera koja uključuje financijski doprinos vlade ili javnog tijela i kojom se daje prednost te koja je specifična za poduzeće ili industriju ili skupinu poduzeća ili industrija u skladu s i u smislu članka 2. Sporazuma o SCM-u²⁸.

²⁸ Ovom se definicijom ne dovodi u pitanje ishod budućih rasprava u WTO-u o definiciji subvencija za usluge. Ovisno o napretku tih rasprava Zajedničko vijeće može donijeti odluku o izmjeni ovog Sporazuma u tom pogledu.

ČLANAK 24.2.

Opća načela

Stranke priznaju da se subvencije mogu dodijeliti ako je to potrebno za ostvarenje cilja javne politike. Međutim, stranke potvrđuju da određene subvencije mogu narušiti pravilno funkcioniranje tržišta i ugroziti koristi liberalizacije trgovine i ulaganja. Stranka u načelu ne bi trebala odobriti subvencije poduzećima koja isporučuju robu ili usluge ako one negativno utječu ili bi mogle negativno utjecati na trgovinu ili ulaganja.

ČLANAK 24.3.

Područje primjene

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na subvencije za sva poduzeća koja obavljaju gospodarsku djelatnost. Ako poduzeće obavlja i gospodarske i negospodarske djelatnosti, ovo se poglavlje primjenjuje samo na gospodarske djelatnosti tog poduzeća.

2. Ovo poglavlje ne primjenjuje se na subvencije koje se daju poduzećima kojima je povjereno pružanje određenih usluga od javnog interesa, uključujući ona kojima je to povjereno putem posebnih prava ili povlastica, u mjeri u kojoj su te subvencije ograničene na iznos potreban za pokrivanje troškova predmetne usluge.
3. Ovo poglavlje ne primjenjuje se na subvencije za poljoprivredne proizvode i subvencije za ribu i proizvode ribarstva.
4. Uz iznimku članka 24.5. ovo poglavlje ne primjenjuje se na subvencije koje se pružaju u sektoru audiovizualnih usluga.
5. Članak 24.7. ne primjenjuje se na subvencije za usluge.

ČLANAK 24.4.

Odnos prema WTO-u

Stranke potvrđuju svoja prava i obveze u skladu s člankom XV. GATS-a, člankom XVI. GATT-a iz 1994. i na temelju Sporazuma o SCM-u.

ČLANAK 24.5.

Transparentnost

1. Svaka stranka objavljuje sljedeće informacije povezane s bilo kojom subvencijom koja se dodjeljuje ili provodi na njezinu području:

- (a) pravnoj osnovi subvencije;
- (b) obliku subvencije;
- (c) iznos subvencije ili iznos predviđen u proračunu za subvenciju; i
- (d) ako je to moguće, ime primatelja²⁹.

2. Smatra se da stranka poštuje stavak 1.:

- (a) ako dostavi obavijest WTO-u u skladu s člankom 25.1. Sporazuma o SCM-u i, ako je moguće, objavi ime primatelja; ili

²⁹ Stavak 1. točka (d) primjenjuje se na subvencije od 500 000 posebnih prava vučenja i više.

- (b) ako informacije koje se zahtijevaju stavkom 1. stranka stavi na raspolaganje ili se te informacije stave na raspolaganje u njezino ime na javno dostupnim internetskim stranicama do 31. prosinca kalendarske godine koja slijedi nakon godine u kojoj je subvencija provedena ili dodijeljena³⁰.
3. Kad je riječ o subvencijama za usluge, ovaj članak primjenjuje se samo:
- (a) ako je iznos subvencije veći od 400 000 posebnih prava vučenja po korisniku u razdoblju od tri uzastopne godine; i
 - (b) ako se subvencija odobrava za pružanje usluga u sljedećim sektorima: audiovizualne usluge, telekomunikacije, financijske usluge, prijevoz (uključujući pomorski prijevoz), energetika (uključujući distribuciju električne energije), okoliš, računarstvo, arhitektura i inženjerstvo, građevinarstvo te poštanske i kurirske usluge.

³⁰ Podrazumijeva se da objava subvencije ili programa subvencija na internetskim stranicama ne dovodi u pitanje njezin pravni status ili prirodu samog programa.

ČLANAK 24.6.

Savjetovanja

1. Ako stranka smatra da subvencija koju je odobrila druga stranka negativno utječe ili bi mogla negativno utjecati na njezinu trgovinu ili ulaganja, ta stranka može svoje razloge za zabrinutost izraziti drugoj stranci i zatražiti savjetovanje o tom pitanju. Stranka kojoj je zahtjev upućen razmatra takav zahtjev u cijelosti i u dobroj namjeri.

2. Tijekom savjetovanja stranka koja podnosi zahtjev može tražiti drugu stranku da dostavi dodatne informacije o subvenciji, kao što su:
 - (a) pravnu osnovu i cilj politike ili svrhu subvencije;

 - (b) obliku subvencije;

 - (c) datume i trajanje subvencije i sve druge rokove povezane s njom;

 - (d) zahtjeve prihvatljivosti za subvenciju;

 - (e) ukupni iznos ili godišnji iznos predviđen u proračunu za subvenciju;

- (f) ime primatelja subvencije, ako je moguće; i
- (g) sve druge informacije koje omogućuju procjenu negativnih učinaka subvencije na trgovinu ili ulaganja.

3. Stranka kojoj je upućen zahtjev dostavlja relevantne informacije o predmetnoj subvenciji najkasnije 60 dana od datuma primitka zahtjeva iz stavka 2. Ako se bilo koje relevantne informacije zatražene u skladu sa stavkom 2. ne dostave u pisanom obliku, stranka kojoj je upućen zahtjev dostavlja pisani odgovor u kojem objašnjava zašto nije dostavila te informacije.

4. Ako nakon primitka informacija dostavljenih u skladu sa stavcima 2. i 3. stranka koja je uputila zahtjev obavijesti stranku kojoj je upućen zahtjev kako smatra da predmetna subvencija ima ili bi mogla imati znatan negativan učinak na njezinu trgovinu ili ulaganja, stranka kojoj je zahtjev upućen ulaže najveće moguće napore kako bi uklonila ili smanjila te znatne negativne učinke u roku od godinu dana.

ČLANAK 24.7.

Subvencije koje podliježu uvjetima

1. Svaka stranka primjenjuje uvjete na sljedeće subvencije, u mjeri u kojoj one negativno utječu ili bi mogle negativno utjecati na trgovinu ili ulaganja druge stranke:

- (a) dopuštene su subvencije ili pravni aranžmani u skladu s kojima je vlada odgovorna za pokrivanje dugova ili obveza određenih poduzeća, pod uvjetom da je pokrivenost tih dugova i obveza ograničeno s obzirom na iznos tih dugova i obveza ili trajanje te odgovornosti;
- (b) subvencije poduzećima u problemima ili nesolventnim poduzećima ili onima na rubu nesolventnosti dopuštene su pod sljedećim uvjetima:
 - i. izrađen je vjerodostojan plan restrukturiranja; taj plan mora se temeljiti na realističnim pretpostavkama kako bi se u razumnom roku osigurala obnova dugoročne održivosti poduzeća; i
 - ii. poduzeća, osim malih i srednjih poduzeća, sama pridonose troškovima restrukturiranja.

2. Stavak 1. točka (b) ne tumači se kao da sprečava stranku da pruži privremenu potporu za likvidnost u obliku kreditnih jamstava ili zajmova u razdoblju koje je razumno potrebno za izradu plana restrukturiranja. Takva privremena potpora za likvidnost ograničena je na iznos potreban za održavanje poslovanja poduzeća.

ČLANAK 24.8.

Upotreba subvencija

Svaka stranka osigurava da poduzeća upotrebljavaju subvencije koje je dodijelila samo za cilj politike ili u svrhu za koju su dodijeljene³¹.

ČLANAK 24.9.

Neprimjena rješavanja sporova

Stranka ne može primjenjivati postupak rješavanja sporova iz poglavlja 31. (Rješavanje sporova) za pitanja tumačenja ili primjene iz članka 24.5., u mjeri u kojoj se odnosi na subvencije za usluge, i članka 24.6. stavka 4.

³¹ Podrazumijeva se da je stranka ispunila tu obvezu ako je uspostavila odgovarajući zakonodavni okvir i upravne postupke u tu svrhu.

POGLAVLJE 25.

INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

ODJELJAK A

Opće odredbe

ČLANAK 25.1.

Ciljevi i načela

1. Ovim se poglavljem nastoji postići odgovarajuća i djelotvorna razina zaštite i provedbe prava intelektualnog vlasništva kako bi se:

- (a) pridonijelo promicanju tehnoloških inovacija, prijenosu i širenju tehnologije, na uzajamnu korist proizvođača i korisnika tehnološkog znanja i na način koji vodi prema društvenom i gospodarskom blagostanju te ravnoteži između prava i obveza; i
- (b) promicala i uredila trgovina između stranaka te smanjili poremećaji i prepreke u takvoj trgovini.

2. Stranka pri izradi ili izmjeni svojih zakona i propisa može donijeti mjere potrebne za zaštitu javnog zdravlja i prehrane te za promicanje javnog interesa u sektorima od ključnog značaja za njezin socioekonomski i tehnološki razvoj, pod uvjetom da su te mjere usklađene s ovim poglavljem.

3. Stranka može donijeti odgovarajuće mjere, pod uvjetom da su one usklađene s odredbama ovog poglavlja, za sprečavanje zloupotrebe prava intelektualnog vlasništva od strane nositelja prava ili primjene praksi koje neopravdano ograničavaju trgovinu ili nepovoljno utječu na međunarodni prijenos tehnologije.

4. Uzimajući u obzir temeljne ciljeve javne politike nacionalnih sustava, stranke prepoznaju da je potrebno:

- (a) promicati inovacije i kreativnost;
- (b) olakšati širenje informacija, znanja, tehnologija, kulture i umjetnosti; i
- (c) poticati tržišno natjecanje te otvorena i učinkovita tržišta,

u okviru svojih sustava intelektualnog vlasništva, istodobno poštujući načelo transparentnosti te uzimajući u obzir interese svih relevantnih dionika, uključujući nositelje prava, korisnike i javnost.

ČLANAK 25.2.

Priroda i opseg obveza

1. Stranke se obvezuju osigurati odgovarajuću i djelotvornu provedbu međunarodnih ugovora koji se odnose na intelektualno vlasništvo, čije su potpisnice, uključujući Sporazum o TRIPS-u. Ovim poglavljem dopunjuju se i dodatno preciziraju prava i obveze stranaka na temelju Sporazuma o TRIPS-u i drugih međunarodnih ugovora u području intelektualnog vlasništva čije su potpisnice.
2. Za potrebe ovog poglavlja „prava intelektualnog vlasništva” znači sve kategorije prava intelektualnog vlasništva obuhvaćene dijelom II. odjeljcima od 1. do 7. Sporazuma o TRIPS-u te oplemenjivačka prava na biljnu sortu. Zaštita intelektualnog vlasništva uključuje zaštitu od nepoštenog tržišnog natjecanja iz članka 10.a Pariške konvencije za zaštitu industrijskog vlasništva od 20. ožujka 1883., kako je zadnje revidirana u Stockholmu 14. srpnja 1967. (dalje u tekstu „Pariška konvencija”).

3. Svaka stranka provodi odredbe ovog poglavlja. Stranka može, ali nije obvezna, na temelju svojeg prava osigurati opsežniju zaštitu prava intelektualnog vlasništva, ili njihovo izvršenje, nego što se zahtijeva u ovom poglavlju, pod uvjetom da takva zaštita ili izvršenje nije u suprotnosti s ovim poglavljem. Svaka stranka slobodno određuje odgovarajuću metodu provedbe ovog poglavlja u okviru svojeg pravnog sustava i prakse.

ČLANAK 25.3.

Iscrpljenje

Ovo poglavlje ne utječe na slobodu stranaka da utvrde primjenjuje li se iscrpljenje prava intelektualnog vlasništva i pod kojim uvjetima.

ČLANAK 25.4.

Nacionalni tretman

1. Svaka stranka državljanima³² druge stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobrava svojim državljanima u odnosu na zaštitu³³ prava intelektualnog vlasništva obuhvaćenih ovim poglavljem, uz iznimke koje su predviđene Pariškom konvencijom, Bernskom konvencijom za zaštitu književnih i umjetničkih djela od 9. rujna 1886., kako je zadnje izmijenjena u Parizu 24. srpnja 1971. (dalje u tekstu „Bernska konvencija”), Međunarodnom konvencijom za zaštitu umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju, sastavljenom u Rimu 26. listopada 1961. (dalje u tekstu „Rimska konvencija”) ili Ugovorom o intelektualnom vlasništvu u vezi s integriranim krugovima, sastavljenim u Washingtonu 26. svibnja 1989. Kad je riječ o izvođačima, proizvođačima fonograma i organizacijama za radiodifuziju, ta se obveza primjenjuje samo u pogledu prava predviđenih u okviru ovog Sporazuma.

³² Za potrebe ovog poglavlja primjenjuje se definicija državljana iz Sporazuma o TRIPS-u.

³³ Za potrebe ove odredbe „zaštita” uključuje pitanja koja utječu na raspoloživost, stjecanje, opseg, održavanje i izvršenje prava intelektualnog vlasništva te pitanja koja utječu na upotrebu prava intelektualnog vlasništva kojima se ovo poglavlje posebno bavi.

2. Stranka ne smije, kao uvjet za odobravanje nacionalnog tretmana u skladu s ovim člankom, zahtijevati da nositelji prava ispune formalnosti ili uvjete kako bi stekli autorska prava i srodna prava³⁴.
3. Stranka može koristiti iznimke koje su dopuštene u skladu sa stavkom 1. u odnosu na sudske i upravne postupke, među ostalim određivanje adrese za dostavu ili imenovanje zastupnika unutar njezine nadležnosti, samo:
- (a) ako su takve iznimke potrebne za osiguravanje sukladnosti sa zakonima ili propisima koji nisu u suprotnosti s ovim poglavljem; i
 - (b) ne primjenjuju se na način koji bi činio prikriveno ograničavanje trgovine.
4. Stranka nema nikakvu obvezu u skladu s ovim člankom s obzirom na postupke predviđene u multilateralnim sporazumima sklopljenima u okviru Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (dalje u tekstu „WIPO”) koji se odnose na stjecanje ili ostvarivanje prava intelektualnog vlasništva.

³⁴ Time se ne dovodi u pitanje članak 11. Rimske konvencije.

ODJELJAK B

Norme u području prava intelektualnog vlasništva

PODODJELJAK B.1.

Autorska prava i srodna prava

ČLANAK 25.5.

Međunarodni ugovori

1. Stranke potvrđuju svoju obvezu poštovanja sljedećih međunarodnih sporazuma:
 - (a) Bernska konvencija;
 - (b) Rimska konvencija;
 - (c) Ugovora o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo, donesenog u Ženevi 20. prosinca 1996.; i
 - (d) Ugovora o izvedbama i fonogramima Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo, donesenog u Ženevi 20. prosinca 1996.

2. Stranke ulažu sva razumna nastojanja kako bi poštovale odredbe Pekinškog ugovora o audiovizualnim izvedbama, donesenog u Pekingu 24. lipnja 2012., i Marakeški ugovor o olakšanju pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima, donesen u Marakešu 27. lipnja 2013.

ČLANAK 25.6.

Autori

Svaka stranka autorima osigurava isključivo pravo da odobre ili zabrane:

- (a) izravno ili neizravno, privremeno ili trajno reproduciranje njihovih djela bilo kojim sredstvom i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili djelomično;
- (b) svakog oblika javne distribucije izvornika njihovih djela ili umnoženih primjeraka, prodajom ili na drugi način;
- (c) svako priopćavanje njihovih djela javnosti, žično ili bežično, uključujući stavljanje njihovih djela na raspolaganje javnosti tako da im svatko može pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sam odabere; i
- (d) komercijalno iznajmljivanje izvornika ili umnoženih primjeraka njihovih djela javnosti.

ČLANAK 25.7.

Izvođači

Svaka stranka izvođačima osigurava isključivo pravo da odobre ili zabrane:

- (a) fiksiranje³⁵ vlastitih izvedbi;
- (b) izravno ili neizravno, privremeno ili trajno umnožavanje fiksacija svojih izvedbi bilo kojim sredstvom i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili djelomično;
- (c) distribuiranje javnosti fiksacija svojih izvedbi, prodajom ili na drugi način;
- (d) stavljanje na raspolaganje javnosti fiksacija svojih izvedbi, žično ili bežično, tako da im svatko može pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sam odabere;
- (e) bežično emitiranje i priopćavanje javnosti svojih izvedbi, osim ako je izvedba već emitirana ili se izvedba emitira sa snimke; i

³⁵ „Fiksiranje” znači ugrađivanje zvukova ili pokretnih slika, ili njihovo predstavljanje, na podlogu s koje se mogu doživjeti, umnožavati ili priopćavati putem nekog uređaja.

- (f) komercijalno iznajmljivanje javnosti svojih fiksiranih izvedbi.

ČLANAK 25.8.

Proizvođači fonograma

Svaka stranka proizvođačima osigurava isključivo pravo da odobre ili zabrane:

- (a) izravno ili neizravno, privremeno ili trajno, reproduciranje njihovih fonograma bilo kojim sredstvom i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili djelomično;
- (b) distribuiranje svojih fonograma javnosti, prodajom ili na drugi način, uključujući njihove umnožene primjerke;
- (c) stavljanje na raspolaganje javnosti svojih fonograma, žično ili bežično, tako da im svatko može pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sam odabere; i
- (d) komercijalno iznajmljivanje svojih fonograma javnosti.

ČLANAK 25.9.

Organizacije za radiodifuziju

Svaka stranka organizacijama za radiodifuziju osigurava isključivo pravo da odobre ili zabrane³⁶:

- (a) fiksiranje svojih emitiranja, neovisno o tome jesu li emitirana žicom ili bežičnim putem, uključujući kabelom ili satelitom;
- (b) izravno ili neizravno, privremeno ili trajno reproduciranje snimki njihovih programa bilo kojim sredstvom i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili djelomično, neovisno o tome emitiraju li se ti programi žično ili bežično, uključujući kabelom ili satelitom;
- (c) stavljanje na raspolaganje javnosti, žičnim ili bežičnim putem, svojih fiksnih emitiranja, neovisno o tome je li riječ o žičnom ili bežičnom emitiranju, uključujući kabelom ili satelitom, tako da im svatko može pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sam odabere;

³⁶ Za Meksiko tom se odredbom ne dovodi u pitanje zahtjev za poštovanje obveza na temelju njegova Zakona o telekomunikacijama i radiodifuziji (Ley en Materia de Telecomunicaciones y Radiodifusión), kako je objavljen u Službenom listu 16. srpnja 2025.

- (d) stavljanje na raspolaganje javnosti, prodajom ili na drugi način, fiksacija njihovih programa uključujući njihove umnožene primjerke, neovisno o tome je li riječ o žičnom ili bežičnom radiodifuzijskom emitiranju, među ostalim kabelom ili satelitom; i
- (e) ponovno bežično emitiranje svojih programa i priopćavanje svojih emitiranja javnosti ako se to priopćavanje odvija na javno dostupnim mjestima uz plaćanje ulaznice.

ČLANAK 25.10.

Radiodifuzijsko emitiranje i priopćavanje javnosti fonograma objavljenih u komercijalne svrhe³⁷

1. Svaka stranka izvođačima i proizvođačima fonograma osigurava pravo na jednokratnu primjerenu naknadu koju plaća korisnik ako se fonogram objavljen u komercijalne svrhe ili reprodukcija takvog fonograma koristi za bežično radiodifuzijsko emitiranje ili za bilo kakvo priopćavanje javnosti³⁸.

³⁷ Svaka stranka može izvođačima i proizvođačima fonograma dodijeliti opsežnija prava u pogledu radiodifuzijskog emitiranja i priopćavanja javnosti fonograma objavljenih u komercijalne svrhe.

³⁸ Za potrebe ovog članka „priopćavanje javnosti” ne uključuje stavljanje fonograma na raspolaganje javnosti, žično ili bežično, tako da mu svatko može pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sam odabere.

2. Stranke prepoznaju da bi jednokratnu primjerenu naknadu trebalo podijeliti između izvođača i proizvođača odgovarajućih fonograma. Svaka stranka može donijeti zakonodavni akt kojim se, u nedostatku sporazuma između izvođača i proizvođača fonograma, utvrđuju uvjeti pod kojima izvođači i proizvođači fonograma dijele jednokratnu primjerenu naknadu.

ČLANAK 25.11.

Trajanje zaštite

1. Prava autora djela traju doživotno i najmanje 70 godina nakon njegove smrti, bez obzira na dan na koji je djelo zakonito stavljeno na raspolaganje javnosti.
2. Trajanje zaštite glazbene kompozicije s riječima istječe najmanje 70 godina nakon smrti posljednje od sljedećih živućih osoba, bez obzira na to jesu li te osobe određene kao suautori: autora stihova i skladatelja glazbene kompozicije³⁹.

³⁹ Stranka može odlučiti da je za primjenu ovog stavka potrebno da su oba doprinosa posebno stvorena za predmetnu glazbenu kompoziciju s riječima.

3. Trajanje zaštite anonimnih ili pseudonimnih djela istječe najmanje 70 godina od zakonitog stavljanja djela na raspolaganje javnosti. Međutim, ako pseudonim autora ne dovodi u sumnju njegov identitet ili ako autor otkrije svoj identitet za vrijeme razdoblja iz prve rečenice, primjenjuje se trajanje zaštite utvrđeno u stavku 1.

4. Trajanje zaštite kinematografskih ili audiovizualnih djela istječe najmanje 70 godina nakon smrti barem posljednje preživjele osobe od navedenih, neovisno o tome jesu li te osobe imenovane suautorima: glavnog redatelja, scenarista, pisca dijaloga i skladatelja glazbe⁴⁰.

5. Prava organizacija za radiodifuziju istječu najranije 50 godina nakon prvog emitiranja, neovisno o tome je li emitiranje žično ili bežično, uključujući kabelom ili satelitom.

⁴⁰ Stranka može odlučiti da glazba mora biti posebno stvorena za korištenje u kinematografskom ili audiovizualnom djelu.

6. Svaka stranka osigurava⁴¹:

- (a) da trajanje zaštite prava izvođača istječe 75 godina od prvog fiksiranja interpretacije ili izvedbe na fonogram ili prve interpretacije ili izvedbe djela koja se ne fiksiraju na fonograme ili prvog prijenosa bilo kojim sredstvima; i
- (b) da trajanje zaštite prava proizvođača fonograma istječe 75 godina od prvog fiksiranja zvukova na fonogram.

Alternativno, stranka osigurava:

- (c) da prava izvođača koja se odnose na njihove izvedbe fiksirane na drugi način osim na fonograme istječu najranije 50 godina od fiksiranja izvedbe i, ako se objave u tom razdoblju, najranije 50 godina od prve zakonite objave; i
- (d) da prava izvođača koja se odnose na njihove izvedbe fiksirane na fonograme i proizvođača fonograma istječu najranije 50 godina od fiksiranja izvedbe ili fonograma i, ako se objave u tom razdoblju, najranije 70 godina od prve zakonite objave. Stranka poduzima djelotvorne mjere kako bi osigurala da izvođači i proizvođači fonograma pravedno dijele dobit ostvarenu u 20 godina zaštite nakon isteka 50 godina od prve zakonite objave.

⁴¹ Podrazumijeva se da svaka stranka odabire između opcije iz točaka (a) i (b) ili alternative iz točaka (c) i (d), na temelju nacionalnog zakonodavstva.

7. Uvjeti zaštite utvrđeni u ovom članku računaju se od 1. siječnja godine koja slijedi nakon događaja.

ČLANAK 25.12.

Pravo slijeđenja

1. Svaka stranka u korist autora djela grafičke ili likovne umjetnosti, osim djela primijenjene umjetnosti, predviđa pravo slijeđenja, koje se definira kao neotuđivo pravo, kojeg se nije moguće odreći, čak ni unaprijed, na udio⁴² u cijeni ostvarenoj svakom preprodajom tog djela koja uslijedi nakon prvog otuđenja djela od strane autora⁴³.

2. Pravo iz stavka 1. primjenjuje se na sve radnje preprodaje u koje su kao prodavatelji, kupci ili posrednici uključene osobe koje se profesionalno bave trgovinom umjetninama, kao što su javne aukcije, umjetničke galerije i, općenito, svi trgovci umjetninama.

⁴² Stranka može izraziti udio kao postotak preprodajne cijene.

⁴³ Stranka može utvrditi minimalne uvjete za primjenu prava slijeđenja.

ČLANAK 25.13.

Suradnja u području kolektivnog ostvarivanja prava

1. Stranke promiču suradnju između svojih organizacija za kolektivno ostvarivanje prava kako bi poduprle dostupnost djela i drugih zaštićenih sadržaja na svojim područjima i prijenos prihoda od prava na upotrebu takvih djela ili drugih zaštićenih sadržaja.
2. Stranke su suglasne promicati transparentnost i nediskriminaciju među članovima organizacija za kolektivno ostvarivanje prava koji imaju prava, posebno u smislu prihoda od prava koje prikupljaju, odbitaka koje primjenjuju na takve prihode, korištenja prikupljenih prihoda od prava, politike raspodjele i njihova repertoara.

ČLANAK 25.14.

Iznimke i ograničenja

Svaka stranka iznimke od prava ili ograničenja prava utvrđenih u ovom pododjeljku ograničava samo na određene posebne slučajeve koji nisu u suprotnosti s uobičajenim iskorištavanjem djela, izvedbe, fonograma ili emitiranja i koji neopravdano ne dovode u pitanje legitimne interese nositelja prava.

ČLANAK 25.15.

Zaštita tehnoloških mjera

1. Svaka stranka osigurava odgovarajuću pravnu zaštitu protiv izbjegavanja djelotvornih tehnoloških mjera od strane osobe koja je svjesna, ili ima opravdane razloge biti svjesna, da provodi izbjegavanje mjera s tim ciljem.

2. Svaka stranka osigurava odgovarajuću pravnu zaštitu protiv proizvodnje, uvoza, distribucije, prodaje, iznajmljivanja, oglašavanja u svrhu prodaje ili iznajmljivanja ili posjedovanja uređaja, proizvoda ili komponenata u komercijalne svrhe ili pružanja usluga:
 - (a) se promiču, oglašavaju ili prodaju na tržištu s ciljem izbjegavanja djelotvornih tehnoloških mjera;
 - (b) imaju samo ograničenu komercijalnu svrhu ili ograničenu upotrebu koja nije izbjegavanje; ili
 - (c) koji su ponajprije osmišljeni, proizvedeni, prilagođeni ili se izvode u svrhu omogućavanja ili olakšavanja izbjegavanja bilo kakvih djelotvornih tehnoloških mjera.

3. Za potrebe ovog članka izraz „tehnološke mjere” znači svaka tehnologija, uređaj ili komponenta koja je, u uobičajenom okviru njezina rada, osmišljena za sprečavanje ili ograničavanje radnji, u pogledu djela ili drugih sadržaja, koje nije odobrio nositelj autorskih ili srodnih prava kako je predviđeno pravom predmetne stranke. Tehnološke mjere smatraju se „djelotvornima” ako nositelj prava kontrolira korištenje zaštićenog djela ili drugog sadržaja primjenom kontrole pristupa ili postupkom zaštite, kao što su enkripcija, kodiranje ili druga transformacija djela ili drugog sadržaja, ili mehanizmom kontrole umnožavanja, kojim se ostvaruje cilj zaštite.

4. Neovisno o pravnoj zaštiti predviđenoj u stavku 1., ako nositelji prava ne poduzimaju dobrovoljne mjere, svaka stranka može prema potrebi poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurala da odgovarajuća pravna zaštita od izbjegavanja djelotvornih tehnoloških mjera utvrđenih u skladu s ovim člankom ne sprečava korisnike da koriste iznimke i ograničenja utvrđena u skladu s člankom 25.14.

ČLANAK 25.16.

Obveze u pogledu podataka o upravljanju pravima

1. Svaka stranka osigurava primjerenu pravnu zaštitu protiv svake osobe koja svjesno i neovlašteno obavlja jednu od sljedećih radnji ako ta osoba zna ili ima opravdanih razloga znati da na taj način potiče, omogućuje, olakšava ili prikriva povreda autorskih ili srodnih prava:
 - (a) uklanjanje ili izmjena bilo kakvih elektroničkih informacija o upravljanju pravima; ili
 - (b) distribucija, uvoz za distribuciju, radiodifuzijsko emitiranje, priopćavanje javnosti ili stavljanje na raspolaganje javnosti djela ili drugog sadržaja zaštićenog na temelju ovog pododjeljka s kojeg su neovlašteno uklonjeni ili izmijenjeni elektronički podaci o upravljanju pravima.
2. Za potrebe ovog pododjeljka izraz „podaci o upravljanju pravima” znači svi podaci koje navedu nositelji prava kojima se identificira djelo ili drugi sadržaj iz ovog pododjeljka, autor ili bilo koji drugi nositelj prava, podaci o uvjetima upotrebe djela ili drugog sadržaja ili svi brojevi ili kodovi koji predstavljaju takve podatke.

3. Stavak 2. primjenjuje se ako je bilo koji od podataka iz tog stavka povezan s preslikom djela ili drugog sadržaja iz ovog pododjeljka ili se pojavljuje u vezi s priopćavanjem djela ili drugog sadržaja iz ovog pododjeljka javnosti.

PODODJELJAK B.2.

Žigovi

ČLANAK 25.17.

Međunarodni sporazumi

Svaka stanka:

- (a) ulaže sva razumna nastojanja u poštovanje Ugovora o pravu žiga, sastavljenog u Ženevi 27. listopada 1994., i Singapurskog ugovora o pravu žiga, sastavljenog u Singapuru 27. ožujka 2006.;

- (b) poštuje Protokol koji se odnosi na Madridski sporazum o međunarodnoj registraciji žigova, donesen u Madridu 27. lipnja 1989., kako je zadnje izmijenjen 12. studenoga 2007., i Nicanski sporazum o međunarodnoj klasifikaciji roba i usluga u svrhu registriranja žigova, sastavljen u Nici 15. lipnja 1957., kako je izmijenjen 28. rujna 1979. (dalje u tekstu „Nicanska klasifikacija”).

ČLANAK 25.18.

Postupak registracije

1. Svaka stranka uspostavlja sustav za registraciju žigova u kojem se svaka pravomoćna negativna odluka, uključujući djelomično odbijanje registracije, koju donese relevantno upravno tijelo nadležno za žigove, dostavlja pisanim putem uz propisno obrazloženje i mogućnost podnošenja pritužbe.
2. Svaka stranka predviđa mogućnost podnošenja prigovora protiv zahtjeva za registraciju žigova ili, prema potrebi, registracija žigova i mogućnost da podnositelj zahtjeva za registraciju žiga odgovori na takav prigovor⁴⁴.

⁴⁴ Svaka stranka ulaže sva razumna nastojanja kako bi uvela kontradiktorni postupak za podnošenje prigovora.

3. Svaka stranka osigurava javno dostupnu elektroničku bazu podataka o zahtjevima i registracijama žigova.

ČLANAK 25.19.

Prava koja proizlaze iz žiga

1. Registrirani žig nositelju daje isključiva prava koja proizlaze iz žiga. Nositelj žiga ima pravo spriječiti sve treće strane da bez njegova pristanka u tijeku trgovine upotrebljavaju:
 - (a) svaki znak koji je istovjetan njegovu žigu u odnosu na proizvode ili usluge koji su istovjetni onima za koje je žig registriran; i
 - (b) svaki znak kod kojeg, zbog istovjetnosti sa žigom odnosno sličnosti njemu i istovjetnosti s robom ili uslugama obuhvaćenima tim žigom i tim znakom odnosno sličnosti toj robi ili uslugama, postoji vjerojatnost dovođenja javnosti u zabludu, što uključuje vjerojatnost dovođenja u vezu tog znaka i žiga.

2. Nositelj registriranog žiga ima pravo spriječiti sve treće strane da u trgovačkom prometu na područje stranke u kojoj je žig registriran unesu robu koja na tom području nije puštena u slobodan promet ako ta roba, uključujući pakiranje, dolazi iz trećih zemalja i bez odobrenja nosi žig koji je jednak žigu registriranom za tu robu ili koji se u svojim ključnim aspektima ne može razlikovati od tog žiga⁴⁵.

ČLANAK 25.20.

Dobro poznati žigovi

Kako bi se provela zaštita dobro poznatih žigova, kako je navedeno u članku 6.a Pariške konvencije i članku 16. stavcima 2. i 3. Sporazuma o TRIPS-u, svaka stranka primjenjuje Zajedničku preporuku o odredbama o zaštiti dobro poznatih žigova koju su donijele Skupština Pariške unije za zaštitu industrijskog vlasništva i Opća skupština WIPO-a na 34. seriji zasjedanja skupština država članica WIPO-a održanoj od 20. do 29. rujna 1999.

⁴⁵ Stranka može odrediti da pravo nositelja žiga prestaje važiti ako deklarant ili posjednik robe tijekom postupka za utvrđivanje počinjenja povrede registriranog žiga dokaže da nositelj registriranog žiga nije ovlašten zabraniti stavljanje proizvoda na tržište u zemlji krajnjeg odredišta.

ČLANAK 25.21.

Prijave u zloj vjeri

Svaka stranka može odrediti da se žig ne smije registrirati ako je podnositelj podnio zahtjev za registraciju žiga u zloj vjeri. Svaka stranka osigurava da se takav žig proglašava ništavim ako je registriran.

ČLANAK 25.22.

Poništenje

1. Svaka stranka propisuje da se žig može poništiti⁴⁶ ako se u razdoblju propisanom pravom te stranke žig nije upotrebljavao⁴⁷ na odgovarajućem području u odnosu na proizvode ili usluge za koje je registriran, a ne postoje opravdani razlozi za neupotrebu.

⁴⁶ Podrazumijeva se da stranka može definirati poništavanje kao opoziv, istek ili ništavost.

⁴⁷ Stranka može zahtijevati da je upotreba stvarna ili da se odvija u obujmu ili na način koji odgovara komercijalnoj upotrebi. Stranka nadalje može odlučiti zanemariti početak ili nastavak upotrebe neposredno prije podnošenja zahtjeva za poništavanje.

2. Žig se može poništiti i ako, nakon datuma na koji je registriran, zbog djelovanja ili nedjelovanja nositelja postane uobičajeni naziv u trgovini za robu ili uslugu za koje je registriran.
3. Žig se može poništiti i ako je registriran unatoč tome što bi mogao dovesti javnost u zabludu u pogledu prirode, kvalitete ili zemljopisnog podrijetla robe ili usluga za koje je registriran⁴⁸.

ČLANAK 25.23.

Iznimke od prava koja proizlaze iz žiga

Svaka stranka:

- (a) osigurava pravednu upotrebu opisnih pojmova⁴⁹ kao ograničenu iznimku od prava koja proizlaze iz žiga; i

⁴⁸ Podrazumijeva se da stranka može poništiti žig i ako, zbog upotrebe od strane nositelja žiga ili uz njegovu suglasnost može, u odnosu na robu ili usluge za koje je registriran, javnost dovesti u zabludu.

⁴⁹ Pravedna upotreba opisnih pojmova uključuje upotrebu znaka za označivanje zemljopisnog podrijetla robe ili usluga ako je takva upotreba u skladu s poštenom praksom u industrijskim ili trgovinskim pitanjima.

(b) može predvidjeti druge ograničene iznimke,

pod uvjetom da se tim iznimkama uzimaju u obzir legitimni interesi vlasnika žigova i trećih strana.

PODODJELJAK B.3.

Industrijski dizajn

ČLANAK 25.24.

Međunarodni sporazumi

Svaka stranka ulaže sva razumna nastojanja kako bi pristupila Ženevskom aktu Haškog sporazuma o međunarodnoj registraciji industrijskog dizajna donesenom u Ženevi 2. srpnja 1999.

ČLANAK 25.25.

Zaštita registriranih industrijskih dizajna

1. Svaka stranka omogućuje zaštitu neovisno stvorenih industrijskih dizajna koji su novi ili originalni⁵⁰. Ta se zaštita osigurava registracijom i njome se nositeljima dodjeljuje isključivo pravo u skladu s ovim pododjeljkom.

2. Nositelj registriranog industrijskog dizajna ima pravo spriječiti treće osobe koje nemaju njegovu suglasnost barem da koriste, proizvode, nude za prodaju, prodaju, stavljaju na tržište ili uvoze proizvod ili koriste predmete koji nose ili sadržavaju zaštićeni industrijski dizajn ako su takve radnje poduzete za komercijalnu namjenu, nepropisno nanose štetu uobičajenom iskorištavanju industrijskog dizajna ili nisu u skladu s poštenom trgovinskom praksom.

3. Smatra se da je industrijski dizajn koji je primijenjen na proizvod ili ugrađen u proizvod koji je sastavni dio složenog proizvoda nov i originalan samo:
 - (a) ako sastavni dio, nakon što je ugrađen u složeni proizvod, ostaje vidljiv pri uobičajenoj uporabi tog proizvoda; i
 - (b) u mjeri u kojoj ta vidljiva obilježja sastavnog dijela sama po sebi ispunjavaju uvjete novosti ili originalnosti.

⁵⁰ Ako je to predviđeno pravom stranke, može se zahtijevati i da industrijski dizajn ima individualan karakter.

4. Pojam „uobičajena upotreba” iz stavka 3. točke (a) znači upotreba od strane krajnjeg korisnika, osim održavanja, servisiranja ili popravaka.

ČLANAK 25.26.

Trajanje zaštite

Trajanje zaštite određuje svaka stranka i može se obnoviti za jedno ili više petogodišnjih razdoblja, do ukupnog trajanja zaštite od 25 godina od datuma podnošenja zahtjeva.

ČLANAK 25.27.

Iznimke i isključenja

1. Svaka stranka može propisati ograničene iznimke od zaštite industrijskog dizajna, pod uvjetom da takve iznimke nisu neopravdano u suprotnosti s uobičajenim iskorištavanjem zaštićenih industrijskih dizajna i da se njima ne dovode neopravdano u pitanje legitimni interesi nositelja zaštićenog industrijskog dizajna, uzimajući u obzir legitimne interese trećih strana.

2. Zaštita industrijskog dizajna ne proteže se na dizajne koje u bitnom nalažu tehnički ili funkcionalni razlozi. Industrijski dizajn posebno se ne štiti ako se sastoji od obilježja izgleda proizvoda koja je nužno reproducirati u potpuno istom obliku i dimenzijama da bi se proizvod u koji je industrijski dizajn ugrađen ili na koji je dizajn primijenjen mogao mehanički spojiti s drugim proizvodom, biti smješten u drugi proizvod ili oko njega ili u kontaktu s njim kako bi svaki od tih proizvoda mogao obavljati svoju funkciju.

3. Odstupajući od stavka 2., pravo industrijskog dizajna može postojati na industrijskom dizajnu čija je svrha omogućiti višestruko sklapanje ili povezivanje međusobno zamjenjivih proizvoda unutar modularnog sustava.

ČLANAK 25.28.

Odnos prema autorskom pravu

Industrijski dizajn može se zaštititi i u skladu s autorskim pravom stranke od datuma na koji je industrijski dizajn stvoren ili utvrđen u bilo kojem obliku. Svaka stranka određuje opseg takve zaštite autorskog prava i uvjete pod kojima se ona pruža, uključujući stupanj zahtijevane originalnosti.

PODODJELJAK B.4.

Oznaka zemljopisnog podrijetla

ČLANAK 25.29.

Definicije

Za potrebe ovog pododjeljka:

- (a) „oznaka zemljopisnog podrijetla” znači oznaka kojom se označava da je proizvod podrijetlom iz područja stranke ili regije ili lokacije na tom području pri čemu se kvaliteta, ugled ili druge značajke proizvoda u bitnome mogu pripisati zemljopisnom podrijetlu; i
- (b) „razred proizvoda” znači popis razreda uzimajući u obzir Nicansku klasifikaciju.

ČLANAK 25.30.

Međunarodni sporazumi

Stranke potvrđuju svoju obvezu zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla na svojem području u skladu s člancima 22., 23. i 24. Sporazuma o TRIPS-u.

Svaka stranka ulaže sva razumna nastojanja kako bi poštovala Ženevski akt Lisabonskog sporazuma za zaštitu oznaka izvornosti i njihovu međunarodnu registraciju donesen u Ženevi 20. svibnja 2015.

ČLANAK 25.31.

Područje primjene

1. Ovaj se pododjeljak primjenjuje na priznavanje i zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla kojima se označavaju proizvodi iz relevantnog razreda proizvoda i koji su navedeni u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla).

2. Stranke razmatraju proširenje opsega oznaka zemljopisnog podrijetla obuhvaćenih ovim pododjeljkom na oznake zemljopisnog podrijetla iz razreda proizvoda koji nisu hrana i poljoprivredni proizvodi. Zbog toga su stranke u Prilog 25.-C (Oznake zemljopisnog podrijetla Meksika kako je utvrđeno u članku 25.31. stavku 2.) uključile nazive kojima se označavaju proizvodi podrijetlom s njihova područja i koji su zaštićeni na njihovu području za koje će se, ako se proširi opseg zaštite na temelju ovog Sporazuma, smatrati da su uključeni u opseg zaštite iz ovog Sporazuma, podložno dovršetku postupaka utvrđenih u ovom pododjeljku⁵¹.

ČLANAK 25.32.

Popisi oznaka zemljopisnog podrijetla

Za potrebe ovog pododjeljka oznake zemljopisnog podrijetla uvrštene na popis:

- (a) u odjeljku A Priloga 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) oznake su zemljopisnog podrijetla kojima se proizvod određuje kao proizvod podrijetlom iz područja Europske unije ili regije ili lokaliteta na tom području; i

⁵¹ Stranke prepoznaju da su, za potrebe procjene zahtjeva za prijavu žiga, ako je to relevantno na temelju prava stranke, ti nazivi zaštićeni u zemlji podrijetla.

- (b) u odjeljku B Priloga 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) oznake su zemljopisnog podrijetla kojima se proizvod određuje kao proizvod podrijetlom iz državnog područja Meksika ili regije ili lokaliteta na tom području.

ČLANAK 25.33.

Utvrđene oznake zemljopisnog podrijetla

Nakon što razmotri nazive navedene u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) i dovrši postupak podnošenja prigovora u skladu s Prilogom 25.-A (Glavni elementi postupka podnošenja prigovora), svaka stranka štiti te oznake zemljopisnog podrijetla u skladu s razinom zaštite utvrđenom u ovom pododjeljku.

ČLANAK 25.34.

Zaštita oznaka zemljopisnog podrijetla navedenih u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla)

1. Svaka stranka osigurava pravna sredstva kojima se zainteresiranim stranama omogućuje da spriječe:
 - (a) upotrebu oznake zemljopisnog podrijetla druge stranke koja je navedena u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla)⁵² za proizvod iz razreda proizvoda za tu oznaku zemljopisnog podrijetla koji:
 - i. nije podrijetlom iz mjesta podrijetla određenog u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) za tu zemljopisnu oznaku; ili
 - ii. potječe iz mjesta podrijetla određenog u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) za tu oznaku zemljopisnog podrijetla, ali nije proizveden ili izrađen u skladu sa zakonima i drugim propisima druge stranke koji bi se primjenjivali da je proizvod namijenjen potrošnji u drugoj stranci;

⁵² Kad je riječ o popisu oznaka zemljopisnog podrijetla utvrđenom u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla), zaštita koja se daje u skladu s ovim člankom ne obuhvaća pojedine izraze koji su dio složenog naziva oznake zemljopisnog podrijetla kako je utvrđeno u Dodatku 25.-B-1. (Pojedini pojmovi u sklopu višedijelne oznake zemljopisnog podrijetla).

(b) uporabe bilo kakvog sredstva pri imenovanju ili prezentaciji robe kojim se ukazuje ili navodi na zaključak da je ta roba podrijetlom iz zemljopisnog područja koje nije njezino pravo mjesto podrijetla na način kojim se javnost dovodi u zabludu u pogledu zemljopisnog podrijetla robe; i

(c) svaku drugu uporabu koja je nepošteno tržišno natjecanje u smislu članka 10.bis Pariške konvencije.

2. Svaka stranka osigurava zaštitu iz stavka 1. točke (a) čak i kad je naznačeno stvarno podrijetlo proizvoda ili se upotrebljava prijevod oznake zemljopisnog podrijetla ili se uz nju navode izrazi kao što su „vrsta”, „tip”, „stil”, „imitacija” ili slično.

3. Svaka stranka osigurava izvršenje, upravnom mjerom ili u obliku predviđenom njezinim pravom, protiv:

(a) svake izravne ili neizravne komercijalne upotrebe zaštićenog naziva;

(b) svake imitacije, varijacije ili zavaravajuće upotrebe zaštićenog naziva;

(c) svake lažne oznake zaštićenog naziva ili oznake koja dovodi u zabludu; ili

(d) svake prakse koja bi potrošača mogla dovesti u zabludu u pogledu izvora, podrijetla i prirode proizvoda.

4. Oznake zemljopisnog podrijetla zaštićene ovim pododjeljkom ne postaju generičke na područjima stranaka.
5. Ništa u ovom pododjeljku ne obvezuje stranku da zaštiti oznaku zemljopisnog podrijetla druge stranke koja nije zaštićena ili je prestala biti zaštićena na području stranke podrijetla. Svaka stranka obavješćuje drugu stranku ako oznaka zemljopisnog podrijetla prestane biti zaštićena na njezinu području. To obavješćivanje obavlja se u roku od tri mjeseca nakon što nadležno tijelo izda svoju konačnu odluku o tome da oznaka zemljopisnog podrijetla više nije zaštićena.
6. Odredbe ovog članka primjenjuju se *mutatis mutandis* na popis naziva iz Priloga I. i Priloga II. Sporazumu između Europske zajednice i Sjedinjenih Meksičkih Država o uzajamnom priznavanju i zaštiti naziva za jaka alkoholna pića, sastavljenom u Bruxellesu 27. svibnja 1997. (dalje u tekstu „Sporazum o jakim alkoholnim pićima”).

ČLANAK 25.35.

Izmjena popisa oznaka zemljopisnog podrijetla

1. Zajedničko vijeće, u skladu s člankom 25.42., može odlučiti izmijeniti Prilog 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) dodavanjem ili ispravljanjem oznaka zemljopisnog podrijetla ili uklanjanjem oznaka zemljopisnog podrijetla koje više nisu zaštićene ili se više ne koriste na njihovu mjestu podrijetla. Te odluke priprema Pododbor za intelektualno vlasništvo.

2. Nove oznake zemljopisnog podrijetla dodaju se odlukom Zajedničkog vijeća nakon što se podneseni nazivi razmotre i nakon završetka postupka podnošenja prigovora iz članka 25.33.

3. Zajedničko vijeće može odlukom izmijeniti priloge I. i II. Sporazumu o jakim alkoholnim pićima, nakon postupka iz članka 25.33. ako je riječ o novim oznakama zemljopisnog podrijetla.

ČLANAK 25.36.

Pravo na korištenje oznaka zemljopisnog podrijetla

1. Oznaku zemljopisnog podrijetla zaštićenu na temelju ovog pododjeljka može upotrebljavati svaki gospodarski subjekt koji stavlja na tržište proizvod koji je u skladu s odgovarajućom tehničkom specifikacijom.

2. Čim se oznaka zemljopisnog podrijetla zaštiti na temelju ovog pododjeljka, upotreba te zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla ne podliježe ni registraciji korisnikâ ni drugim zahtjevima.

3. Oznake, pokrate i znakovi koji upućuju na oznaku zemljopisnog podrijetla mogu se koristiti samo u odnosu na robu zaštićenu ili registriranu na predmetnom području i proizvedenu u skladu s odgovarajućim tehničkim specifikacijama.

ČLANAK 25.37.

Odnos između žigova i oznaka zemljopisnog podrijetla

1. Ovim pododjeljkom ne dovode se u pitanje prava dodijeljena prethodnim žigom za koji je u stranci podnesen zahtjev ili je registriran u dobroj vjeri ili koji je stečen upotrebom u dobroj vjeri. Kao ograničena iznimka od prava koja proizlaze iz žiga, u određenim okolnostima prethodni žig njegovu nositelju ne daje pravo da spriječi da se registriranoj oznaci zemljopisnog podrijetla odobri zaštita ili da se ona koristi u stranici u kojoj je podnesen zahtjev za prijavu žiga, u kojoj je žig registriran ili se koristi. Zaštita registrirane oznake zemljopisnog podrijetla ni na koji drugi način ne ograničava prava koja proizlaze iz tog žiga, uključujući mogućnost da se zatraže obnavljanja ili varijacije razlikovnog znaka, pod uvjetom da ta varijacija nije nepošteno tržišno natjecanje.
2. Od stranke se ne smije zahtijevati da zaštiti naziv kao oznaku zemljopisnog podrijetla na temelju članka 25.34. ako bi, s obzirom na ugled i poznatost žiga te duljinu njegova korištenja, taj naziv mogao dovesti potrošača u zabludu o pravom identitetu robe.
3. Podložno članku 25.39. i na temelju članka 22. stavka 3. Sporazuma o TRIPS-u u pogledu oznaka zemljopisnog podrijetla navedenih u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) i koje stranka podrijetla i dalje štiti kao oznake zemljopisnog podrijetla stranka po službenoj dužnosti odbija ili poništava, ako je to dopušteno na temelju njezina prava ili na zahtjev zainteresirane strane, registraciju žiga:
 - (a) ako bi registracija žiga za robu bila u suprotnosti s člankom 25.34.;

- (b) ako se žig odnosi na istu ili sličnu robu;
- (c) ako se žig odnosi na robu koja podrijetlom nije iz područja predmetne oznake zemljopisnog podrijetla; i
- (d) ako se zahtjev za registraciju žiga preda nakon datuma za podnošenje zahtjeva za zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla na području predmetne stranke.

4. Za oznake zemljopisnog podrijetla iz članka 25.32. datum podnošenja zahtjeva za zaštitu iz stavka 3. točke (d) jest datum potpisivanja ovog Sporazuma.

5. Za oznake zemljopisnog podrijetla iz članka 25.35. datum podnošenja zahtjeva za zaštitu jest datum objave oznake zemljopisnog podrijetla u postupku podnošenja prigovora.

6. Zaštita koja se osigurava oznakama zemljopisnog podrijetla navedenima u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) počinje najranije na datum na koji ovaj Sporazum stupi na snagu.

ČLANAK 25.38.

Provedba zaštite

Svaka stranka provodi zaštitu predviđenu člancima od 25.34. do 25.37. odgovarajućim upravnim ili sudskim postupcima, u skladu sa svojim pravom i praksom. Nadležna tijela izvršavaju tu zaštitu na neki od sljedećih načina ili na oba načina:

- (a) na vlastitu inicijativu; ili
- (b) na zahtjev zainteresirane strane.

ČLANAK 25.39.

Opća pravila

1. Stranka na temelju ovog pododjeljka nije dužna kao oznaku zemljopisnog podrijetla zaštititi naziv koji je u suprotnosti s nazivom neke biljne sorte ili životinjske pasmine te stoga može potrošača dovesti u zabludu o pravom podrijetlu robe.

2. Homoniman naziv koji bi potrošača mogao dovesti u zabludu da roba dolazi iz nekog drugog područja ne smije se registrirati kao oznaka zemljopisnog podrijetla čak i ako je taj naziv točan u odnosu na stvarno područje, regiju ili mjesto podrijetla predmetne robe. Ne dovodeći u pitanje članak 23. Sporazuma o TRIPS-u, stranke zajednički utvrđuju praktične uvjete u okviru kojih će razlikovati djelomično ili potpuno homonimne oznake zemljopisnog podrijetla, uzimajući u obzir potrebu da se osigura ravnopravan tretman predmetnih proizvođača te da se potrošači ne dovode u zabludu.

3. Ako stranka, u kontekstu bilateralnih pregovora s trećom zemljom, predloži zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla te treće zemlje koja je potpuno ili djelomično homonimna oznaci zemljopisnog podrijetla druge stranke, o tome obavješćuje drugu stranku, kojoj se daje mogućnost očitovanja prije nego što se taj naziv zaštiti.

4. Tehničku specifikaciju iz ovog pododjeljka, uključujući sve izmjene, odobravaju nadležna tijela stranke s čijeg područja roba potječe.

ČLANAK 25.40.

Izuzeća

1. Ničim u ovom pododjeljku ne zahtijeva se od stranke da primijeni svoje odredbe u pogledu oznake zemljopisnog podrijetla, ili pojedinog naziva koji je dio složene oznake zemljopisnog podrijetla, druge stranke na robu ili usluge čija je relevantna oznaka istovjetna s izrazom koji se u svakodnevnom jeziku obično koristi kao opći naziv za takvu robu ili takve usluge na području te stranke.
2. Ako je prijevod oznake zemljopisnog podrijetla istovjetan nazivu koji je uobičajen u svakodnevnom jeziku kao opći naziv za proizvod na području stranke ili u sebi sadržava taj naziv, ili ako oznaka zemljopisnog podrijetla nije istovjetna tom nazivu već ga u sebi sadržava, ovim pododjeljkom ne dovodi se u pitanje pravo bilo koje osobe da upotrebljava taj naziv u vezi s tim proizvodom na području te stranke.
3. Kad se određuje je li naziv uobičajen u svakodnevnom jeziku kao opći naziv za neku robu na području stranke, nadležna tijela te stranke ovlaštena su uzeti u obzir način na koji potrošači shvaćaju taj naziv na njezinu području. Čimbenici relevantni za to shvaćanje potrošača mogu uključivati:
 - (a) koristi li se naziv za upućivanje na vrstu predmetne robe, kako je navedeno u relevantnim izvorima kao što su rječnici, novine i relevantne internetske stranice; i

(b) način na koji se roba na koju se nazivom upućuje stavlja na tržište i upotrebljava u trgovini na području te stranke⁵³.

4. Ničim iz ovog pododjeljka ne sprečava se upotreba na području stranke, u pogledu bilo koje robe, uobičajenog naziva biljne sorte ili životinjske pasmine koji je postojao na području te stranke na datum stupanja na snagu ovog Sporazuma.

5. Ništa u ovom Sporazumu ne dovodi u pitanje pravo osobe da u trgovačkom prometu rabi svoje ime ili ime svog prethodnika u poslovanju, osim ako se to ime rabi na način da se javnost dovodi u zabludu.

ČLANAK 25.41.

Ugrađivanje postojećeg sporazuma

1. Sporazum o jakim alkoholnim pićima ugrađuje se u ovaj Sporazum i postaje njegov sastavni dio te se primjenjuje *mutatis mutandis*⁵⁴.

⁵³ Za potrebe ove točke nadležna tijela stranke mogu uzeti u obzir, prema potrebi, upotrebljava li se naziv u relevantnim međunarodnim normama koje je stranka priznala za upućivanje na vrstu ili razred robe na području te stranke.

⁵⁴ Podrazumijeva se da to uključuje sve prošle i buduće izmjene Sporazuma o jakim alkoholnim pićima.

2. Pododbor za intelektualno vlasništvo osnovan člankom 1.10. (Pododbori i druga tijela iz dijela III. ovog Sporazuma) zamjenjuje Zajednički odbor osnovan člankom 17. Sporazuma o jakim alkoholnim pićima i obavlja funkcije utvrđene u tom članku.

ČLANAK 25.42.

Suradnja

1. Pododbor za intelektualno vlasništvo osnovan u skladu s člankom 1.10. (Pododbori i druga tijela iz dijela III. ovog Sporazuma) odgovarajući je forum za praćenje provedbe ovog pododjeljka i upravljanje njime.
2. Stranke se međusobno obavješćuju o prestanku zaštite oznake zemljopisnog podrijetla navedene u Prilogu 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) na području predmetne stranke. Nakon te obavijesti Pododbor za intelektualno vlasništvo priprema za Zajedničko vijeće odluku o izmjeni Priloga 25.-B (Popis oznaka zemljopisnog podrijetla) u skladu s postupcima utvrđenima u ovom Sporazumu.
3. Stranka može, izravno ili preko Pododbora za intelektualno vlasništvo, zatražiti drugu stranku da dostavi informacije o tehničkim specifikacijama i njihovim izmjenama.

4. Svaka stranka može objaviti tehničke specifikacije za oznake zemljopisnog podrijetla druge stranke zaštićene na temelju ovog pododjeljka, na španjolskom ili engleskom jeziku⁵⁵.
5. Svim pitanjima koja proizlaze iz tehničkih specifikacija zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla bavi se Pododbor za intelektualno vlasništvo.

ČLANAK 25.43.

Zaštita na temelju prava stranke

Ovim pododjeljkom ne dovodi se u pitanje pravo nositelja oznake zemljopisnog podrijetla u jednoj stranci da traži priznavanje i zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla u drugoj stranci na temelju prava te stranke.

⁵⁵ Meksiko može objaviti te tehničke specifikacije na španjolskom ili engleskom jeziku.

PODODJELJAK B.5.

Patenti

ČLANAK 25.44.

Međunarodni sporazumi

Svaka stranka poštuje Ugovor o suradnji na području patenata, sklopljen u Washingtonu 19. lipnja 1970., kako je izmijenjen 28. rujna 1979. i zadnje prilagođen 3. listopada 2001., i prepoznaje važnost donošenja ili provođenja postupovnih normi usklađenih s Ugovorom o patentnom pravu, donesenim u Ženevi 1. lipnja 2000.

ČLANAK 25.45.

Patenti i javno zdravlje

1. Prava i obveze utvrđeni u ovom pododjeljku ne sprečavaju i ne smiju sprečavati stranku da poduzme mjere za zaštitu javnog zdravlja. Stranke prepoznaju važnost Deklaracije o Sporazumu o TRIPS-u i javnom zdravlju, koja je donesena u Dohi 14. studenoga 2001. (dalje u tekstu „Deklaracija iz Dohe”) i potvrđuju svoju posvećenost toj deklaraciji. Stranke pri tumačenju i provedbi prava i obveza iz ovog pododjeljka osiguravaju usklađenost s Deklaracijom iz Dohe.

2. Stranke doprinose provedbi i poštovanju Odluke Glavnog vijeća WTO-a od 30. kolovoza 2003. o provedbi stavka 6. Deklaracije iz Dohe i Protokola od 6. prosinca 2005. o izmjeni Sporazuma o TRIPS-u.

ČLANAK 25.46.

Dodatna zaštita u slučaju kašnjenja odobrenja za stavljanje na tržište za farmaceutske proizvode, uključujući biološke proizvode⁵⁶

1. Stranke prepoznaju da farmaceutske proizvode⁵⁷, uključujući biološke proizvode, zaštićeni patentom na njihovim područjima mogu biti podložni upravnom postupku odobravanja⁵⁸ prije stavljanja na tržište. Prepoznaju da razdoblje koje protekne od podnošenja prijave za patent do odobrenja za stavljanje proizvoda na njihovo tržište, kako je u tu svrhu propisano relevantnim pravom stranke, može skratiti razdoblje djelotvorne patentne zaštite.

⁵⁶ Meksiko mora provesti obveze predviđene ovim člankom najkasnije dvije godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma.

⁵⁷ Svaka stranka određuje koji su proizvodi obuhvaćeni izrazima „farmaceutski proizvodi” i „biološki proizvodi” u skladu sa svojim pravom na snazi 21. travnja 2018.

⁵⁸ Podrazumijeva se da je izraz „odobrenje za stavljanje na tržište” jednakovrijedan izrazu „ovlaštenje za stavljanje na tržište”.

2. Svaka stranka predviđa odgovarajući i djelotvoran mehanizam kako bi se nositelju patenta nadoknadilo smanjenje stvarnog trajanja patenta koje je posljedica neopravdanih kašnjenja⁵⁹ u izdavanju prvog odobrenja za stavljanje na tržište na njezinu području. Takva nadoknada mora biti u obliku dodatne *sui generis* zaštite, jednake vremenu za koje je prekoračeno dvogodišnje razdoblje iz bilješke. Maksimalno trajanje te dodatne zaštite ne smije biti dulje od pet godina⁶⁰.

3. Kao alternativu stavku 2. stranka može omogućiti produljenje trajanja prava dodijeljenih zaštitom patenta, koje nije dulje od pet godina⁶¹, kako bi se nositelju patenta nadoknadilo smanjenje stvarnog trajanja patenta koje je posljedica postupka odobrenja za stavljanje na tržište. To produljenje trajanja počinje proizvoditi učinke na kraju zakonskog roka trajanja patenta za razdoblje koje je jednako razdoblju proteklom od datuma podnošenja prijave patenta do datuma prvog odobrenja za stavljanje proizvoda na tržište u toj stranci, umanjeno za razdoblje od pet godina.

⁵⁹ Za potrebe ovog članka „neopravdano kašnjenje” uključuje najmanje kašnjenje dulje od dvije godine u prvom odgovoru podnositelju zahtjeva nakon datuma podnošenja zahtjeva za odobrenje za stavljanje na tržište. Sva kašnjenja pri izdavanju odobrenja za stavljanje na tržište do kojih dođe zbog razdoblja koja se mogu pripisati podnositelju zahtjeva ili razdoblja koja nisu pod kontrolom tijela za izdavanje odobrenja za stavljanje na tržište nije potrebno uzeti u obzir pri određivanju takvog kašnjenja.

⁶⁰ Ako stranka poštuje ovaj stavak, ta stranka nije obvezna poštovati alternativu predviđenu stavkom 3.

⁶¹ To se razdoblje može produljiti za šest mjeseci za farmaceutske proizvode ako su provedene pedijatrijske studije i ako se rezultati tih studija odražavaju u informacijama o proizvodu.

4. Pri provođenju obveza iz ovog članka svaka stranka može odrediti uvjete i ograničenja, pod uvjetom da stranka nastavi poštovati ovaj članak.

5. Svaka stranka čini sve što je u njezinoj moći da zahtjeve za odobrenje za stavljanje farmaceutskih proizvoda na tržište obradi učinkovito i pravodobno kako bi se izbjegla neopravdana ili nepotrebna kašnjenja. Radi izbjegavanja neopravdanih kašnjenja stranka može donijeti ili provoditi postupke kojima se ubrzava obrada zahtjeva za odobrenje za stavljanje na tržište.

PODODJELJAK B.6.

Biljne sorte

ČLANAK 25.47.

Međunarodni sporazumi

Svaka stranka štiti oplemenjivačka prava na biljnu sortu u skladu s Međunarodnom konvencijom za zaštitu novih biljnih sorti, donesenom u Parizu 2. prosinca 1961., kako je zadnje revidirana u Ženevi 19. ožujka 1991., uključujući iznimke od oplemenjivačkog prava iz članka 15. te konvencije, te surađuje u promicanju i provedbi tih prava⁶².

⁶² Meksiko je dužan provesti tu odredbu najkasnije četiri godine nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma.

PODODJELJAK B.7.

Zaštita neobjavljenih informacija

ČLANAK 25.48.

Opseg zaštite poslovnih tajni

1. Za vrijeme osiguravanja djelotvorne zaštite od nepoštenog tržišnog natjecanja kako je predviđeno u članku 10.a Pariške konvencije svaka stranka osigurava pravna sredstva, uključujući upravne ili građanske sudske postupke⁶³, za sve osobe kako bi spriječila da druge osobe otkriju poslovne tajne, da ih pribave ili koriste bez pristanka osobe koja zakonski kontrolira te informacije na način koji je u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama⁶⁴. Za potrebe ovog pododjeljka poslovne tajne uključuju neobjavljene informacije kako je predviđeno u članku 39. stavku 2. Sporazuma o TRIPS-u.

⁶³ Podrazumijeva se da stranka može osigurati ta pravna sredstva putem kaznenih postupaka u skladu sa svojim pravom.

⁶⁴ Stranka može razmotriti neprimjenjivanje tih postupaka ako se postupanje koje je u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama provodi, u skladu s pravom stranke, radi otkrivanja propusta, prijestupa ili nezakonite aktivnosti ili u svrhu zaštite legitimnog interesa koji se priznaje u njezinu pravu.

2. Za potrebe ovog pododjeljka stranka smatra da su barem sljedeća postupanja u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama:

- (a) pribavljanje poslovne tajne bez suglasnosti nositelja poslovne tajne kad je ono učinjeno s pomoću neovlaštenog pristupa, prisvajanja ili umnožavanja bilo kojih dokumenata, predmeta, materijala ili elektroničkih spisa koje zakonito kontrolira nositelj poslovne tajne i koji sadržavaju poslovnu tajnu ili iz kojih se poslovna tajna može izvesti; ili
- (b) upotreba ili otkrivanje poslovne tajne bez suglasnosti nositelja poslovne tajne kad to učini osoba koja je pribavila poslovnu tajnu nezakonito ili povredom sporazuma o povjerljivosti ili bilo koje druge obveze o čuvanju poslovne tajne ili ograničavanju njezina korištenja⁶⁵.⁶⁶

⁶⁵ Podrazumijeva se da kriteriji predviđeni zakonima i drugim propisima svake stranke sadržavaju povredu obveze kojom se ograničava korištenje poslovne tajne.

⁶⁶ Podrazumijeva se da Europska unija smatra kako sljedeće situacije nisu obuhvaćene stavkom 2.:

- (a) osoba neovisno otkriva ili stvara relevantne informacije;
- (b) osoba koja nije vezana nikakvom pravno valjanom obvezom da ograniči pribavljanje relevantnih informacija provodi obrnuti inženjering proizvoda koji je zakonito u njezinu posjedu;
- (c) pribavljanje, upotreba ili otkrivanje informacija koje se zahtijevaju ili dopuštaju pravom stranke;
- (d) zaposlenici upotrebljavaju svoje iskustvo i vještine koje su pošteno stekli za uobičajenog tijeka zaposlenja; ili
- (e) otkrivanje informacija tijekom ostvarivanja prava na slobodu izražavanja i informiranja.

ČLANAK 25.49.

Poslovne tajne u upravnim ili građanskim sudskim postupcima

1. Svaka stranka osigurava da nijedna osoba koja sudjeluje u postupcima iz članka 25.48. stavka 1. ili ima pristup dokumentima koji su sastavni dio tih postupaka ne može upotrebljavati ni otkriti bilo koju poslovnu tajnu ili navodnu poslovnu tajnu koju su nadležna tijela, na propisno obrazložen zahtjev zainteresirane strane, utvrdila kao povjerljivu i za koju je saznala na temelju takvog sudjelovanja ili pristupa.
2. U postupcima iz članka 25.48. stavka 1. svaka stranka osigurava da su njezina nadležna tijela ovlaštena barem poduzeti specifične mjere za očuvanje povjerljivosti svih poslovnih tajni ili navodnih poslovnih tajni podnesenih u okviru postupka. Te specifične mjere mogu uključivati, u skladu s pravom svake stranke, mogućnost ograničavanja pristupa određenim dokumentima u cijelosti ili djelomično, ograničavanja pristupa raspravama i zapisniku ili transkriptu s tih rasprava te stavljanja na raspolaganje verzije sudskih odluka koje nisu povjerljive u kojima su odlomci koji sadržavaju poslovne tajne uklonjeni ili redigirani.

ČLANAK 25.50.

Zaštita neobjavljenih podataka povezanih s farmaceutskim proizvodima, uključujući biološke proizvode⁶⁷

1. Ako stranka zahtijeva, kao preduvjet za odobrenje za stavljanje na tržište novih⁶⁸ farmaceutskih proizvoda, uključujući biološke proizvode⁶⁹, dostavljanje neobjavljenih podataka o ispitivanju ili ostalih podataka iz prekliničkih ili kliničkih ispitivanja koji su potrebni da bi se moglo utvrditi je li upotreba tih proizvoda sigurna i učinkovita, stranka te podatke mora zaštititi od otkrivanja trećim stranama ako je za dobivanje tih podataka potrebno uložiti znatne napore, osim ako je otkrivanje nužno zbog prevladavajućeg javnog interesa ili ako su poduzete mjere kako bi se osiguralo da su podaci zaštićeni od nepoštene komercijalne upotrebe.

⁶⁷ Meksiko provodi tu obvezu najkasnije dvije godine nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma.

⁶⁸ Za potrebe ovog članka izraz „nov” podrazumijeva da proizvodi sadržavaju novi kemijski sastojak koji nije prethodno odobren na području stranke ili koji se odnosi na novi biološki ili biotehnološki proizvod koji nije prethodno odobren na području stranke.

⁶⁹ Svaka stranka određuje koji su proizvodi obuhvaćeni izrazima „farmaceutski proizvodi” i „biološki proizvodi” u skladu sa svojim pravom na snazi 21. travnja 2018.

2. Stranka za farmaceutske proizvode, uključujući biološke proizvode, ne smije dati odobrenje za stavljanje na tržište trećim osobama kojim im se dopušta da, bez pristanka osobe koja je prethodno dostavila podatke iz stavka 1., stave proizvod na tržište⁷⁰ na temelju tih podataka ili odobrenja za stavljanje na tržište koje je dodijeljeno osobi koja je dostavila te podatke⁷¹, najmanje šest godina od datuma⁷² odobrenja za stavljanje na tržište novog proizvoda na području te stranke⁷³.
3. Ni na jednu stranku ne primjenjuju se ograničenja u pogledu provedbe skraćenih postupaka odobrenja za takve proizvode na temelju studija o bioekvivalenciji i bioraspoloživosti.

⁷⁰ Za potrebe ovog stavka stranka može odrediti da se izraz „proizvod” odnosi na isti ili sličan proizvod.

⁷¹ Podrazumijeva se da to uključuje podatke dostavljene za odobrenja dodijeljena osobama koje su dostavile te informacije na područjima stranaka i područjima trećih zemalja.

⁷² Podrazumijeva se da stranka može ograničiti razdoblje zaštite na temelju ovog stavka na šest godina.

⁷³ Stranka može odrediti da se za biološke proizvode zaštita neobjavljenih podataka iz ovog članka primjenjuje samo na prvo odobrenje za stavljanje na tržište novog biološkog proizvoda.

ČLANAK 25.51.

Zaštita neobjavljenih podataka povezanih sa sredstvima za zaštitu bilja⁷⁴

1. Ako stranka zahtijeva, kao preduvjet za odobrenje za stavljanje na tržište⁷⁵ novog⁷⁶ sredstva za zaštitu bilja, dostavljanje neobjavljenih podataka o ispitivanju ili ostalih podataka o sigurnosti ili učinkovitosti sredstva⁷⁷, stranka te podatke mora zaštititi od otkrivanja trećim stranama, osim ako je otkrivanje nužno zbog prevladavajućeg javnog interesa ili ako su poduzete mjere kako bi se osiguralo da su podaci zaštićeni od nepoštene komercijalne upotrebe.

⁷⁴ Meksiko provodi tu obvezu najkasnije dvije godine nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma.

⁷⁵ Za potrebe ovog članka izraz „odobrenje za stavljanje na tržište” sinoniman je izrazu „sanitarno odobrenje” na temelju prava stranke.

⁷⁶ Za potrebe ovog članka izraz „nov” podrazumijeva da sredstvo sadržava novi kemijski sastojak koji prethodno nije odobren na području stranke.

⁷⁷ Podrazumijeva se da se ovaj članak primjenjuje na slučajeve u kojima stranka zahtijeva dostavljanje neobjavljenih podataka o ispitivanju ili ostalih podataka samo o sigurnosti proizvoda, samo o učinkovitosti proizvoda ili oboje.

2. Stranka za sredstva za zaštitu bilja ne smije dati odobrenje za stavljanje na tržište trećim osobama kojim im se dopušta da, bez pristanka osobe koja je prethodno dostavila podatke iz stavka 1., stave sredstvo na tržište na temelju tih podataka ili odobrenja za stavljanje na tržište koje je dodijeljeno osobi koja je dostavila te podatke, najmanje 10 godina⁷⁸ od datuma odobrenja za stavljanje na tržište novog sredstva na području te stranke.
3. Svaka stranka utvrđuje pravila za izbjegavanje dupliciranja pokusa na kralježnjacima.
4. Ni na jednu se stranku ne primjenjuju ograničenja u pogledu provedbe skraćenih postupaka odobrenja za takva sredstva na temelju studija o ekvivalenciji.

⁷⁸ Podrazumijeva se da stranka može ograničiti razdoblje zaštite u skladu s ovim člankom na 10 godina.

ODJELJAK C.

Provedba prava intelektualnog vlasništva

PODODJELJAK C.1.

Opće odredbe

ČLANAK 25.52.

Opće obveze

1. Stranke potvrđuju svoje obveze na temelju Sporazuma o TRIPS-u, a posebno njegova dijela III. Svaka stranka propisuje dopunske mjere, postupke i pravne lijekove iz ovog odjeljka koji su potrebni kako bi se osiguralo izvršenje prava intelektualnog vlasništva. Te mjere, postupci i pravni lijekovi moraju biti pošteni i pravični, ne smiju biti nepotrebno složeni ili skupi ili uključivati nerazumne vremenske rokove ili neopravdana odlaganja.

2. Mjere, postupci i pravni lijekovi iz stavka 1. moraju biti i djelotvorni, proporcionalni i odvrćajući te se primjenjuju tako da se izbjegne stvaranje prepreka zakonitoj trgovini i da se osiguraju zaštitne mjere protiv njihove zloupotrebe.

3. Ovim odjeljkom ne stvara se nikakva obveza da stranka uspostavi pravosudni sustav za izvršenje prava intelektualnog vlasništva zaseban od onog za provedbu zakonodavstva općenito i ne utječe na sposobnost stranke da provodi svoje zakonodavstvo općenito. Ovim pododjeljkom ne stvara se nikakva obveza u odnosu na način na koji stranka raspodjeljuje resurse između izvršenja prava intelektualnog vlasništva i izvršenja zakonodavstva općenito.

ČLANAK 25.53.

Osobe koje imaju pravo zatražiti primjenu mjera, postupaka i pravnih lijekova

Svaka stranka priznaje sljedeće osobe kao osobe koje su ovlaštene zatražiti primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava iz ovog odjeljka i dijela III. Sporazuma o TRIPS-u:

- (a) nositelje prava intelektualnog vlasništva u skladu s pravom stranke;
- (b) sve druge osobe koje su ovlaštene upotrebljavati ta prava intelektualnog vlasništva, a posebno nositelje licencije, u mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s pravom stranke;

- (c) tijela za kolektivno ostvarivanje prava intelektualnog vlasništva kojima se redovito priznaje pravo zastupanja nositelja prava intelektualnog vlasništva u mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s pravom stranke; i
- (d) strukovna tijela za obranu kojima se redovito priznaje pravo zastupanja nositelja prava intelektualnog vlasništva, u mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s pravom stranke.

PODODJELJAK C.2.

Izvršenje u građanskim i upravnim stvarima

ČLANAK 25.54.

Dokaz

1. Svaka stranka osigurava da su, čak i prije početka postupka o meritumu slučaja, nadležna pravosudna tijela ovlaštena, na zahtjev stranke koja je podnijela razumno raspoložive dokaze koji podupiru njezinu tužbu prema kojoj je njezino pravo intelektualnog vlasništva povrijeđeno ili će biti povrijeđeno, naložiti hitne i učinkovite privremene mjere radi očuvanja relevantnih dokaza u pogledu navodne povrede, podložno zaštiti povjerljivih informacija.

2. Privremene mjere iz stavka 1. mogu uključivati detaljan opis, s uzimanjem uzoraka ili bez njega, ili fizičku zapljenu proizvoda kojima se navodno čini povreda te, u odgovarajućim slučajevima, materijala i sredstava koji se koriste u proizvodnji ili distribuciji tih proizvoda, kao i dokumenata koji se na njih odnose.

3. Svaka stranka poduzima mjere potrebne kako bi ovlastila svoja nadležna pravosudna tijela da u slučaju povrede prava intelektualnog vlasništva počinjene na komercijalnoj osnovi, prema potrebi i na zahtjev stranke u postupku, naloži dostavu bankovnih, finansijskih ili poslovnih dokumenata koji su pod kontrolom protivne stranke, podložno zaštiti povjerljivih informacija⁷⁹.

⁷⁹ Meksiko tu ovlast može ograničiti na kaznene postupke, u skladu sa svojim pravom.

ČLANAK 25.55.

Pravo na informaciju

1. Svaka stranka osigurava da su, za vrijeme postupka koji se odnosi na povredu prava intelektualnog vlasništva te kao odgovor na opravdani i proporcionalni zahtjev podnositelja tužbe, nadležna pravosudna tijela ovlaštena naložiti da počinitelj povrede ili bilo koja druga osoba koja je stranka ili svjedok u postupku dostavi informacije o podrijetlu i distribucijskim mrežama proizvoda ili usluga kojima se čini povreda prava intelektualnoga vlasništva⁸⁰.

⁸⁰ Europska unija može odlučiti:

- (a) da „bilo koja druga osoba” znači osoba:
 - i. za koju se utvrdi da u komercijalno relevantnom opsegu posjeduje robu kojom se čini povreda;
 - ii. za koju se utvrdi da se u komercijalno relevantnom opsegu koristi uslugama kojima se čini povreda;
 - iii. za koju se utvrdi da u komercijalno relevantnom opsegu pruža usluge koje se upotrebljavaju u djelatnostima kojima se čini povreda; ili
 - iv. koju je osoba iz podpodtočaka od i. do iii. navela kao osobu koja sudjeluje u proizvodnji, izradi ili distribuciji robe kojom se čini povreda ili u pružanju usluga kojima se čini povreda;
- (b) da „informacije”, prema potrebi, sadržavaju:
 - i. imena i adrese proizvođača, izrađivača, distributera, dobavljača i drugih prethodnih posjednika robe ili usluga te trgovaca na veliko i malo kojima su bile namijenjene; ili
 - ii. informacije o proizvedenim, izrađenim, dostavljenim, primljenim ili naručenim količinama, kao i o cijeni koja je postignuta za predmetnu robu ili usluge.

2. Ovaj se članak primjenjuje ne dovodeći u pitanje ostale odredbe prava stranke kojima se:
- (a) nositelju prava dodjeljuju prava na daljnje informacije;
 - (b) uređuje korištenje informacijama dostavljenima na temelju ovog članka u građanskom ili kaznenom postupku;
 - (c) uređuje odgovornost za zloupotrebu prava na informacije;
 - (d) daje mogućnost da se odbije davanje informacija koje bi osobu iz stavka 1. prisililo da prizna svoje sudjelovanje ili sudjelovanje svojih bliskih srodnika u povredi prava intelektualnoga vlasništva; ili
 - (e) uređuje zaštita povjerljivosti izvora informacija ili obrada osobnih podataka.

ČLANAK 25.56.

Privremene mjere i mjere predostrožnosti

1. Svaka stranka osigurava da su njezina pravosudna tijela ovlaštena, na zahtjev podnositelja, protiv navodnog počinitelja povrede izdati privremeni sudski nalog radi sprečavanja predstojeće povrede prava intelektualnog vlasništva ili privremeno i podložno plaćanju novčane kazne, prema potrebi, ako je to predviđeno njezinim pravom, zabraniti nastavljanje navodne povrede tog prava ili za takvo nastavljanje propisati obvezu pružanja jamstava čija je namjena osigurati nadoknadu štete nositelju prava. Prethodna se zabrana može pod istim uvjetima odrediti i protiv posrednika čijim se uslugama koristi treća osoba s ciljem povrede prava intelektualnog vlasništva. Za potrebe ovog članka „posrednici” uključuju pružatelje internetskih usluga.
2. Prethodna se zabrana može odrediti i radi zapljene ili predaje robe za koju postoji sumnja da se njome čini povreda prava intelektualnog vlasništva kako bi se spriječio njezin ulazak u trgovinske kanale ili kretanje njima.

3. Svaka stranka osigurava da su, kad je riječ o navodnoj povredi, njezina pravosudna tijela ovlaštena naložiti preventivnu zapljenu pokretne i nepokretne imovine navodnog počinitelja povrede, uključujući blokadu bankovnih računa i druge imovine te osobe. U tu svrhu nadležna tijela mogu naložiti dostavu bankovnih, financijskih ili komercijalnih dokumenata ili odgovarajući pristup relevantnim informacijama⁸¹.

ČLANAK 25.57.

Pravna sredstva

1. Svaka stranka osigurava da su nadležna pravosudna tijela ovlaštena naložiti, na zahtjev podnositelja i ne dovodeći u pitanje bilo kakvu naknadu štete nositelju prava zbog povrede te bez bilo kakve vrste naknade, uništenje ili barem trajno uklanjanje iz trgovinskih kanala robe za koju utvrde da se njome čini povreda prava intelektualnog vlasništva. Svaka stranka osigurava da, prema potrebi, nadležna pravosudna tijela mogu naložiti i uništenje materijala i sredstava koji se uglavnom upotrebljavaju pri stvaranju ili izradi te robe.

⁸¹ Meksiko može ograničiti tu ovlast na nalaganje dostave bankovnih, financijskih ili poslovnih dokumenata u kaznenim postupcima u skladu sa svojim pravom. Svaka stranka može ograničiti tu ovlast na povrede počinjene u komercijalno relevantnom opsegu i na situacije u kojima podnositelj dokaže postojanje okolnosti koje bi mogle ugroziti nadoknadu štete.

2. Prilikom razmatranja zahtjeva za pravne lijekove uzima se u obzir potreba za razmjernošću između težine povrede i naloženih pravnih lijekova kao i interesi trećih strana.

ČLANAK 25.58.

Nalozi

Svaka stranka osigurava da su, ako se u sudskoj odluci utvrdi povreda prava intelektualnog vlasništva, nadležna pravosudna tijela ovlaštena protiv počinitelja povrede, kao i protiv posrednika čijim se uslugama koristila treća strana radi povrede prava intelektualnog vlasništva, odrediti sudsku zabranu usmjerenu na zabranu nastavka povrede.

ČLANAK 25.59.

Naknade štete

1. Svaka stranka mora se pobrinuti da njezina pravosudna tijela imaju ovlast barem naložiti počinitelju povrede koji je svjesno počinio povredu prava intelektualnog vlasništva, ili je imao osnovanih razloga znati da je čini, da nositelju prava plati naknadu štete kojom se primjereno može nadoknaditi šteta koju je nositelj prava pretrpio zbog povrede njegova prava intelektualnog vlasništva⁸².
2. Pri određivanju iznosa naknade štete u skladu sa stavkom 1. pravosudna tijela svake stranke uzimaju u obziri sve odgovarajuće aspekte i ovlaštena su razmatrati, među ostalim, svaku legitimnu mjeru vrijednosti koju predloži nositelj prava, uključujući izgubljenju dobit, vrijednost robe ili usluga koje su predmet povrede, mjereno prema tržišnoj cijeni, ili predloženu maloprodajnu cijenu.
3. Svaka stranka osigurava, barem kad je riječ o povredi autorskih ili srodnih prava i krivotvorenju žigova, da su njezina pravosudna tijela ovlaštena naložiti počinitelju povrede, barem u slučajevima iz stavka 1., da plati nositelju prava svoju dobit koja se može pripisati povredi. Stranka može poštovati ovaj stavak tako da se pretpostavi da ta dobit odgovara naknadi štete iz stavka 1.

⁸² Stranka može propisati da pokretanje postupka za naknadu štete ne podliježe konačnom nalazu povrede prava intelektualnog vlasništva.

4. Svaka stranka može propisati da pravosudna tijela mogu u korist oštećene stranke naložiti povrat dobiti ili plaćanje naknade štete čija se visina može unaprijed utvrditi ako počinitelj povrede nije znao ili nije imao opravdanih razloga znati da sudjeluje u aktivnosti koja čini povredu.

ČLANAK 25.60.

Pravni troškovi

Svaka stranka osigurava da opravdane i proporcionalne sudske troškove i druge izdatke stranke koja je dobila spor u načelu snosi stranka koja je izgubila spor, osim ako bi to bilo protivno načelu pravičnosti.

ČLANAK 25.61.

Objavljivanje sudskih odluka

Ne dovodeći u pitanje svoje pravo kojim uređuje zaštitu povjerljivosti izvora informacija ili zaštitu osobnih podataka, svaka stranka osigurava da, u sudskim postupcima koji se odnose na povredu prava intelektualnog vlasništva, nadležna pravosudna tijela imaju ovlast naložiti, na zahtjev podnositelja, odgovarajuće mjere za širenje informacija o odluci, uključujući izlaganje odluke i njezinu objavu u cijelosti ili djelomično.

ČLANAK 25.62.

Presumpcija svojstva autora ili nositelja autorskom pravu srodnih prava

1. Svaka stranka priznaje da je u svrhu primjene mjera, postupaka i pravnih lijekova iz ovog pododjeljka, ako ne postoje dokazi o suprotnom, dovoljno da je ime autora književnog ili umjetničkog djela navedeno na djelu na uobičajen način kako bi se taj autor takvim smatrao i kako bi, slijedom toga, bio ovlašten pokrenuti postupak zbog povrede.
2. Stavak 1. primjenjuje se *mutatis mutandis* na nositelje autorskom pravu srodnih prava u odnosu na njihove predmete zaštite.

ČLANAK 25.63.

Upravni postupci

U mjeri u kojoj je moguće naložiti građanskopravnu mjeru kao posljedicu upravnih postupaka o meritumu predmeta, ti postupci moraju biti usklađeni s načelima koja su materijalno jednakovrijedna onima utvrđenima u ovom pododjeljku.

ČLANAK 25.64.

Dobrovoljne inicijative dionika

Svaka stranka nastoji olakšati provedbu dobrovoljnih inicijativa dionika za smanjenje povreda prava intelektualnog vlasništva, među ostalim na internetu i na drugim tržištima, usmjerenih na konkretne probleme i pronalazak praktičnih rješenja koja su realistična, uravnotežena, proporcionalna i pravična za sve predmetne dionike.

ODJELJAK D

Izvršenje na granicama

ČLANAK 25.65.

Usklađenost s GATT-om i Sporazumom o TRIPS-u

Kad carinska tijela provode mjere na granicama radi izvršenja prava intelektualnog vlasništva, bez obzira na to jesu li obuhvaćene ovim Sporazumom, svaka stranka osigurava usklađenost sa svojim obvezama na temelju GATT-a i Sporazuma o TRIPS-u, a posebno s člankom 41. i dijelom III. odjeljkom 4. Sporazuma o TRIPS-u.

ČLANAK 25.66.

Mjere izvršenja na granicama povezane s pravima intelektualnog vlasništva

1. Svaka stranka uspostavlja postupke koji omogućuju uništenje robe kojom se povređuju prava intelektualnog vlasništva, u skladu s člancima 46. i 59. Sporazuma o TRIPS-u.
2. Kad je riječ o robi pod carinskim nadzorom, svaka stranka osigurava da njezina carinska tijela, u skladu s njezinim zakonima i propisima te u koordinaciji s drugim relevantnim tijelima, aktivno traže i identificiraju pošiljke koje sadržavaju robu za koju se sumnja da se njome čini povreda žigova, autorskog prava ili drugih prava intelektualnog vlasništva. Te aktivnosti trebalo bi provoditi na temelju analize rizika, barem s obzirom na uvezenu robu.
3. Svaka stranka pokreće i održava elektroničku bazu podataka kojom se upravlja na središnjoj razini i koja sadržava barem žigove i industrijske dizajne te služi kao relevantno sredstvo za suradnju između nadležnih tijela i nositelja prava bez naknade, i za dobivanje informacija za analizu rizika. Svaka stranka nastoji proširiti elektroničku bazu podataka za analizu rizika na druga prava intelektualnog vlasništva.

4. Svaka stranka osigurava da se informacije koje dostavi nositelj prava automatski uvrste u elektroničku bazu podataka, pod uvjetom da su one usklađene s relevantnim zahtjevima, u skladu sa zakonima i propisima stranke. Provjera informacija koje dostavi nositelj prava obavlja se automatski ili je obavlja nadležno tijelo svake stranke u razumnom roku.
5. Stranke prepoznaju prednosti održavanja i unapređenja elektroničke baze podataka radi doprinosa otkrivanju povreda prava intelektualnog vlasništva i osiguravanja elemenata za pokretanje postupka suspenzije ili zadržavanja robe pod carinskim nadzorom.
6. Svaka stranka predviđa da njezina carinska tijela mogu na vlastitu inicijativu suspendirati puštanje u promet ili zadržati robu za koju se sumnja da je roba kojom se čini povreda prava intelektualnog vlasništva ili obavijestiti nositelja prava ili relevantna tijela kako bi im se omogućilo da procijene potrebu za pokretanjem postupka koji može rezultirati suspenzijom ili zadržavanjem te robe.
7. Stranka se potiče na to da uspostavi postupke koji omogućuju brzo uništenje krivotvorenih žigova i piratske robe poslane poštanskim ili brzim kurirskim pošiljkama.
8. Carinska tijela svake stranke vode redoviti dijalog i promiču suradnju s dionicima i drugim tijelima uključenima u provedbu prava intelektualnog vlasništva iz ovog članka.

9. Stranke surađuju u pogledu međunarodne trgovine robom za koju se sumnja da čini povredu prava intelektualnog vlasništva, a posebno razmjenjuju informacije o takvoj robi, u skladu sa svojim zakonima i propisima.

10. Stranke redovito razmjenjuju informacije o pravilnoj provedbi i primjeni ovog članka.

ODJELJAK E

Završne odredbe

ČLANAK 25.67.

Suradnja i transparentnost

1. Stranke surađuju kako bi poduprle provedbu ovog poglavlja.
2. Područja suradnje uključuju sljedeće aktivnosti, ali nisu na njih ograničena:
 - (a) razmjenu informacija o kretanjima u nacionalnoj i međunarodnoj politici povezanima s pravima intelektualnog vlasništva;

- (b) razmjenu informacija o zakonima i propisima stranaka o intelektualnom vlasništvu, uključujući inicijative ili izmjene;
- (c) razmjenu iskustava između stranaka o izvršenju prava intelektualnog vlasništva;
- (d) koordinaciju, među ostalim s trećim zemljama, radi sprečavanja trgovine krivotvorenim robom;
- (e) tehničku pomoć, izgradnju kapaciteta te razmjenu i osposobljavanje osoblja;
- (f) zaštitu i obranu prava intelektualnog vlasništva i širenje informacija o tome, među ostalim, u poslovnim krugovima i civilnom društvu;
- (g) obrazovanje i informiranje o pravima intelektualnog vlasništva, uključujući učinak povreda prava intelektualnog vlasništva na gospodarstvo i sigurnost potrošača;
- (h) jačanje institucionalne suradnje, posebno između tijela zaduženih za prava intelektualnog vlasništva;

- (i) suradnju s malim i srednjim poduzećima, među ostalim na događanjima ili okupljanjima usmjerenima na mala i srednja poduzeća, u pogledu zaštite i izvršenja prava intelektualnog vlasništva i smanjenja povreda; i
- (j) razmjenu informacija između stranaka o mjerama za olakšavanje dobrovoljnih inicijativa dionika na svojim područjima.

3. Pododbor za intelektualno vlasništvo osnovan u skladu s člankom 1.10. (Pododbori i druga tijela iz dijela III. ovog Sporazuma) prati provedbu i primjenu ovog poglavlja i sva druga relevantna pitanja.

Pododbor za intelektualno vlasništvo sastaje se barem jednom godišnje, osim ako se stranke drukčije dogovore.

4. Svaka stranka određuje kontaktnu točku za olakšavanje suradnje i koordinacije u okviru ovog poglavlja te obavješćuje drugu stranku o svojim podacima za kontakt. Stranke jedna drugu odmah obavješćuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.

POGLAVLJE 26.

TRGOVINA I ODRŽIVI RAZVOJ

ČLANAK 26.1.

Cilj i područje primjene

1. Ovim se poglavljem nastoji poboljšati integracija održivog razvoja u trgovinu i ulaganja između stranaka, osobito utvrđivanjem načela i mjera o aspektima održivog razvoja koji se odnose na rad⁸³ i zaštitu okoliša, posebno su relevantni u kontekstu trgovine i ulaganja.

⁸³ Za potrebe ovog poglavlja izraz „rad” znači strateški ciljevi ILO-a na temelju Programa za dostojanstven rad, koji je naveden u Deklaraciji ILO-a o socijalnoj pravdi za pošteni globalizaciju iz 2008.

2. Stranke podsjećaju na Agendu 21 i Deklaraciju iz Rija o okolišu i razvoju iz 1992., donesenu na Konferenciji UN-a o okolišu i razvoju 1992., Plan provedbe iz Johannesburga sa Svjetskog sastanka na vrhu o održivom razvoju iz 2002., Deklaraciju Međunarodne organizacije rada o socijalnoj pravdi za pravednu globalizaciju iz 2008., donesenu u Ženevi 10. lipnja 2008. na 97. sjednici Međunarodne konferencije rada, zaključni dokument Konferencije UN-a o održivom razvoju iz 2012. naslovljen „Budućnost kakvu želimo”, koji je uključen u Rezoluciju 66/288 koju je Opća skupština UN-a donijela 27. srpnja 2012. te ciljeve održivog razvoja iz dokumenta „Promijeniti svijet: Program održivog razvoja do 2030.”.

3. U skladu s instrumentima iz stavka 2. stranke promiču:

- (a) održivi razvoj, koji uključuje gospodarski razvoj, socijalni razvoj i zaštitu okoliša, koji su međuovisni i uzajamno se nadopunjuju;
- (b) razvoj međunarodne trgovine i ulaganja na način koji doprinosi ostvarenju ciljeva održivog razvoja; i
- (c) uključiv zeleni rast i kružno gospodarstvo kako bi se poticao gospodarski rast te ujedno osigurala zaštita okoliša i promicanje socijalnog razvoja.

ČLANAK 26.2.

Prava na uređivanje i razine zaštite

1. Stranke prepoznaju pravo svake stranke da utvrdi svoje politike i prioritete održivog razvoja, da uspostavi vlastite razine domaće zaštite u području okoliša i rada te da donese ili izmijeni svoje relevantne zakone i druge propise te politike kako to smatra primjerenim. Te razine, zakoni i propisi te politike moraju biti u skladu s obvezama svake stranke prema međunarodno priznatim normama i sporazumima iz članka 26.3. i 26.4.
2. Svaka stranka nastoji osigurati da se u njezinim relevantnim zakonima i drugim propisima te politikama predviđaju i potiču visoke razine zaštite okoliša i radnika te i dalje nastoji poboljšati te zakone i druge propise te politike i razine zaštite na kojima se oni temelje.
3. Stranka ne bi trebala smanjivati postojeće razine zaštite u svojim zakonima u području okoliša ili rada kako bi potaknula trgovinu ili ulaganja.
4. Stranka se ne smije odricati niti odstupati od svojih zakona u području okoliša ili rada niti nuditi odricanje ili odstupanje od tih zakona kako bi potaknula trgovinu ili ulaganja.
5. Stranka ne smije propuštati učinkovito provoditi svoje zakone u području okoliša ili rada kontinuiranim ili ponavljajućim djelovanjem ili nedjelovanjem kako bi potaknula trgovinu ili ulaganja.

ČLANAK 26.3.

Multilateralne norme i sporazumi o radu

1. Stranke potvrđuju svoju obvezu promicanja razvoja međunarodne trgovine na način kojim se pridonosi punom i produktivnom zapošljavanju i dostojanstvenom radu za sve, posebno za žene, mlade i osobe s invaliditetom.

2. U skladu s Ustavom Međunarodne organizacije rada i Deklaracijom Međunarodne organizacije rada o temeljnim načelima i pravima na radu i njezinom primjenom i praćenjem, koju je Međunarodna konferencija rada donijela u Ženevi 18. lipnja 1998. na svojem 86. zasjedanju, svaka stranka poštuje, promiče i djelotvorno provodi načela u pogledu temeljnih prava na radu, kako su utvrđena u temeljnim konvencijama Međunarodne organizacije rada (dalje u tekstu „ILO”), a to su:
 - (a) sloboda udruživanja i učinkovito priznanje prava na kolektivno pregovaranje;
 - (b) uklanjanje svih oblika prisilnog ili obveznog rada;
 - (c) djelotvorno ukidanje rada djece; i
 - (d) uklanjanje diskriminacije u vezi sa zapošljavanjem i zanimanjem.

3. U skladu sa stavcima 1. i 2. te na temelju obveze stranaka da podupiru multilateralno upravljanje, svaka stranka djelotvorno provodi konvencije i protokole ILO-a koje je ratificirala.
4. Svaka stranka ulaže trajne i kontinuirane napore u ratifikaciju temeljnih konvencija ILO-a.
5. Stranke redovito razmjenjuju informacije o svojem napretku s obzirom na ratifikaciju temeljnih konvencija i povezanih protokola ILO-a te drugih konvencija ili protokola ILO-a koje još nisu potpisale i koje ILO smatra ažuriranima.
6. Stranke se savjetuju prema potrebi i trebale bi surađivati na pitanjima u području rada povezanima s trgovinom koja su od uzajamnog interesa, među ostalim u kontekstu ILO-a.
7. Podsjećajući na Deklaraciju ILO-a o socijalnoj pravdi za pravednu globalizaciju iz 2008., stranke napominju da nije moguće pozivati se na povredu temeljnih načela i prava pri radu ili je na drugi način upotrebljavati kao legitimnu konkurentnu prednost te da se radni standardi ne bi trebali upotrebljavati u svrhu protekcionizma u trgovini.

8. Svaka stranka promiče dostojanstveni rad kako je definiran u Deklaraciji Međunarodne organizacije rada o socijalnoj pravdi za pravednu globalizaciju iz 2008. Svaka stranka, u skladu sa svojim uvjetima i prioritetima, posebnu pozornost posvećuje:

- (a) osmišljavanju i poboljšanju mjera za sigurnost i zdravlje na radu, uključujući naknadu u slučaju ozljeda na radu ili profesionalne bolesti, kako je definirano u relevantnim konvencijama ILO-a i drugim međunarodnim obvezama;
- (b) dostojanstvenim radnim uvjetima za sve, s obzirom na plaće i zaradu, radno vrijeme i druge uvjete rada; i
- (c) održavanju učinkovitog sustava inspekcije rada u skladu sa svojim međunarodnim obvezama i relevantnim normama ILO-a.

9. Svaka stranka osigurava da su njezini upravni i sudski postupci te postupci na radnim sudovima za izvršenje njezina radnog prava pošteni, pristupačni i transparentni te da omogućuju učinkovito djelovanje protiv povreda radnih prava iz ovog poglavlja.

ČLANAK 26.4.

Multilateralno upravljanje i sporazumi u području okoliša

1. Stranke prepoznaju važnost Skupštine Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEA) Programa Ujedinjenih naroda za zaštitu okoliša (UNEP) i multilateralnog upravljanja i sporazuma u području okoliša kao odgovora međunarodne zajednice na globalne ili regionalne izazove u zaštiti okoliša te nastoje poboljšati nadopunjavanje trgovinske politike i politike zaštite okoliša.
2. U skladu sa stavkom 1. i kako bi se poduprlo multilateralno upravljanje u području okoliša, svaka stranka učinkovito provodi multilateralne sporazume, protokole i izmjene u području okoliša čija je potpisnica.
3. Stranke redovito razmjenjuju informacije o svojim inicijativama za ratifikaciju multilateralnih sporazuma o zaštiti okoliša, uključujući njihove protokole i izmjene.
4. Stranke se savjetuju prema potrebi i trebale bi surađivati na pitanjima u području okoliša povezanim s trgovinom koja su od uzajamnog interesa, među ostalim u kontekstu multilateralnih sporazuma o zaštiti okoliša.
5. Stranke priznaju pravo svake stranke da se pozove na članak 32.1. (Opće iznimke) u odnosu na mjere koje se poduzimaju u skladu s multilateralnim sporazumima o zaštiti okoliša čija je potpisnica.

ČLANAK 26.5.

Trgovina i klimatske promjene

1. Stranke prepoznaju važnost ostvarivanja krajnjeg cilja Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC), sastavljene u New Yorku 9. svibnja 1992., kako bi se odgovorilo na neposrednu opasnost klimatskih promjena i priznala uloga trgovine u tom smislu.
2. U skladu sa stavkom 1. svaka stranka:
 - (a) djelotvorno provodi UNFCCC i Pariški sporazum, među ostalim mjerama koje pridonose provedbi nacionalno utvrđenih doprinosa (NDC-i) u skladu s Pariškim sporazumom;
 - (b) promiče pozitivan doprinos trgovine prelasku na održivo niskougljično gospodarstvo i razvoju otpornom na klimatske promjene; i
 - (c) promiče zeleni gospodarski rast na temelju mjera za ublažavanje klimatskih promjena i prilagodbu tim promjenama, uključujući prilagodbu koja se temelji na ekosustavu, energiju iz obnovljivih izvora i energetske učinkovite rješenja.

3. Stranke bi trebale surađivati na pitanjima povezanim s trgovinom u pogledu klimatskih promjena bilateralno, regionalno i u međunarodnim forumima, prema potrebi, među ostalim u okviru UNFCCC-a, WTO-a i Montrealskog protokola o tvarima koje oštećuju ozonski sloj.

ČLANAK 26.6.

Trgovina i bioraznolikost

1. Stranke prepoznaju važnost očuvanja i održive upotrebe bioraznolikosti te uloge trgovine u ostvarenju tih ciljeva, u skladu s Konvencijom o biološkoj raznolikosti (CBD), sastavljenoj u Rio de Janeiru 5. lipnja 1992. i njezinim protokolima, Konvencijom o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES) potpisanoj u Washingtonu 3. ožujka 1973. i drugim relevantnim međunarodnim instrumentima čije su potpisnice, uključujući odluke i rezolucije donesene na temelju tih instrumenata.

2. Stranke prepoznaju da se uključivanjem očuvanja i održive upotrebe bioraznolikosti u relevantne sektore gospodarstva te jačanjem domaćeg pravnog, institucionalnog i regulatornog okvira može doprinijeti stvaranju pozitivnih učinaka na bioraznolikost i usluge ekosustava te postizanju održivog razvoja.

3. U skladu sa stavkom 1. svaka stranka:

- (a) provodi djelotvorne mjere za borbu protiv nezakonite trgovine divljim vrstama, među ostalim aktivnostima suradnje s trećim zemljama, prema potrebi;
- (b) promiče uključivanje životinjskih i biljnih vrsta u dodatke CITES-u ako se stanje očuvanosti tih vrsta smatra ugroženim zbog međunarodne trgovine te provodi periodičke preglede, koji mogu rezultirati preporukom za izmjenu dodataka CITES-u kako bi se osiguralo da oni primjereno odražavaju potrebe u pogledu očuvanja vrsta podložnih međunarodnoj trgovini;
- (c) promiče dugoročno očuvanje i održivu upotrebu vrsta navedenih u CITES-u, uključujući zakonitu i sljedivu trgovinu tim vrstama, uz pružanje prednosti dionicima u lancu vrijednosti, posebno lokalnim zajednicama iz kojih se nabavljaju vrste navedene u CITES-u;
- (d) poduzima mjere za očuvanje bioraznolikosti ako je izložena pritiscima povezanim s trgovinom i ulaganjima, osobito mjere protiv širenja invazivnih stranih vrsta; i
- (e) s drugom strankom razmjenjuje informacije o inicijativama povezanim s trgovinom proizvodima koji se temelje na prirodnim resursima radi promicanja očuvanja i održive upotrebe bioraznolikosti i promicanja takve trgovine.

4. Svaka stranka trebala bi surađivati s drugom strankom bilateralno, regionalno i u međunarodnim forumima, među ostalim s relevantnim dionicima, na pitanjima povezanima s trgovinom i očuvanjem i održivom upotrebom bioraznolikosti te borbom protiv nezakonite trgovine divljim vrstama, među ostalim u okviru inicijativa za smanjenje potražnje za nezakonitim proizvodima od divljih vrsta i primjercima divljih vrsta i radi poboljšanja suradnje u području izvršavanja zakonodavstva i razmjene informacija.

ČLANAK 26.7.

Trgovina i održivo gospodarenje šumama

1. Stranke prepoznaju važnost održivog gospodarenja šumama i ulogu trgovine u ostvarivanju tog cilja.
2. U skladu sa stavkom 1. svaka stranka:
 - (a) potiče očuvanje i održivo gospodarenje šumama te promiče trgovinu i potrošnju drva i proizvoda od drva podrijetlom iz šuma kojima se održivo gospodari;
 - (b) promiče trgovinu proizvodima od drva koja nije uzrokovala krčenje ili degradaciju šuma;

- (c) provodi mjere za borbu protiv nezakonite sječe i povezane trgovine, među ostalim aktivnostima suradnje s trećim zemljama, prema potrebi; i
- (d) s drugom strankom razmjenjuje informacije o inicijativama povezanim s gospodarenjem šumama i očuvanjem šumskog pokrova te surađuje s drugom strankom radi maksimalnog povećanja pozitivnih učinaka i osiguravanja uzajamnog nadopunjavanja politika stranaka od zajedničkog interesa.

3. Svaka stranka trebala bi surađivati s drugom strankom bilateralno, regionalno i u međunarodnim forumima, među ostalim s relevantnim dionicima, na pitanjima povezanim s trgovinom i očuvanjem šuma te održivim gospodarenjem šumama.

ČLANAK 26.8.

Trgovina i održivo upravljanje morskim biološkim resursima i akvakulturom

1. Stranke prepoznaju važnost očuvanja morskih bioloških resursa i morskih ekosustava i održivog upravljanja njima te promicanja odgovorne i održive akvakulture radi osiguravanja održivih gospodarskih, okolišnih i socijalnih uvjeta, kao i ulogu trgovine u ostvarenju tih ciljeva.

2. Stranke prepoznaju da nezakoniti, neprijavljeni i neregulirani ribolov (dalje u tekstu „ribolov NNN”) negativno utječe na trgovinu i okoliš te potvrđuju da treba djelovati kako bi se on ukinuo radi rješavanja problema prelova i neodrživog iskorištavanja ribolovnih resursa.

3. U skladu sa stavcima 1. i 2. svaka stranka:

- (a) postupa u skladu s načelima Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora sastavljene u Montego Bayu 10. prosinca 1982., Sporazuma Ujedinjenih naroda o primjeni odredaba Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. prosinca 1982. u pogledu očuvanja i upravljanja pograničnim ribljim naseljima i stokovima vrlo migratornih vrsta koji je otvoren za potpisivanje u New Yorku 4. prosinca 1995., Sporazuma Organizacije za hranu i poljoprivredu o promicanju usklađivanja ribarskih plovila na otvorenom moru s međunarodnim mjerama za očuvanje i gospodarenje odobrenog 24. studenoga 1993. Rezolucijom 15/93 s 27. zasjedanja Konferencije Organizacije za hranu i poljoprivredu, Kodeksa odgovornog ribarstva Organizacije za hranu i poljoprivredu donesenog 31. listopada 1995. na Konferenciji Organizacije za hranu i poljoprivredu te Sporazuma Organizacije za hranu i poljoprivredu o mjerama države luke za sprečavanje, suzbijanje i zaustavljanje nezakonitog, neprijavljenog i nereguliranog ribolova odobrenog 22. studenoga 2009. na 36. zasjedanju Konferencije Organizacije za hranu i poljoprivredu;

- (b) provodi dugoročne mjere za očuvanje i upravljanje te održivo iskorištavanje živih morskih resursa kako je definirano u glavnim instrumentima Organizacije za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (FAO) povezanim s tim pitanjima⁸⁴;
- (c) aktivno sudjeluje u radu regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom u kojima su obje stranke članice, promatrači ili surađujuće neugovorne stranke kako bi se osiguralo održivo iskorištavanje, upravljanje i očuvanje morskih bioloških resursa i morskog okoliša, uključujući, ako je primjenjivo, aktivno sudjelovanje tih regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom u donošenju mjera za upravljanje, očuvanje i kontrolu te u njihovoj djelotvornoj provedbi i izvršenju, uključujući, ako je primjenjivo, programe dokumentiranja ili certificiranja ulova;
- (d) provodi učinkovite mjere za suzbijanje ribolova NNN, uključujući mjere za isključivanje proizvoda koji potječu od ribolova NNN iz trgovinskih tokova, te surađuje i razmjenjuje informacije u tu svrhu; i

⁸⁴ Ti instrumenti uključuju, među ostalim i kako se primjenjuju: Konvenciju UN-a o pravu mora, Sporazum FAO-a o promicanju usklađivanja ribarskih plovila na otvorenom moru s međunarodnim mjerama za očuvanje i gospodarenje, Sporazum UN-a o primjeni odredaba Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. prosinca 1982. u pogledu očuvanja i upravljanja pograničnim ribljim naseljima i stokovima vrlo migratornih vrsta te Sporazum FAO-a o mjerama države luke za sprečavanje, suzbijanje i zaustavljanje nezakonitog, neprijavljenog i nereguliranog ribolova.

(e) promiče razvoj održive i odgovorne akvakulture, među ostalim i s obzirom na provedbu ciljeva i načela iz FAO-ova Kodeksa odgovornog ribarstva.

4. Svaka stranka trebala bi surađivati s drugom strankom te u okviru regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom i drugih međunarodnih foruma radi postizanja održivog upravljanja ribarstvom.

ČLANAK 26.9.

Trgovina i odgovorno upravljanja lancima opskrbe

1. Stranke prepoznaju važnost odgovornog upravljanja lancima opskrbe na temelju odgovornog poslovnog ponašanja i prakse društveno odgovornog poslovanja, što pridonosi poticajnom okružju, te ulogu trgovine u ostvarivanju cilja odgovornog upravljanja lancima opskrbe.

2. U skladu sa stavkom 1. svaka stranka:

(a) promiče društveno odgovorno poslovanje ili odgovorno poslovno ponašanje, među ostalim poticanjem prihvaćanja relevantne prakse u poduzećima; i

(b) podupire širenje i upotrebu relevantnih međunarodnih instrumenata, kao što su Smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća, Tripartitna deklaracija Međunarodne organizacije rada o načelima za multinacionalna poduzeća i socijalnu politiku donesena u Ženevi u studenome 1977., Globalni sporazum UN-a i Vodeća načela UN-a o poslovanju i ljudskim pravima koje je Vijeće za ljudska prava potvrdilo u Rezoluciji 17/4 od 16. lipnja 2011.

3. Stranke prepoznaju korisnost međunarodnih smjernica za pojedine sektore u području društveno odgovornog poslovanja ili odgovornog poslovnog ponašanja, kao što su Smjernice OECD-a o postupanju s dužnom pažnjom za odgovorne lance opskrbe, te promiču zajednički rad na tom pitanju, među ostalim s obzirom na treće zemlje. Svaka stranka promiče prihvaćanje tih smjernica koje podupire ta stranka.

4. Svaka stranka razmjenjuje informacije i primjere dobre prakse te, prema potrebi, surađuje s drugom strankom bilateralno, regionalno i u međunarodnim forumima o pitanjima obuhvaćenima ovim člankom.

ČLANAK 26.10.

Ostale inicijative povezane s trgovinom i ulaganjima kojima se pogoduje održivom razvoju

1. Stranke potvrđuju svoju predanost jačanju doprinosa trgovine i ulaganja cilju održivog razvoja u njegovoj gospodarskoj, socijalnoj i okolišnoj dimenziji.
2. U skladu sa stavkom 1. svaka stranka promiče:
 - (a) trgovinske i investicijske politike kojima se podupiru ciljevi Programa ILO-a za dostojanstven rad i koje su usklađene s Deklaracijom ILO-a o socijalnoj pravdi za pravednu globalizaciju iz 2008., uključujući politike povezane s plaćama, zaradom i radnim vremenom, uključivom socijalnom zaštitom, zdravljem i sigurnošću na radu te drugim aspektima povezanima s radnim uvjetima;
 - (b) olakšavanje trgovine robom i uslugama povezanima s okolišem, uključujući one od posebne važnosti za ublažavanje klimatskih promjena, te ulaganja u takvu robu i usluge, kao što su održiva energija i energija iz obnovljivih izvora i energetski učinkoviti proizvodi i usluge, među ostalim uklanjanjem povezanih netarifnih prepreka, donošenjem okvira politika za primjenu najboljih dostupnih tehnologija i suradnjom u odnosu na inicijative u tom području;

- (c) trgovinu proizvodima kojima se pridonosi poboljšanim socijalnim uvjetima i praksama koje su prihvatljive za okoliš, uključujući proizvode koji su uključeni u dobrovoljne programe osiguravanja održivosti, kao što su programi pravedne i etičke trgovine i ekološke oznake.
3. Svaka stranka trebala bi surađivati s drugom strankom bilateralno, regionalno i u međunarodnim forumima na pitanjima obuhvaćenima ovim člankom.

ČLANAK 26.11.

Znanstvene i tehničke informacije

1. Pri uspostavi ili provedbi mjera zaštite okoliša ili sigurnosti i zdravlja na radu koje mogu utjecati na trgovinu ili ulaganja, svaka stranka uzima u obzir dostupne znanstvene i tehničke informacije, relevantne međunarodne norme, smjernice ili preporuke.
2. Ako ne postoji potpuna znanstvena sigurnost, a postoji opasnost od ozbiljne ili nepopravljive štete za okoliš ili za sigurnost i zdravlje na radu, stranka može donijeti troškovno učinkovite mjere koje se temelje na načelu predostrožnosti. Takve mjere moraju biti usklađene s ovim Sporazumom ili opravdane na temelju njega. Temelje se na dostupnim relevantnim informacijama i podliježu povremenim preispitivanjima u kontekstu novih znanstvenih informacija.

ČLANAK 26.12.

Transparentnost

Ako stranka donosi i provodi mjere opće primjene usmjerene na zaštitu okoliša i radne uvjete koje bi mogle utjecati na trgovinu ili ulaganja između stranaka ili trgovinske ili investicijske mjere koje bi mogle utjecati na zaštitu okoliša ili radne uvjete, ta stranka to čini u skladu s poglavljem 27.

(Transparentnost) i pruža zainteresiranim osobama primjerene mogućnosti za iznošenje stajališta o predloženim mjerama u skladu sa svojim domaćim zakonima i drugim propisima.

ČLANAK 26.13.

Suradnja u području trgovine i održivog razvoja

1. Stranke prepoznaju važnost suradnje za ostvarenje ciljeva ovog poglavlja.
2. Suradnja iz stavka 1. može obuhvaćati područja kao što su:
 - (a) aspekti iz područja rada ili zaštite okoliša povezani s trgovinom i održivim razvojem u međunarodnim forumima, posebno uključujući WTO, ILO, Skupštinu Ujedinjenih naroda za okoliš i Program Ujedinjenih naroda za okoliš te multilateralne sporazume o zaštiti okoliša;

- (b) utjecaj propisa i standarda u području rada i okoliša na trgovinu i ulaganja; i
 - (c) utjecaj propisa o trgovini i ulaganjima na rad i okoliš.
3. Suradnja iz stavka 1. može uključivati i aspekte povezane s trgovinom:
- (a) temeljnih konvencija, konvencija o upravljanju i ostalih ažuriranih konvencija ILO-a relevantnih u kontekstu trgovine;
 - (b) Programa ILO-a za dostojanstven rad, uključujući međusobne veze između trgovine i pune i produktivne zaposlenosti, prilagodbu tržišta rada, temeljne standarde rada, dostojanstven rad u globalnim lancima opskrbe, socijalnu zaštitu i socijalnu uključenost, socijalni dijalog, razvoj vještina i rodnu ravnopravnost;
 - (c) multilateralnih sporazuma o zaštiti okoliša, uključujući carinsku suradnju i potporu međusobnom sudjelovanju u tim sporazumima;
 - (d) sadašnjeg i budućeg međunarodnog režima u vezi s klimatskim promjenama, uključujući načine promicanja tehnologija s niskom razinom emisije ugljika i energetske učinkovitosti, pripremu i donošenje mjere za određivanje cijena ugljika, uključujući sustave trgovanja emisijama te pristupe prilagodbe klimatskim promjenama koja se temelji na ekosustavu i prilagodbe upravljanja vodama;

- (e) Montrealskog protokola o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Kigalijske izmjene tog protokola, posebno:
 - i. mjera za kontrolu proizvodnje i potrošnje tvari koje oštećuju ozonski sloj (ODS) i fluorouglikovodika (HFC) te trgovine njima;
 - ii. uvođenja alternativa prihvatljivih za okoliš;
 - iii. ažuriranja normi; i
 - iv. suzbijanja nezakonite trgovine tvarima koje se reguliraju tim sporazumom;
- (f) promicanja uključivog zelenog rasta i kružnog gospodarstva;
- (g) transparentnih privatnih i javnih programa osiguravanja održivosti, uključujući ekološke oznake;
- (h) zaštite i obnove ekosustava, pristupa genetskim resursima i poštene i pravične podjele dobiti koja proizlazi iz njihova korištenja u skladu s Protokolom iz Nagoye o pristupu genetskim resursima te poštenoj i pravičnoj podjeli dobiti koja proizlazi iz njihova korištenja uz Konvenciju o biološkoj raznolikosti, sastavljenom u Nagoyi 29. listopada 2010., te vrednovanja ekosustava i njihovih usluga i povezanih ekonomskih instrumenata;

- (i) društveno odgovornog poslovanja, odgovornog poslovnog ponašanja i odgovornog upravljanja globalnim lancima opskrbe, među ostalim s obzirom na poštovanje, provedbu i širenje međunarodno dogovorenih instrumenata;
- (j) dobrog gospodarenja kemikalijama i otpadom;
- (k) promicanja očuvanja i održive upotrebe bioraznolikosti, među ostalim suzbijanjem nezakonite trgovine divljim vrstama, kako je navedeno u članku 26.6.;
- (l) promicanja očuvanja i održivog gospodarenja šumama radi zaustavljanja krčenja šuma i nezakonite sječe, uključujući promicanje trgovine šumskim proizvodima koji ne uzrokuju krčenje ili degradaciju šuma, kako je navedeno u članku 26.7.; i
- (m) promicanja održive ribolovne prakse i trgovine ribljim proizvodima kojima se održivo upravlja te zaštite i obnove morskog okoliša, kako je navedeno u članku 26.8.

ČLANAK 26.14.

Pododbor za trgovinu i održivi razvoj.

1. Pododbor za trgovinu i održivi razvoj osnovan člankom 1.10. (Pododbori i druga tijela iz dijela III. ovog Sporazuma) stavkom 1. točkom (1) sastaje se u roku od godine dana od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, osim ako se stranke dogovore drukčije, a nakon toga kako je potrebno u skladu s člankom 1.4. (Pododbori i druga tijela) dijela IV. ovog Sporazuma.
2. Pododbor za trgovinu i održivi razvoj:
 - (a) olakšava i prati učinkovitu provedbu i primjenu ovog poglavlja, uključujući aktivnosti suradnje koje se poduzimaju na temelju ovog poglavlja;
 - (b) obavlja zadaće iz članaka od 26.17. do 26.19.;
 - (c) daje preporuke Zajedničkom odboru, među ostalim s obzirom na teme za raspravu s domaćom savjetodavnom skupinom i Forumom civilnog društva iz članka 1.7. (Domaće savjetodavne skupine) i članka 1.8. (Forum civilnog društva) dijela IV. ovog Sporazuma; i
 - (d) razmatra sva druga pitanja povezana s ovim poglavljem o kojima se stranke dogovore.

3. Pododbor za trgovinu i održivi razvoj objavljuje izvješće nakon svakog sastanka.

4. Svaka stranka posvećuje dužnu pažnju komunikacijama i mišljenjima javnosti o pitanjima povezanim s ovim poglavljem te o tim komunikacijama i mišljenjima obavješćuje Pododbor za trgovinu i održivi razvoj i njegove mehanizme civilnog društva iz članka 1.6. (Odnos s civilnim društvom) dijela IV. ovog Sporazuma.

ČLANAK 26.15.

Kontaktne točke za trgovinu i održivi razvoj

Svaka stranka određuje kontaktnu točku za olakšavanje komunikacije i koordinacije između stranaka o svim pitanjima koja se odnose na provedbu ovog Poglavlja te obavješćuje drugu stranku o svojim podacima za kontakt. Stranke jedna drugu odmah obavješćuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.

ČLANAK 26.16.

Rješavanje sporova

Ako se stranke ne slažu o tumačenju ili primjeni ovog poglavlja, primjenjuju isključivo postupke rješavanja sporova iz članaka 26.17. i 26.18.

ČLANAK 26.17.

Savjetovanja

1. Stranka može zatražiti savjetovanje s drugom strankom o tumačenju ili primjeni ovog poglavlja dostavljanjem pisanog zahtjeva kontaktnoj točki druge stranke određenoj u skladu s člankom 26.15. U zahtjevu se navode razlozi za traženje savjetovanja, uključujući opis predmetnog pitanja. Savjetovanje počinje odmah nakon što stranka dostavi zahtjev za savjetovanje, a u svakom slučaju najkasnije 30 dana od dana dostave zahtjeva, osim ako se stranke dogovore drukčije. Savjetovanje se održava osobno ili, ako se stranke tako dogovore, elektroničkim putem.

2. Stranke sudjeluju u savjetovanjima kako bi postigle obostrano prihvatljivo rješenje pitanja. Kad je riječ o pitanjima povezanima s multilateralnim sporazumima iz ovog poglavlja, stranke uzimaju u obzir informacije ILO-a ili relevantnih multilateralnih organizacija ili tijela za zaštitu okoliša radi osiguravanja usklađenosti rada stranaka i rada tih organizacija ili tijela. Ako je to relevantno i uzajamno dogovoreno, stranke traže savjet takvih organizacija ili tijela ili drugih stručnjaka ili tijela koje smatraju prikladnima.

3. Ako 30 dana od datuma primitka zahtjeva iz stavka 1. stranka smatra da o pitanju treba dodatno raspraviti, ta stranka može u pisanom obliku zatražiti sazivanje Pododbora za trgovinu i održivi razvoj i obavijestiti kontaktnu točku iz stavka 1. o tom zahtjevu. Pododbor za trgovinu i održivi razvoj sastaje se odmah i nastoji postići obostrano prihvatljivo rješenje pitanja.

4. Pododbor za trgovinu i održivi razvoj prema potrebi traži savjet domaćih savjetodavnih skupina iz članka 1.7. (Domaće savjetodavne skupine) dijela IV. ovog Sporazuma ili savjet drugih stručnjaka.

5. Javno se objavljuje svako rješenje koje stranke postignu.

ČLANAK 26.18.

Panel stručnjaka

1. Ako u roku od 90 dana nakon zahtjeva za savjetovanje u skladu s člankom 26.17. stranke ne postignu sporazumno rješenje, stranka može zatražiti uspostavu vijeća stručnjaka kako bi ispitali to pitanje. Taj zahtjev podnosi se u pisanom obliku kontaktnoj točki druge stranke određenoj u skladu s člankom 26.15. U zahtjevu se navode razlozi za zahtijevanje uspostave vijeća stručnjaka, uključujući pravnu osnovu za podnošenje pritužbe.
2. Ako ovim člankom nije predviđeno drukčije, primjenjuju se članci 31.6. (Uspostava vijeća), 31.10. (Funkcije vijeća), 31.20. (Zamjena članova vijeća), 31.21. (Poslovnik), 31.22. (Suspenzija i prekid djelovanja), 31.23. (Primitak informacija) i 31.24. (Pravila tumačenja), odjeljak E (Opće odredbe) poglavlja 31. (Rješavanje sporova) te prilozi 31.-A (Poslovnik) i 31.-B (Kodeks ponašanja za članove vijeća i posrednike).

3. Pododbor za trgovinu i održivi razvoj na svojem prvom sastanku nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma sastavlja popis od najmanje 15 osoba koje su voljne i mogu obavljati funkciju člana vijeća stručnjaka. Popis se sastoji od tri potpopisa: jednog potpopisa za svaku stranku i jednog potpopisa osoba koje nisu državljani nijedne stranke i koje mogu obavljati funkciju predsjednika vijeća stručnjaka. Svaka stranka predlaže najmanje pet osoba za svoj potpopis. Stranke odabiru i najmanje pet osoba za popis predsjednikâ. Pododbor za trgovinu i održivi razvoj osigurava ažuriranje tog popisa i održavanje broja stručnjaka na najmanje 15 osoba.

4. Osobe iz stavka 3. moraju imati specijalizirano ili stručno znanje u području radnog prava ili prava okoliša, pitanja iz ovog poglavlja ili rješavanja sporova koji proizlaze iz međunarodnih sporazuma. Moraju biti neovisne, obavljati funkciju u svojstvu pojedinca i ne smiju primati naputke od bilo kakve organizacije ili vlade u pogledu pitanja povezanih sa sporom ili biti povezane s vladom bilo koje stranke te su dužne postupati u skladu s odredbama utvrđenima u Prilogu 31.-B (Kodeks ponašanja za članove vijeća i posrednike).

5. Vijeće stručnjaka uspostavlja se u skladu s postupcima utvrđenima u članku 31.6. (Uspostava vijeća) stavcima 2. i 3. Stručnjaci se odabiru među osobama s potpopisâ iz stavka 3. ovog članka, u skladu s člankom 31.7. (Sastav vijeća).

6. Osim ako se stranke dogovore drukčije u roku od pet dana od dana uspostave vijeća stručnjaka, kako je utvrđeno u članku 31.6. (Uspostava vijeća) stavku 3., opis poslova vijeća jest sljedeći:

„preispitati, u kontekstu relevantnih odredaba poglavlja 26. (Trgovina i održivi razvoj) dijela III. (Trgovina i ulaganja) ovog Sporazuma, pitanje iz zahtjeva za uspostavu vijeća stručnjaka radi utvrđivanja nalaza i preporuka za rješavanje pitanja i dostave izvješća, u skladu s člankom 26.18. (Vijeće stručnjaka) stavkom 8.”.

7. U pitanjima koja se odnose na poštovanje multilateralnih sporazuma iz ovog poglavlja vijeće stručnjaka trebalo bi nastojati tražiti informacije i savjete od relevantnih tijela ILO-a ili drugih tijela osnovanih na temelju multilateralnih sporazuma o zaštiti okoliša.

8. Vijeće stručnjaka izdaje strankama privremeno izvješće u roku od 90 dana nakon uspostave vijeća stručnjaka, a završno izvješće najkasnije 30 dana nakon izdavanja privremenog izvješća. Ta izvješća moraju sadržavati nalaze o činjeničnom stanju, primjenjivosti odgovarajućih odredaba i temeljno obrazloženje nalaza i preporuka. Svaka stranka objavljuje završno izvješće u roku od 15 dana nakon što ga vijeće stručnjaka dostavi.

9. Stranke raspravljaju o odgovarajućim mjerama koje će se provoditi uzimajući u obzir izvješće i preporuke vijeća stručnjaka. Stranka koja provodi odgovarajuće mjere obavješćuje svoju domaću savjetodavnu skupinu iz članka 1.7. (Domaće savjetodavne skupine) dijela IV. ovog Sporazuma i drugu stranku o svim radnjama ili mjerama koje treba provesti najkasnije tri mjeseca nakon što se izvješće objavi za javnost. Pododbor za trgovinu i održivi razvoj prati daljnje postupanje na temelju izvješća vijeća stručnjaka i njegovih preporuka. Domaće savjetodavne skupine iz članka 1.7. (Domaće savjetodavne skupine) dijela IV. ovog Sporazuma mogu Pododboru za trgovinu i održivi razvoj dostaviti svoje primjedbe u tom pogledu.

ČLANAK 26.19.

Preispitivanje

1. Za potrebe poboljšanja učinkovite provedbe ovog poglavlja stranke nakon stupanja na snagu Sporazuma pokreću službeni postupak preispitivanja uzimajući u obzir, među ostalim, iskustvo stečeno provedbom ovog poglavlja, razvoj politika u svakoj stranci, promjene u međunarodnim sporazumima i stajališta dionika. Stranke će nastojati dovršiti postupak preispitivanja u roku od 12 mjeseci.

2. Za potrebe stavka 1. stranke na sastancima Pododbora za trgovinu i održivi razvoj posebno raspravljaju o funkcioniranju institucionalnih odredaba i odredaba o rješavanju sporova utvrđenih u člancima od 26.14. do 26.18., uključujući moguće preispitivanje njihove učinkovitosti i poboljšanje provedbenog mehanizma, među ostalim mogućnost primjene faze usklađivanja i relevantnih protumjera kao krajnje mjere.
3. Pododbor za trgovinu i održivi razvoj može pripremiti izmjene relevantnih odredbi ovog poglavlja koje odražavaju ishod rasprava iz stavaka 1. i 2. u skladu s postupkom izmjene utvrđenim u članku 2.4. (Izmjena) dijela IV. ovog Sporazuma.
4. Ne dovodeći u pitanje ishod preispitivanja, stranke isto tako razmatraju može li se, i na koji način, kao jedan od ključnih elemenata ovog Sporazuma uključiti Pariški sporazum.

POGLAVLJE 27.

TRANSPARENTNOST

ČLANAK 27.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „mjere opće primjene” znači zakoni, propisi, postupci i upravna rješenja opće primjene;
- (b) „zainteresirana osoba” znači svaka fizička ili pravna osoba na koju može utjecati mjera opće primjene; i
- (c) „upravna mjera” znači mjera ili odluka s pravnim učinkom koja utječe na prava i obveze određene osobe u određenom predmetu i obuhvaća upravni postupak ili nepokretanje upravnog postupka ili nedonošenje odluke kako je predviđeno pravom stranke.

ČLANAK 27.2.

Ciljevi

Stranke nastoje promicati transparentno regulatorno okruženje.

ČLANAK 27.3.

Objava

1. Svaka stranka osigurava da svaka mjera opće primjene koja se odnosi na bilo koje pitanje obuhvaćeno ovim dijelom Sporazuma:
 - (a) bude odmah objavljena putem službeno određenog medija te, ako je izvedivo, elektroničkim putem, ili na drugi način stavljena na raspolaganje tako da se trgovci i druge zainteresirane strane mogu s njom upoznati; i
 - (b) ako je donesena na središnjoj razini vlasti, sadržava objašnjenje njezina cilja i razloga.
2. U mjeri u kojoj je to moguće, pri uvođenju ili izmjeni mjere iz stavka 1., svaka stranka osigurava dovoljno vremena za upoznavanje s tom mjerom između njezine objave i stupanja na snagu.

ČLANAK 27.4.

Dostava informacija

1. Stranka na zahtjev druge stranke odmah dostavlja informacije i odgovara na pitanja o bilo kojoj postojećoj ili predloženoj mjeri opće primjene koja bitno utječe na funkcioniranje ovog Sporazuma.
2. Informacijama dostavljenima na temelju ovog članka ne dovodi se u pitanje je li mjera u skladu s ovim Sporazumom.

ČLANAK 27.5.

Upravljanje mjerama opće primjene

1. Svaka stranka na objektivan, nepristran, dosljedan i razuman način primjenjuje sve mjere opće primjene u pogledu bilo kojeg pitanja obuhvaćenog ovim dijelom Sporazuma.

2. Pri primjeni mjera opće primjene u određenim slučajevima na određene osobe, robu ili usluge druge stranke, svaka stranka:

- (a) nastoji, u skladu sa svojim zakonima i propisima, osobi na koju izravno utječu upravni postupci dostaviti primjerenu obavijest o pokretanju postupka, uključujući opis vrste postupka, izjavu pravnog tijela u okviru kojeg se postupak pokreće i opći opis svih spornih pitanja;
- (b) takvim osobama prije poduzimanja bilo kakve konačne upravne mjere pruža primjerenu mogućnost za iznošenje činjenica i argumenata u prilog njihovim stajalištima ako rokovi, vrsta postupka i javni interes to dopuštaju; i
- (c) osigurava da su postupci u skladu s njezinim pravom.

ČLANAK 27.6.

Preispitivanje i žalba

1. Svaka stranka uspostavlja ili zadržava redovne, arbitražne ili upravne sudove ili postupke za potrebe žurnog preispitivanja i, ako je opravdano, ispravka upravne mjere koja se odnosi na pitanja obuhvaćena ovim dijelom Sporazuma⁸⁵. Svaka stranka osigurava da njezine postupke za žalbu ili preispitivanje na nediskriminirajući i nepristran način provode sudovi koji su neovisni o tijelu kojem je povjereno izvršavanje upravnih mjera i nemaju nikakav bitan interes u odnosu na ishod pitanja.

2. Svaka stranka osigurava da stranke u postupku iz stavka 1. imaju pravo:

- (a) razumnu priliku da potkrijepe ili brane svoja stajališta; i
- (b) na odluku koja se temelji na dokazima i podnesenoj evidenciji ili, ako je tako propisano njezinim pravom, na evidenciji relevantnog upravnog tijela.

⁸⁵ Podrazumijeva se da stranka za preispitivanje i ispravak upravne mjere može zahtijevati iscrpljivanje dostupnih upravnih sredstava.

3. Odluku iz stavka 2. točke (b), podložno žalbi ili dodatnom preispitivanju kako je predviđeno pravom te stranke, provodi ured ili tijelo kojem je povjereno izvršavanje upravnih mjera te ono usklađuje svoje djelovanje s tom odlukom.

POGLAVLJE 28.

DOBRA REGULATORNA PRAKSA

ČLANAK 28.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

(a) „regulatorno tijelo” znači:

- i. u slučaju Europske unije: Europska komisija; i
- ii. za Meksiko: Savezna javna uprava, uključujući sva decentralizirana tijela te uprave; i

(b) „regulatorne mjere” znači mjere opće primjene, koje je osmislilo regulatorno tijelo i donijela stranka i čija je primjena obvezna, a to su:

i. u slučaju Europske unije:

(A) uredbe i direktive, u skladu s člankom 288. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU); i

(B) delegirani i provedbeni akti, kako su predviđeni u člancima 290. i 291. UFEU-a; i

ii. za Meksiko:

(A) zakoni i zakonodavni dekreti koje donosi izvršna grana savezne vlade; i

(B) svi drugi upravni akti opće primjene, uključujući, među ostalim, uredbe, dekrete, sporazume i Normas Oficiales Mexicanas („NOM-ovi”, meksičke službene norme).

ČLANAK 28.2.

Opća načela

1. Stranke prepoznaju važnost:

- (a) primjene dobre regulatorne prakse u postupku planiranja, osmišljavanja, izricanja, provedbe, ocjene i preispitivanja regulatornih mjera radi ostvarivanja ciljeva nacionalne politike; i
- (b) održavanja i poboljšanja prednosti ovog Sporazuma primjenom dobre regulatorne prakse za olakšavanje trgovine robom i uslugama te povećanje ulaganja između stranaka.

2. Svaka stranka ima pravo odrediti svoj pristup dobroj regulatornoj praksi na temelju ovog Sporazuma na način koji je u skladu s njezinim pravnim okvirom, praksom i osnovnim načelima⁸⁶ na kojima se temelji njezin regulatorni sustav.

⁸⁶ Za Europsku uniju takva načela uključuju ona navedena u UFEU-u i ona koja proizlaze iz njega.

3. Odredbe ovog poglavlja ne tumače se kao da se od stranke zahtijeva:
 - (a) da odstupi od nacionalnih postupaka za utvrđivanje svojih regulatornih prioriteta i za pripremu i donošenje regulatornih mjera kojima se osiguravaju razine zaštite koje smatra primjerenima;
 - (b) poduzme radnje koje bi ugrozile ili ometale pravodobno donošenje regulatornih mjera za ostvarenje njezinih ciljeva javne politike; ili
 - (c) ostvari bilo kakav konkretan regulatorni ishod.

ČLANAK 28.3.

Područje primjene

1. Ovo poglavlje primjenjuje se na regulatorne mjere koje se odnose na bilo koje pitanje obuhvaćeno ovim dijelom Sporazuma.
2. Ovo poglavlje ne primjenjuje se na regulatorna tijela i regulatorne mjere, prakse ili pristupe država članica.

ČLANAK 28.4.

Unutarnje savjetovanje i koordinacija regulatornog razvoja

1. Stranke prepoznaju da se provedba dobre regulatorne prakse može olakšati domaćim mehanizmima koji unapređuju unutarnje savjetovanje i koordinaciju potrebne za postupke ili mehanizme za razvoj regulatornih mjera.
2. Svaka stranka donosi ili provodi postupke ili mehanizme unutarnje koordinacije ili preispitivanja za regulatorne mjere koje priprema njezino regulatorno tijelo.
3. Takvim bi se postupcima ili mehanizmima trebalo, među ostalim, nastojati:
 - (a) poticati dobru regulatornu praksu, uključujući praksu iz ovog poglavlja;
 - (b) jačati unutarnja savjetovanja i koordinaciju radi utvrđivanja i izbjegavanja nepotrebnog udvostručavanja i nedosljednosti zahtjeva u regulatornim mjerama stranke;
 - (c) promicati praksu da se u naknadnom postupku odlučivanja u obzir uzimaju potencijalni učinci regulatornih mjera koje se pripremaju, uključujući učinke na mala i srednja poduzeća;

- (d) osigurati usklađenost s međunarodnim obvezama u području trgovine i ulaganja; i
- (e) promicati praksu da se u obzir uzimaju relevantna kretanja u međunarodnim i drugim forumima.

4. Stranke prepoznaju da se postupci ili mehanizmi iz stavka 2. mogu razlikovati ovisno o njihovim okolnostima. S obzirom na to, svaka stranka može, u skladu sa svojim domaćim pravilima i postupcima, poboljšati svoj regulatorni sustav dodatnim mehanizmima za unutarnje savjetovanje i koordinaciju.

5. Svaka stranka može uspostaviti ili zadržati središnje koordinacijsko tijelo.

ČLANAK 28.5.

Transparentnost regulatornih postupaka i mehanizama

Svaka stranka objavljuje opise postupaka i mehanizama koje njezino regulatorno tijelo upotrebljava za pripremu, evaluaciju ili preispitivanje regulatornih mjera. Ti se opisi odnose na relevantne smjernice, pravila ili postupke, uključujući one koje se odnose na omogućivanje javnosti da dostavi primjedbe.

ČLANAK 28.6.

Rano informiranje o planiranim regulatornim mjerama

1. Svaka stranka objavljuje, barem jednom godišnje, popis planiranih velikih⁸⁷ regulatornih mjera za koje njezino regulatorno tijelo razumno očekuje da će se donijeti u roku od godine dana.
2. Za svaku regulatornu mjeru navedenu na popisu iz stavka 1. svaka stranka trebala bi objaviti i:
 - (a) kratak opis njezina područja primjene i ciljeva; i
 - (b) predviđeno vrijeme za njezino donošenje, uključujući, ako je moguće, razdoblje za javno savjetovanje.

⁸⁷ Podrazumijeva se da „velika regulatorna mjera” znači mjera koja ima znatan regulatorni učinak, što određuje svaka stranka u skladu sa svojim pravilima i postupcima.

ČLANAK 28.7.

Javna savjetovanja

1. Pri osmišljavanju velike regulatorne mjere svaka stranka, u skladu sa svojim pravilima i postupcima:
 - (a) objavljuje nacrt regulatorne mjere ili savjetodavne dokumente koji sadržavaju dovoljno pojedinosti o novoj regulatornoj mjeri u pripremi kako bi svatko mogao ocijeniti hoće li i na koji način ta mjera znatno utjecati na njegove interese;
 - (b) svakoj osobi na nediskriminirajućoj osnovi pruža razumne prilike da dostavi primjedbe; i
 - (c) uzima u obzir dostavljene primjedbe.

2. Svaka stranka trebala bi iskoristiti elektronička komunikacijska sredstva i nastojati koristiti namjensku jedinstvenu pristupnu točku za davanje informacija o javnim savjetovanjima, među ostalim o tome kako dostaviti primjedbe.

3. Svaka stranka objavljuje sve primjedbe koje primi i sažetak rezultata savjetovanja. Ta se obveza ne primjenjuje u mjeri u kojoj je potrebno zaštititi povjerljive informacije ili osobne podatke ili uskratiti neprimjeren sadržaj.

ČLANAK 28.8.

Procjena regulatornog učinka

1. Svaka stranka promiče da njezino regulatorno tijelo, u skladu s primjenjivim pravilima i postupcima, provodi procjene regulatornog učinka pri osmišljavanju velikih regulatornih mjera.

2. Pri provedbi procjene regulatornog učinka u skladu sa stavkom 1. regulatorno tijelo svake stranke uspostavlja i održava postupke i mehanizme kojima se promiče uzimanje u obzir sljedećih čimbenika:

- (a) potrebe za regulatornom mjerom, uključujući prirodu i važnost pitanja koje se nastoje urediti regulatornom mjerom;
- (b) svih izvedivih i prikladnih regulatornih i neregulatornih opcija, uključujući mogućnost nereguliranja, kojima bi se ostvario cilj javne politike te stranke;

- (c) u mjeri u kojoj je to moguće i relevantno, potencijalnih troškova i koristi te socijalnog i gospodarskog učinka i učinka na okoliš tih alternativa, među ostalim na međunarodnu trgovinu i ulaganja te na mala i srednja poduzeća; pritom se prepoznaje da je neke troškove i koristi teško kvantificirati i izraziti u novčanim jedinicama;
- (d) načina na koji se razmatrane opcije odnose na relevantne međunarodne norme, uključujući razloge za odstupanja, prema potrebi; i
- (e) načina na koji se ciljevi javne politike najbolje ostvaruju u smislu djelotvornosti i učinkovitosti.

3. Pri provedbi procjene regulatornog učinka u skladu sa stavkom 1. regulatorno tijelo oslanja se na najbolje razumno dostupne dokaze, uključujući znanstvene, tehničke, gospodarske ili druge informacije.

4. Za svaku procjenu regulatornog učinka koju je regulatorno tijelo provelo za regulatornu mjeru predmetna stranka priprema završno izvješće u kojem se detaljno utvrđuju čimbenici koje je regulatorno tijelo razmatralo u svojoj procjeni i relevantni nalazi. To izvješće objavljuje se najkasnije na dan na koji se objavi regulatorna mjera.

ČLANAK 28.9.

Retrospektivna evaluacija

1. Regulatorno tijelo svake stranke održava postupke ili mehanizme za promicanje periodičnih retrospektivnih evaluacija ili preispitivanja svojih regulatornih mjera u razmacima koje smatra primjerenima.
2. Regulatorna tijela stranke pri provedbi periodične retrospektivne evaluacije razmatraju postoje li mogućnosti za djelotvornije ostvarivanje ciljeva javne politike i smanjenje nepotrebnih regulatornih opterećenja, među ostalim za mala i srednja poduzeća. Na temelju tih periodičnih retrospektivnih evaluacija svaka stranka trebala bi odrediti treba li izmijeniti, pojednostavniti, proširiti ili ukinuti svoje regulatorne mjere.
3. Svaka stranka objavljuje svoje planove za te periodične retrospektivne evaluacije i njihove rezultate.

ČLANAK 28.10.

Registar regulatornih mjera

Svaka stranka osigurava, u skladu sa svojim pravilima i postupcima, da su regulatorne mjere koje su na snazi dostupne na jedinstvenoj internetskoj stranici kojoj se može besplatno pristupiti. Ta bi internetska stranica trebala omogućiti pretraživanje regulatornih mjera prema citatu ili prema riječi te je treba povremeno ažurirati.

ČLANAK 28.11.

Kontaktna točka

1. Kontaktne točke za komunikaciju između stranaka o pitanjima koja se pojave u okviru ovog poglavlja su sljedeće:

(a) za Meksiko Glavna uprava za pravila o međunarodnoj trgovini

Podtajništva za vanjsku trgovinu Ministarstva gospodarstva (*Dirección General de Disciplinas de Comercio Internacional de la Subsecretaría de Comercio Exterior de la Secretaría de Economía*) ili njezin sljednik; i

(b) za Europsku uniju Glavna uprava za trgovinu ili njezin sljednik.

2. Svaka kontaktna točka odgovorna je za savjetovanje i koordinaciju unutar svojeg regulatornog tijela, prema potrebi, o pitanjima koja proizađu iz ovog poglavlja.

3. Svaka stranka obavješćuje drugu stranku o podacima za kontakt svoje kontaktne točke i odmah obavješćuje drugu stranku o svim promjenama tih podataka za kontakt.

ČLANAK 28.12.

Suradnja i razmjena informacija

1. Stranke surađuju kako bi olakšale provedbu ovog poglavlja. To može uključivati organizaciju relevantnih aktivnosti, uključujući uzajamnu pomoć, radi jačanja suradnje između njihovih regulatornih tijela.

2. Najkasnije godinu dana od stupanja na snagu ovog Sporazuma stranke razmjenjuju informacije o svojim postojećim pravilima i postupcima o dobroj regulatornoj praksi i, ako je primjenljivo, o svim koracima poduzetima radi provedbe ovog poglavlja.

ČLANAK 28.13.

Rješavanje sporova

Stranka ne smije pribjegavati rješavanju sporova iz poglavlja 31. (Rješavanje sporova) za pitanja primjene ili tumačenja odredbi ovog poglavlja.

POGLAVLJE 29.

MALA I SREDNJA PODUZEĆA

ČLANAK 29.1.

Ciljevi

Stranke prepoznaju važnost poboljšanja suradnje na pitanjima važnima za mala i srednja poduzeća (dalje u tekstu „MSP-ovi”) sredstvima predviđenima u ovom poglavlju te drugim odredbama ovog Sporazuma koje na drugi način mogu biti posebno korisne MSP-ovima.

ČLANAK 29.2.

Razmjena informacija

1. Svaka stranka pokreće ili održava javno dostupne internetske stranice s informacijama o ovom Sporazumu, uključujući:

(a) tekst ovog Sporazuma, uključujući sve priloge;

- (b) sažetak ovog Sporazuma; i
 - (c) informacije namijenjene MSP-ovima koje sadržavaju:
 - i. opis odredbi ovog Sporazuma za koje stranka smatra da su relevantne za MSP-ove obiju stranaka; i
 - ii. sve dodatne informacije za koje stranka smatra da su korisne MSP-ovima koji žele iskoristiti mogućnosti predviđene ovim Sporazumom.
2. Svaka stranka na internetske stranice iz stavka 1. uključuje poveznice:
- (a) istovrijedne internetske stranice druge stranke; i
 - (b) na internetske stranice svojih javnih tijela i drugih odgovarajućih subjekata za koje stranka smatra da pružaju korisne informacije MSP-ovima zainteresiranima za trgovanje ili poslovanje u toj stranci.
3. Internetske stranice iz stavka 2. točke (b) uključuju informacije koje se odnose na sljedeće:
- (a) carinske zakone i propise, postupke za uvoz, izvoz i provoz te potrebne obrasce i dokumente;

- (b) zakone i propise te postupke u pogledu prava intelektualnog vlasništva;
- (c) tehničke propise i, ako je obvezna ocjena sukladnosti koju provodi treća strana kako je predviđeno u poglavlju 9. (Tehničke prepreke u trgovini), postupke obvezne ocjene sukladnosti i poveznice na popise tijela za ocjenu sukladnosti;
- (d) sanitarne i fitosanitarne mjere koje se odnose na uvoz i izvoz;
- (e) pravila o javnoj nabavi, bazu podataka koja sadržava obavijesti o javnoj nabavi i relevantne odredbe poglavlja 21. (Javna nabava);
- (f) postupcima registracije poduzeća; i
- (g) druge informacije za koje stranka smatra da su korisne MSP-ovima.

4. Svaka stranka na internetske stranice iz stavka 1. mora staviti poveznicu na bazu podataka koja se može elektronički pretraživati prema oznaci carinske nomenklature. Ta baza podataka upotrebljava se:

- (a) sadržava sljedeće informacije o pristupu robi na njezinu tržištu:
 - i. carine i carinske kvote, ako je primjenjivo, za zemlje na koje se primjenjuje tretman najpovlaštenije nacije i zemlje na koje se ne primjenjuje tretman najpovlaštenije nacije te povlaštene carine i carinske kvote;

- ii. trošarinama,
 - iii. porez na dodanu vrijednost;
 - iv. carinske ili druge naknade, uključujući naknade specifične za proizvode;
 - v. pravila o podrijetlu kako je predviđeno u poglavlju 3. (Pravila o podrijetlu i postupci povezani s podrijetlom); i
 - vi. kriteriji na temelju kojih se određuje carinska vrijednost robe; i
- (b) trebala bi sadržavati sljedeće informacije o pristupu robi na njezinu tržištu:
- i. druge carinske mjere;
 - ii. povrat, odgodu plaćanja ili druge oblike olakšica kojima se smanjuju ili vraćaju carine ili izuzima od plaćanja carina;
 - iii. ako je primjenjivo, zahtjeve za označivanje zemlje podrijetla, uključujući mjesto i metodu označivanja;

iv. informacije potrebne za postupke uvoza; i

v. informacije o necarinskim mjerama.

5. Svaka stranka redovito ažurira informacije i poveznice koje se pružaju u skladu sa stavcima od 1. do 4. kako bi osigurala da su točne.

6. Svaka stranka osigurava da su informacije dostavljene u skladu s ovim člankom prikazane na način primjeren za upotrebu u MSP-ovima. Svaka stranka nastoji objaviti informacije na engleskom jeziku.

7. Stranka ne smije primjenjivati nikakve naknade za pristup informacijama koje se daju u skladu sa stavcima od 1. do 4. nijednoj osobi iz stranke.

ČLANAK 29.3.

Kontaktne točke za MSP-ove

1. Svaka stranka određuje kontaktnu točku („kontaktna točka za MSP-ove”) zaduženu za funkcije utvrđene u ovom članku i obavješćuje drugu stranku o njezinim podacima za kontakt. Stranke jedna drugu odmah obavješćuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.

2. Kontaktne točke za MSP-ove:

- (a) osiguravaju da se potrebe MSP-ova uzimaju u obzir pri provedbi ovog Sporazuma i razmatraju načine za povećanje prilika za trgovanje i ulaganja za MSP-ove jačanjem suradnje između stranaka na pitanjima povezanim s MSP-ovima;
- (b) pronalaze načine i razmjenjuju informacije o tome kako MSP-ovi stranaka mogu iskoristiti nove prilike koje nastaju na temelju ovog Sporazuma;
- (c) osiguravaju da su informacije navedene na internetskim stranicama iz članka 29.2. ažurirane i relevantne za MSP-ove te razmatraju mogućnost da na tim stranicama navedu dodatne informacije koje može preporučiti kontaktna točka za MSP-ove;
- (d) rješavaju sva druga pitanja važna za MSP-ove u pogledu provedbe ovog Sporazuma s obzirom na MSP-ove, među ostalim:
 - i. razmjenu informacija;
 - ii. sudjelovanjem, prema potrebi, u radu pododbora i radnih skupina uspostavljenih na temelju ovog Sporazuma te dostavljanjem tim pododborima i radnim skupinama, u njihovim posebnim područjima djelovanja, pitanja i preporuka posebno važnih za MSP-ove, uz izbjegavanje udvostručavanja programa rada; i

- iii. utvrđivanjem i predlaganjem mogućih uzajamno prihvatljivih rješenja za poboljšanje sposobnosti MSP-ova da sudjeluju u trgovini i ulaganjima između stranaka;
 - (e) povremeno šalju izvješća o svojim aktivnostima koja razmatra Zajednički odbor; i
 - (f) razmatraju druge teme o kojima se stranke dogovore, a koje proizlaze iz ovog Sporazuma i odnose se na MSP-ove.
3. Kontaktne točke za MSP-ove sastaju se prema potrebi i obavljaju svoj rad odgovarajućim komunikacijskim kanalima o kojima se dogovore, a mogu uključivati e-poštu, videokonferencije ili druga elektronička komunikacijska sredstva.
4. Kontaktne točke za MSP-ove mogu nastojati surađivati sa stručnjacima i vanjskim organizacijama, prema potrebi, pri obavljanju svojih aktivnosti.

ČLANAK 29.4.

Neprimjena rješavanja sporova

Stranka ne može primjenjivati postupak rješavanja sporova iz poglavlja 31. (Rješavanje sporova) za pitanja tumačenja ili primjene odredbi ovog poglavlja.

POGLAVLJE 30.

SIROVINE

ČLANAK 30.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „odobrenje” znači dopuštenje, dozvola, koncesija ili sličan administrativni ili ugovorni instrument kojim nadležno tijelo stranke subjektu daje pravo obavljanja određene gospodarske djelatnosti na području te stranke;
- (b) „subjekt” se odnosi na fizičku osobu ili poduzeće, odnosno grupu poduzeća; i
- (c) „sirovine” znači tvari koje se upotrebljavaju u proizvodnji industrijskih proizvoda, osim prerađenih proizvoda ribarstva i poljoprivrednih proizvoda, koje se sastoje od soli, sumpora, zemlje i kamena, sadre, vapna i cementa (HS 25); rudača, troski i pepela (HS 26); robe razvrstane u oznaku HS 27; anorganskih kemijskih proizvoda (HS 28); organskih kemijskih proizvoda (HS 29); gnojiva (HS 31); prirodnog kaučuka (HS 40); sirove kože i štavljene kože (HS 41); običnih i plemenitih kovina te prerađenih minerala (ex HS 71, 72; od 74. do 76.; 78–81), isključujući uranij i torij (HS 26.12) te radioaktivne elemente i izotope (HS 28.44, 28.45).

ČLANAK 30.2.

Načela

1. Svaka stranka zadržava suvereno pravo odrediti jesu li neki dijelovi njezina područja dostupni za istraživanje i proizvodnju sirovina, utvrđeno u skladu s njezinim pravom i Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora sastavljenom u Montego Bayu 10. prosinca 1982.
2. U skladu s odredbama ovog poglavlja stranke zadržavaju pravo donositi, provoditi i izvršavati mjere potrebne za ostvarivanje legitimnih ciljeva javne politike, kao što su osiguravanje opskrbe sirovinama, zaštita društva, okoliša, javnog zdravlja i potrošača te promicanje javne sigurnosti i zaštite.

ČLANAK 30.3.

Monopolizacija izvoza i uvoza

Stranka ne smije odrediti niti zadržati uvozni ili izvozni monopol za sirovine. Za potrebe ovog članka uvozni ili izvozni monopol znači isključivo pravo ili ovlast koje stranka dodijeli subjektu za uvoz ili izvoz sirovina u drugu stranku⁸⁸.

⁸⁸ Podrazumijeva se da se ovom odredbom ne dovode u pitanje odredbe poglavlja 10. (Ulaganja) i poglavlja 11. (Prekogranična trgovina uslugama) i njihovi prilozi te da ona ne obuhvaća nikakvo pravo koje proizlazi iz dodjele isključivog prava intelektualnog vlasništva.

ČLANAK 30.4.

Izvozne cijene

Stranka bilo kakvim mjerama ne donosi niti provodi višu cijenu za izvoz sirovina u drugu stranku od cijene koju naplaćuje za tu robu kad je namijenjena domaćem tržištu.

ČLANAK 30.5.

Domaće cijene

1. Stranke mogu regulirati cijenu domaće opskrbe sirovinama (dalje u tekstu „regulirana cijena”) samo uvođenjem obveze pružanja javne usluge.
2. Ako stranka uvede obvezu pružanja javne usluge, osigurava:
 - (a) da je obveza jasno definirana, transparentna i razmjerna; i
 - (b) da se obveza ne nastavlja primjenjivati ako okolnosti ili ciljevi koji su doveli do njezina uvođenja više ne postoje.
3. Stranka koja regulira cijenu osigurava objavu metodologije na kojoj se temelji izračun regulirane cijene iz stavka 2. prije njezina stupanja na snagu.

ČLANAK 30.6.

Suradnja u području sirovina

Stranke surađuju u području sirovina kako bi, među ostalim:

- (a) smanjile ili ukinule mjere kojima se narušavaju trgovina i ulaganja u trećim zemljama, koje utječu na sirovine;
- (b) koordinirale svoja stajališta u međunarodnim forumima na kojima se raspravlja o pitanjima trgovine i ulaganja povezanim sa sirovinama i poticale međunarodne programe u području sirovina;
- (c) poticale razmjenu tržišnih podataka u području sirovina;
- (d) promicale društveno odgovorno poslovanje u skladu s međunarodnim normama, kao što su Smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća i Smjernice o postupanju s dužnom pažnjom;
- (e) promicale istraživanje, razvoj, inovacije i osposobljavanje u relevantnim područjima od zajedničkog interesa u području sirovina;
- (f) poticale razmjenu informacija i najbolje prakse u području razvoja unutarnje politike; i
- (g) promicale učinkovitu upotrebu resursa, uključujući poboljšanje proizvodnih procesa, kao i trajnosti, mogućnosti popravka, mogućnosti rastavljanja, lakoće ponovne uporabe i recikliranja robe.

POGLAVLJE 31.

RJEŠAVANJE SPOROVA

ODJELJAK A

Cilj i područje primjene

ČLANAK 31.1.

Ciljevi

Ovim se poglavljem nastoji uspostaviti djelotvoran i učinkovit mehanizam za izbjegavanje i rješavanje svih sporova između stranaka povezanih s tumačenjem i primjenom ovog dijela Sporazuma kako bi se postiglo, gdje je to moguće, sporazumno rješenje.

ČLANAK 31.2.

Područje primjene

Ako nije predviđeno drukčije, ovo se poglavlje primjenjuje na svaki spor između stranaka povezan s tumačenjem ili primjenom odredbi ovog dijela Sporazuma (dalje u tekstu „obuhvaćene odredbe”) ako stranka smatra da mjera⁸⁹ druge stranke nije usklađena s nekom obuhvaćenom odredbom.

ČLANAK 31.3.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja primjenjuju se definicije utvrđene u prilogima 31.-A (Poslovnik) i 31.-B (Kodeks ponašanja za članove vijeća i posrednike).

⁸⁹ Podrazumijeva se da svaka radnja ili propust koji se može pripisati stranci može biti mjera te stranke za potrebe ovog poglavlja. Predložena mjera stranke može podlijegati savjetovanjima na temelju članka 31.5. Vijeće se ne uspostavlja radi preispitivanja predložene mjere.

ČLANAK 31.4.

Odabir suda

1. Ako dođe do spora u vezi s mjerom koja navodno nije u skladu s obvezom na temelju ovog dijela Sporazuma i u osnovi jednakovrijednom obvezom na temelju drugog međunarodnog sporazuma čije su potpisnice obje stranke, uključujući Sporazum o WTO-u, stranka koja traži ispravljanje povrede odabire sud pred kojim će se spor rješavati.
2. Nakon što stranka pokrene postupak rješavanja spora na temelju ovog odjeljka ili na temelju drugog međunarodnog sporazuma, ta stranka u pogledu mjere iz stavka 1. ne pokreće postupke rješavanja spora pred nekim drugim sudom, osim ako sud kojem se najprije obratila zbog postupovnih razloga ili razloga povezanih s nadležnošću ne uspije donijeti odluku.
3. Za potrebe ovog članka:
 - (a) smatra se da su postupci rješavanja sporova na temelju ovog odjeljka pokrenuti zahtjevom stranke za osnivanje vijeća u skladu s člankom 31.6.;
 - (b) smatra se da su postupci rješavanja sporova na temelju Sporazuma o WTO-u pokrenuti zahtjevom stranke za osnivanje vijeća u skladu s člankom 6. Dogovora o rješavanju sporova; i

(c) smatra se da su postupci rješavanja sporova na temelju bilo kojeg drugog sporazuma pokrenuti u skladu s relevantnim odredbama tog sporazuma.

4. Ne dovodeći u pitanje stavak 2., ništa u ovom Sporazumu ne sprečava stranku da suspendira obveze koje je odobrilo Tijelo za rješavanje sporova WTO-a ili koje su odobrene u okviru postupaka rješavanja sporova iz drugog međunarodnog sporazuma čije su potpisnice stranke ovog Sporazuma. Na Sporazum o WTO-u ili bilo koji drugi međunarodni sporazum između stranaka ne poziva se kako bi se stranku spriječilo da suspendira obveze iz ovog dijela Sporazuma.

ODJELJAK B

Savjetovanja

ČLANAK 31.5.

Savjetovanja

1. Stranke nastoje svaki spor iz članka 31.2. riješiti tako da započnu savjetovanja u dobroj vjeri radi postizanja sporazumnog rješenja.

2. Stranka traži savjetovanje pisanim zahtjevom drugoj stranci u kojem navodi spornu mjeru i obuhvaćene odredbe koje smatra primjenjivima.
3. Stranka kojoj je upućen zahtjev za savjetovanje odgovara na zahtjev bez odgode, a u svakom slučaju najkasnije deset dana od datuma primitka zahtjeva. Savjetovanje se održava najkasnije u roku od 30 dana od dana primitka zahtjeva i odvija se, osim ako se stranke dogovore drukčije, na području stranke kojoj je upućen zahtjev. Savjetovanje se smatra zaključenim u roku od 30 dana od dana primitka zahtjeva, osim ako se stranke dogovore da će ga nastaviti.
4. Savjetovanje o hitnim pitanjima, uključujući ona koja se odnose na kvarljivu robu, održava se u roku od 15 dana od dana primitka zahtjeva. Smatra se da je savjetovanje zaključeno u roku od tih 15 dana, osim ako se stranke dogovore da će ga nastaviti.
5. Za vrijeme savjetovanja svaka stranka dostavlja drugoj stranci dostatne činjenične informacije kako bi se omogućilo cjelovito ispitivanje načina na koji bi se spornom mjerom moglo utjecati na primjenu ovog dijela. Svaka stranka nastoji osigurati sudjelovanje zaposlenika svojih nadležnih državnih tijela koji su stručni za predmet savjetovanja.
6. Savjetovanja, a posebno stajališta koja su stranke zauzele za vrijeme savjetovanja, povjerljive su prirode i njima se ne dovode u pitanje prava bilo koje stranke u bilo kojem daljnjem postupku. Svaka stranka štiti sve povjerljive informacije koje je primila za vrijeme savjetovanja na zahtjev stranke koja dostavlja informacije.

7. Ako stranka kojoj je zahtjev upućen ne odgovori na zahtjev za savjetovanje u roku od deset dana od dana primitka zahtjeva, ako se savjetovanje ne održi u rokovima utvrđenima u stavku 3. ili 4., ako se stranke dogovore da se savjetovanje neće održati ili ako je savjetovanje zaključeno, a nije postignuto sporazumno rješenje, stranka koja je zatražila savjetovanje može primijeniti članak 31.6.

ODJELJAK C.

Postupovna pravila panela

ČLANAK 31.6.

Osnivanje vijeća

1. Ako stranke ne uspiju riješiti spor savjetovanjem kako je predviđeno u članku 31.5., stranka koja je zatražila savjetovanje može zatražiti osnivanje vijeća.
2. Zahtjev za osnivanje vijeća u pisanom se obliku dostavlja drugoj stranci. Stranka koja je podnijela pritužbu u svojem zahtjevu navodi spornu mjeru i obrazlaže kako ona nije u skladu s obuhvaćenim odredbama na način koji je dovoljan da jasno može činiti pravnu osnovu pritužbe.

3. Vijeće se osniva nakon dostave zahtjeva.

ČLANAK 31.7.

Sastav vijeća

1. Vijeće se sastoji od triju članova.

2. U roku od 15 dana nakon što stranka protiv koje je podnesena pritužba primi pisani zahtjev za osnivanje vijeća, stranke provode savjetovanje kako bi se dogovorile o sastavu vijeća. U tu svrhu svaka stranka u roku od deset dana od primitka pisanog zahtjeva u skladu s člankom 31.6. imenuje člana vijeća, koji može biti državljanin te stranke, i predlaže drugoj stranci do tri kandidata koji mogu obavljati dužnost predsjednika. Stranke se nastoje dogovoriti o predsjedniku među osobama koje su predložene za tu dužnost u roku od 15 dana od dana primitka pisanog zahtjeva u skladu s člankom 31.6. Stranka može podnijeti prigovor na člana vijeća kojeg odredi druga stranka ako smatra da ta osoba ne ispunjava zahtjeve utvrđene u članku 31.9.

3. Ako se stranke ne dogovore o sastavu vijeća u roku utvrđenom u stavku 2., primjenjuju postupke utvrđene u sljedećim stavcima kako bi sastavile vijeće.

4. Svaka stranka u roku od sedam dana od isteka roka utvrđenog u stavku 2. imenuje člana vijeća sa svojeg potpopisa iz članka 31.8.
5. Ako stranka koja je podnijela pritužbu ne imenuje člana vijeća u roku utvrđenom u stavku 4., postupak rješavanja spora istječe na kraju tog razdoblja.
6. Ako stranka protiv koje je podnesena pritužba ne imenuje člana vijeća u roku utvrđenom u stavku 4., stranka koja je podnijela pritužbu može zatražiti tijelo nadležno za imenovanja navedeno u Poslovniku iz Priloga 31.-A da odabere člana vijeća ždrijebom. Tijelo nadležno za imenovanja odabire člana vijeća ždrijebom s potpopisa stranke protiv koje je podnesena pritužba iz članka 31.8. u roku od 15 dana od primitka zahtjeva stranke koja je podnijela pritužbu.
7. Ako se stranke ne uspiju dogovoriti o predsjedniku u roku utvrđenom u stavku 2., stranka koja je podnijela pritužbu ili, ako je riječ o postupcima u skladu s člankom 31.18., bilo koja stranka, može zatražiti da tijelo nadležno za imenovanja navedeno u Poslovniku iz Priloga 31.-A ždrijebom odabere predsjednika vijeća s potpopisa osoba koje obavljaju dužnost predsjednika iz članka 31.8. u roku od sedam dana od isteka tog roka. Tijelo nadležno za imenovanja odabire predsjednika u roku od 15 dana od primitka zahtjeva te stranke.
8. Za potrebe stavaka 6. i 7. tijela nadležna za imenovanja navedena u Poslovniku iz Priloga 31.-A odabiru članove vijeća u skladu s odredbama ovog poglavlja i Poslovnika iz Priloga 31.-A.

9. Ako Zajednički odbor ne donese neki od popisa iz članka 31.8., članovi vijeća ili predsjednik imenuju se među osobama koje je imenovala jedna stranka ili obje stranke te se druga stranka obavješćuje o tome u pisanom obliku.

ČLANAK 31.8.

Popisi članova vijeća

1. Najkasnije šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma Zajednički odbor donosi popis od najmanje 15 osoba koje su voljne i sposobne obavljati dužnost člana vijeća. Popis se sastoji od sljedeća tri potpopisa:

- (a) potpopisa osoba iz Europske unije;
- (b) potpopisa osoba iz Meksika; i
- (c) potpopisa osoba koje obavljaju dužnost predsjednika vijeća.

2. Svaki potpopis uključuje najmanje pet osoba. Potpopis iz stavka 1. točke (c) ne smije sadržavati osobe koje su državljani bilo koje od stranaka.

3. Zajednički odbor može donijeti dodatne popise osoba sa stručnim znanjem u određenim sektorima obuhvaćenima ovim Sporazumom. Ovisno o dogovoru stranaka, takvi se dodatni popisi upotrebljavaju za sastavljanje vijeća u skladu s postupkom utvrđenim člankom 31.7.

ČLANAK 31.9.

Zahtjevi za članove vijeća

1. Svaki člana vijeća:
 - (a) mora dokazati da ima stručno znanje o pravu, međunarodnoj trgovini i drugim pitanjima obuhvaćenima ovim Sporazumom, kao što je rješavanje sporova koji proizlaze iz drugih međunarodnih trgovinskih sporazuma;
 - (b) moraju biti neovisni i ne smiju biti povezani ni s jednom strankom te ne smiju primati naputke ni od jedne stranke;
 - (c) mora nastupati u vlastito ime i ne smije primati naputke ni od jedne organizacije ili vlade u pogledu pitanja povezanih sa sporom; i
 - (d) mora postupati u skladu s Kodeksom ponašanja za članove vijeća i posrednike iz Priloga 31.-B.

2. Predsjednik isto tako ima iskustvo u postupcima rješavanja sporova.
3. S obzirom na predmet određenog spora stranke se mogu dogovoriti o odstupanju od zahtjeva navedenih u stavku 1. točki (a).

ČLANAK 31.10.

Funkcije vijeća

Vijeće:

- (a) objektivno ocjenjuje pitanje koje rješava, uključujući objektivno ocjenjivanje činjenica predmeta te primjenjivost obuhvaćenih odredbi i usklađenost spornih mjera s obuhvaćenim odredbama;
- (b) u svojim odlukama i izvješćima navodi nalaze o činjeničnom stanju, primjenjivost obuhvaćenih odredbi, temeljne razloge svih nalaza i zaključaka te, ako su ih stranke zajedno zatražile, sve preporuke; i
- (c) redovito se savjetuje sa strankama i pruža odgovarajuće prilike za postizanje sporazumnog rješenja.

ČLANAK 31.11.

Opis poslova

1. Osim ako se stranke dogovore drukčije u roku od pet dana od dana imenovanja posljednjeg člana vijeća, opis poslova vijeća je sljedeći:

„razmatrati, s obzirom na odgovarajuće odredbe dijela III. (Trgovina i ulaganja) ovog Sporazuma na koje se pozivaju stranke, pitanje izneseno u zahtjevu za osnivanje vijeća; donositi zaključke o usklađenosti sporne mjere s odredbama dijela III. (Trgovina i ulaganja) ovog Sporazuma iz članka 31.2. (Područje primjene); davati preporuke ako su ih stranke zajedno zatražile te dostaviti izvješće u skladu s člankom 31.13. (Privremeno izvješće) i člankom 31.14. (Konačno izvješće).”

2. Ako stranke dogovore drugi opis poslova, o njemu obavješćuju vijeće u roku utvrđenom u stavku 1.

ČLANAK 31.12.

Odluka o hitnosti

1. Ako stranka to zatraži najkasnije u roku od pet dana od zahtjeva za osnivanje vijeća, vijeće odlučuje, u roku od deset dana od imenovanja posljednjeg člana vijeća, odnosi li se predmet na hitnu situaciju. Druga stranka ima mogućnost dostaviti primjedbe na zahtjev u roku od pet dana od dana dostave tog zahtjeva.
2. U hitnim slučajevima primjenjivi rokovi utvrđeni u odjeljku C iznose polovinu vremena koje je u njemu propisano, osim za razdoblja iz članka 31.6. i 31.11.

ČLANAK 31.13.

Privremeno izvješće

1. Vijeće strankama dostavlja privremeno izvješće u roku od 90 dana od datuma imenovanja posljednjeg člana vijeća. Ako vijeće smatra da taj rok nije moguće ispuniti, predsjednik vijeća o tome u pisanom obliku obavješćuje stranke te navodi razloge za odgodu i datum kad vijeće namjerava dostaviti svoje privremeno izvješće. Vijeće ni u kojem slučaju ne smije dostaviti privremeno izvješće kasnije od 120 dana od datuma imenovanja posljednjeg člana vijeća.

2. Svaka stranka može, u roku od 10 dana od primitka privremenog izvješća, vijeću dostaviti pisani zahtjev za preispitivanje konkretnih aspekata tog izvješća. Stranka može dati primjedbe na zahtjev druge stranke u roku od šest dana od njegove dostave.

ČLANAK 31.14.

Završno izvješće

1. Vijeće strankama podnosi završno izvješće u roku od 120 dana od datuma njegova osnivanja. Ako vijeće smatra da taj rok nije moguće ispuniti, predsjednik vijeća o tome u pisanom obliku obavješćuje stranke te navodi razloge za odgodu i datum kad vijeće namjerava dostaviti svoje završno izvješće. Vijeće ni u kojem slučaju ne smije dostaviti završno izvješće kasnije od 150 dana od datuma svojeg osnivanja.

2. Završno izvješće uključuje raspravu o svim pisanim zahtjevima stranaka u pogledu privremenog izvješća i jasno odgovara na sve primjedbe na to izvješće. Nakon razmatranja svih pisanih zahtjeva i primjedbi stranaka u pogledu privremenog izvješća vijeće može izmijeniti svoje izvješće i provesti dodatne provjere koje smatra primjerenima.

3. Odluka vijeća iz završnog izvješća konačna je i obvezujuća za stranke.

ČLANAK 31.15.

Mjere za postizanje usklađenosti

1. Stranke prepoznaju važnost brzog usklađivanja s nalazima i zaključcima vijeća iz završnog izvješća kako bi se osiguralo djelotvorno rješavanje spora. Stranka protiv koje je podnesena pritužba poduzima sve potrebne mjere da bez odgode postupi u skladu s nalazima i zaključcima iz završnog izvješća kako bi se uskladila s obuhvaćenim odredbama.
2. Stranka protiv koje je podnesena pritužba najkasnije 30 dana nakon primitka završnog izvješća dostavlja obavijest stranci koja je podnijela pritužbu o mjerama koje je poduzela ili koje namjerava poduzeti kako bi postupila u skladu s tim izvješćem.
3. Osim ako stranke postignu sporazumno rješenje u skladu s člankom 31.33., rješavanje spora zahtijeva uklanjanje svih mjera koje nisu usklađene s ovim Sporazumom.

ČLANAK 31.16.

Razuman rok

1. Ako nije moguće odmah postupiti u skladu sa završnim izvješćem, stranka protiv koje je podnesena pritužba najkasnije 30 dana od primitka završnog izvješća obavješćuje stranku koja je podnijela pritužbu o razumnom roku koji će joj biti potreban za usklađivanje. Stranke se nastoje dogovoriti o razumnom roku za postupanje u skladu sa završnim izvješćem. Razuman rok ne bi trebao biti dulji od 15 mjeseci od dostave završnog izvješća iz članka 31.14.
2. Ako se stranke ne dogovore o razumnom roku, stranka koja je podnijela pritužbu može najranije 20 dana nakon primitka obavijesti iz stavka 1. uputiti pisani zahtjev izvornom vijeću da odredi razuman rok. Vijeće strankama dostavlja svoju odluku u roku od 20 dana od datuma primitka zahtjeva.
3. Stranka protiv koje je podnesena pritužba dostavlja stranci koja je podnijela pritužbu pisanu obavijest o svojem napretku u postupanju u skladu sa završnim izvješćem barem mjesec dana prije isteka razumnog roka.
4. Stranke mogu dogovoriti produljenje razumnog roka.

ČLANAK 31.17.

Preispitivanje usklađenosti

1. Stranka protiv koje je podnesena pritužba najkasnije na datum isteka razumnog roka obavješćuje stranku koja je podnijela pritužbu o svim mjerama koje je poduzela radi postupanja u skladu sa završnim izvješćem.
2. Ako se stranke ne slažu oko postojanja mjera poduzetih radi postupanja u skladu sa završnim izvješćem ili o njihovoj usklađenosti s obuhvaćenim odredbama, stranka koja je podnijela pritužbu može izvornom vijeću dostaviti pisani zahtjev za odlučivanje o tom pitanju. U zahtjevu se navode sve sporne mjere i objašnjava se kako te mjere nisu u skladu s obuhvaćenim odredbama na način koji je dovoljan da jasno može činiti pravnu osnovu pritužbe. Vijeće strankama dostavlja svoju odluku u roku od 60 dana od datuma primitka zahtjeva.

ČLANAK 31.18.

Privremena pravna sredstva

1. Na zahtjev stranke koja podnosi prigovor i nakon savjetovanja s njom stranka protiv koje je podnesen prigovor podnosi ponudu za privremenu kompenzaciju:
 - (a) ako stranka protiv koje je podnesena pritužba dostavi obavijest stranci koja je podnijela pritužbu da nije moguće postupiti u skladu sa završnim izvješćem; ili
 - (b) ako stranka protiv koje je podnesena pritužba ne dostavi obavijest o mjerama poduzetima radi usklađivanja u roku iz članka 31.15. ili do datuma isteka razumnog roka; ili
 - (c) ako vijeće smatra da nije poduzeta nijedna mjera radi usklađivanja ili da mjera poduzeta radi usklađivanja nije u skladu s obuhvaćenim odredbama.

2. U bilo kojoj od situacija iz stavka 1. točaka od (a) do (c) stranka koja je podnijela pritužbu može stranci protiv koje je podnesena pritužba dostaviti pisanu obavijest o tome da namjerava suspendirati primjenu obveza na temelju obuhvaćenih odredaba:
 - (a) ako stranka koja je podnijela pritužbu odluči ne podnijeti zahtjev u skladu sa stavkom 1.; ili

(b) ako je podnesen zahtjev u skladu sa stavkom 1., a stranke se ne dogovore o privremenoj kompenzaciji u roku od 20 dana od:

- i. datuma obavijesti stranke protiv koje je podnesena pritužba da nije moguće postupiti u skladu sa završnim izvješćem;
- ii. isteka razumnog roka; ili
- iii. dostave odluke vijeća u skladu s člankom 31.17.

3. Razina planirane suspenzije obveza navodi se u obavijesti. Kad razmatra koje povlastice suspendirati, stranka koja je podnijela pritužbu prvo bi trebala nastojati suspendirati povlastice u istom sektoru ili sektorima kao što su oni na koje utječe mjera za koju je vijeće utvrdilo da nije u skladu s ovim dijelom Sporazuma ili da uzrokuje poništenje ili umanjenje. Suspenzija koncesija ili drugih obveza može se primijeniti na sektore obuhvaćene ovim poglavljem, osim onih u kojima je vijeće utvrdilo poništenje ili umanjenje, posebno ako stranka koja je podnijela pritužbu smatra da je takva suspenzija u drugim sektorima izvediva ili da će učinkovito potaknuti usklađivanje. Razina suspenzije koncesija ili drugih obveza ne smije premašiti razinu jednakovrijednu poništenju ili narušavanju uzrokovanom povredom.

4. Stranka koja je podnijela pritužbu može suspendirati obveze 15 dana nakon datuma dostave obavijesti iz stavka 2., osim ako je stranka protiv koje je podnesena pritužba podnijela zahtjev na temelju stavka 5.

5. Ako stranka protiv koje je podnesena pritužba smatra da razina predviđene suspenzije koncesija ili drugih obveza premašuje razinu jednakovrijednu poništenju ili narušavanju uzrokovanom povredom, ona može prije isteka roka od 15 dana utvrđenog u stavku 4. dostaviti pisani zahtjev izvornom vijeću da odluči o tom pitanju. Vijeće određuje razinu koristi koju smatra jednakovrijednom i strankama dostavlja svoju odluku u roku od 30 dana od dana dostave zahtjeva. Stranka koja je podnijela pritužbu ne suspendira nikakve obveze dok vijeće ne donese odluku. Suspenzija obveza mora biti u skladu s tom odlukom.

6. Suspenzija obveza i kompenzacija iz ovog članka privremena je i ne primjenjuje se:

- (a) nakon što stranke postignu sporazumno rješenje u skladu s člankom 31.33.;
- (b) nakon što se stranke slože da je nakon poduzimanja mjera radi postizanja usklađenosti stranka protiv koje je podnesena pritužba usklađena s obuhvaćenim odredbama; ili
- (c) nakon što su sve mjere poduzete radi postizanja usklađenosti za koje je vijeće utvrdilo da nisu u skladu s obuhvaćenim odredbama povučene ili izmijenjene kako bi se stranka protiv koje je podnesena pritužba uskladila s obuhvaćenim odredbama.

ČLANAK 31.19.

Preispitivanje mjera poduzetih radi usklađivanja nakon donošenja privremenih pravnih lijekova

1. Stranka protiv koje je podnesena pritužba dostavlja stranci koja je podnijela pritužbu obavijest o svakoj mjeri koju je poduzela radi postizanja usklađenosti nakon suspenzije obveza ili nakon primjene privremene kompenzacije, ovisno o slučaju. Uz iznimku slučajeva iz stavka 2. stranka koja je podnijela pritužbu ukida suspenziju obveza u roku od 30 dana od primitka obavijesti. Ako je došlo do primjene kompenzacije, osim u slučajevima iz stavka 2., stranka protiv koje je podnesena pritužba može prekinuti primjenu takve kompenzacije u roku od 30 dana od primitka obavijesti da je postupila u skladu s izvješćem.

2. Ako stranke u roku od 30 dana od dana primitka obavijesti ne postignu dogovor o tome postiže li se mjerom u vezi s kojom je poslana ta obavijest usklađenost stranke protiv koje je podnesena pritužba s obuhvaćenim odredbama, stranka koja je podnijela pritužbu dostavlja pisani zahtjev izvornom vijeću da odluči o tom pitanju. Vijeće strankama dostavlja svoju odluku u roku od 60 dana od datuma primitka zahtjeva. Ako vijeće utvrdi da je mjera poduzeta radi postizanja usklađenosti u skladu s obuhvaćenim odredbama, ukida se suspenzija obveza ili kompenzacija, ovisno o slučaju. Ako je primjenjivo, razina suspenzije obveza ili kompenzacije prilagođava se uzimajući u obzir odluku vijeća.

ČLANAK 31.20.

Zamjena članova vijeća

Ako za vrijeme postupka rješavanja sporova član vijeća nije u mogućnosti sudjelovati, povuče se ili ga treba zamijeniti jer ne postupa u skladu sa zahtjevima iz Kodeksa ponašanja za članove vijeća i posrednike iz Priloga 31.-B, imenuje se novi član vijeća u skladu s člankom 31.7. i Poslovnikom iz Priloga 31.-A. Rok za dostavu izvješća ili odluke produljuje se, prema potrebi, do imenovanja novog člana vijeća.

ČLANAK 31.21.

Poslovnik

1. Postupci vijeća na temelju ovog odjeljka uređeni su ovim poglavljem i Poslovnikom iz Priloga 30.-A.
2. Poslovnikom se posebno osigurava sljedeće:
 - (a) da stranke imaju pravo na barem jedno saslušanje pred vijećem na kojem svaka stranka može usmeno predstaviti svoje stavove;

- (b) da stranka ima mogućnost dostaviti početni pisani podnesak i pisani protuargument;
 - (c) podložno zaštiti povjerljivih informacija, da svaka stranka stavi na raspolaganje javnosti svoje pisane podneske, pisanu verziju usmene izjave i pisane odgovore na zahtjev ili pitanje vijeća, ako postoji, što prije nakon što se ti dokumenti dostave i najkasnije na datum dostave završnog izvješća; i
 - (d) da vijeće i stranke sa svim informacijama koje stranka dostavi vijeću postupaju kao s povjerljivima.
2. Svako saslušanje vijeća otvoreno je za javnost, osim ako se stranke dogovore drukčije.

ČLANAK 31.22.

Suspenzija i prestanak

1. Na zajednički zahtjev stranaka vijeće u bilo kojem trenutku suspendira svoj rad na razdoblje koje su dogovorile stranke, a koje nije dulje od 12 uzastopnih mjeseci. Vijeće nastavlja s radom prije kraja razdoblja suspenzije na pisani zahtjev obiju stranaka ili na posljednji dan razdoblja suspenzije na pisani zahtjev bilo koje stranke. Stranka koja podnosi zahtjev dostavlja obavijest drugoj stranci u skladu s tim.

2. Ako nijedna stranka ne zatraži nastavak rada vijeća prije isteka razdoblja suspenzije, ovlast vijeća prestaje te se prekidaju postupci rješavanja spora. Time se ne dovodi u pitanje pravo stranke da pokrene novi postupak o istom pitanju.

3. Ako se rad vijeća suspendira, relevantni rokovi na temelju ovog odjeljka produljuju se za razdoblje jednako onome na koje je bio suspendiran rad vijeća.

ČLANAK 31.23.

Primitak informacija

1. Vijeće na zahtjev stranke ili na vlastitu inicijativu može od stranaka zatražiti informacije koje smatra nužnima i primjerenima. Stranke na svaki zahtjev vijeća za informacije odgovaraju odmah i u cijelosti.

2. Vijeće na zahtjev stranke ili na vlastitu inicijativu može od svakog izvora zatražiti svaku informaciju koju smatra primjerenom. Vijeće ima pravo i zatražiti mišljenje ili tehnički savjet stručnjaka, prema potrebi, i u skladu sa svim uvjetima koje su dogovorile stranke, ako je primjenjivo.

3. Vijeće razmatra podneske *amicus curiae* fizičkih osoba stranke ili pravnih osoba s poslovnom jedinicom u stranci u skladu s Poslovníkom iz Priloga 31.-A.

4. Sve informacije koje vijeće dobije u skladu s ovim člankom otkrivaju se strankama i stranke mogu dostaviti primjedbe na njih.

ČLANAK 31.24.

Pravila tumačenja

1. Vijeće obuhvaćene odredbe tumači u skladu s uobičajenim pravilima tumačenja međunarodnog javnog prava, uključujući pravila utvrđena u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora. Vijeće uzima u obzir i relevantna tumačenja iz izvješća vijeća WTO-a i žalbenog tijela koje donese Tijelo WTO-a za rješavanje sporova.

2. Izvješćima i odlukama vijeća ne mogu se povećati ni umanjiti prava i obveze stranaka na temelju ovog Sporazuma.

ČLANAK 31.25.

Izvješća i odluke vijeća

1. Vijećanja panela su povjerljiva. Vijeće nastoji postići konsenzus pri donošenju izvješća i odluka. Ako to nije moguće, vijeće odlučuje većinom glasova. Izdvojena mišljenja članova vijeća ne objavljuju se ni u kojem slučaju.
2. Stranke bezuvjetno prihvaćaju odluke i izvješća vijeća. Njima se ne stvaraju ni prava ni obveze za fizičke ili pravne osobe.
3. Svaka stranka objavljuje izvješća i odluke vijeća što prije nakon datuma dostave strankama, podložno zaštiti povjerljivih informacija.

ODJELJAK D

Mehanizam medijacije

ČLANAK 31.26.

Ciljevi

Cilj je mehanizma medijacije olakšati pronalaženje uzajamno dogovorenog rješenja sveobuhvatnim i žurnim postupkom uz pomoć medijatora.

ČLANAK 31.27.

Pokretanje postupka medijacije

1. Stranka može u bilo kojem trenutku u pisanom obliku zatražiti od druge stranke pokretanje postupka posredovanja u pogledu bilo koje mjere te stranke koja negativno utječe na trgovinu ili ulaganja između stranaka. Ne zahtijeva se savjetovanje prije pokretanja postupka posredovanja.

2. Zahtjev mora sadržavati dovoljno pojedinosti iz kojih se jasno vidi razlog stranke koja podnosi zahtjev te se u njemu:

- (a) utvrđuje sporna mjera;
- (b) navodi izjava o negativnim učincima za koje stranka koja podnosi zahtjev smatra da ih mjera ima ili da će ih imati na trgovinu ili ulaganje između stranaka; i
- (c) objasniti zašto stranka koja je podnijela zahtjev smatra da je taj utjecaj povezan s mjerom.

3. Samo ako su se stranke sporazumno dogovorile, postupak posredovanja može započeti. Stranka kojoj je podnesen zahtjev u dobroj vjeri razmatra zahtjev i dostavlja stranci koja je podnijela zahtjev svoje pisano prihvaćanje ili odbijanje u roku od 10 dana od njegova primitka. Zahtjev se u suprotnom smatra odbijenim.

ČLANAK 31.28.

Odabir medijatora

1. Stranke se nastoje dogovoriti o posredniku, ako je moguće, najkasnije 15 dana od primitka obavijesti o prihvaćanju zahtjeva.

2. Ako se stranke ne mogu dogovoriti o posredniku u roku utvrđenom u stavku 1., bilo koja od stranaka može zatražiti da tijelo nadležno za imenovanja navedeno u Poslovniku iz Priloga 31.-A u roku od pet dana od zahtjeva ždrijebom odabere posrednika s potpopisa osoba koje obavljaju dužnost predsjednika iz članka 31.8.
3. Ako u trenutku podnošenja zahtjeva na temelju članka 31.27. Zajednički odbor nije donio potpopis osoba koje obavljaju dužnost predsjednika iz članka 31.8., posrednik se odabire ždrijebom među osobama koje su imenovale jedna ili obje stranke za taj potpopis, ovisno o slučaju.
4. Posrednik ne smije biti državljanin neke od stranaka niti zaposlen u jednoj od njih, osim ako se stranke dogovore drukčije.
5. Posrednik postupuje u skladu s Kodeksom ponašanja za članove vijeća i posrednike iz Priloga 31.-B.

ČLANAK 31.29.

Pravila postupka medijacije

1. U roku od 10 dana od imenovanja posrednika stranka koja je zatražila pokretanje postupka posredovanja dostavlja posredniku i drugoj stranci detaljan pisani opis svojih razloga za zabrinutost, posebno u pogledu funkcioniranja sporne mjere i njezinih mogućih negativnih učinaka na trgovinu ili ulaganja između stranaka. Druga stranka u roku od 20 dana od primitka tog opisa može u pisanom obliku dostaviti svoje primjedbe na taj opis.
2. Posrednik strankama na transparentan način pomaže u pojašnjavanju predmetne mjere i njezinih mogućih negativnih učinaka na trgovinu ili ulaganja između stranaka. Konkretno, posrednik može organizirati sastanke između stranaka, savjetovati stranke skupno ili pojedinačno, tražiti pomoć ili savjete relevantnih stručnjaka i dionika te pružati svu dodatnu podršku koju stranke zatraže. Posrednik se savjetuje sa strankama prije nego što zatraži pomoć ili savjete relevantnih stručnjaka i dionika.
3. Posrednik može ponuditi savjet i predložiti rješenje koje stranke razmatraju. Stranke mogu prihvatiti ili odbiti predloženo rješenje ili se mogu složiti oko drugog rješenja. Posrednik ne daje savjete niti komentare o usklađenosti predmetne mjere s ovim Sporazumom.

4. Postupak posredovanja provodi se na području stranke kojoj je upućen zahtjev za pokretanje postupka posredovanja ili, na temelju sporazumnog dogovora, na bilo kojoj drugoj lokaciji ili bilo kojim drugim komunikacijskim sredstvima.

5. Stranke nastoje postići sporazumno rješenje u roku od 60 dana od imenovanja posrednika. Kako bi došle do takvog rješenja, stranke mogu razmotriti dovršetak svih potrebnih unutarnjih postupaka. Dok se ne postigne konačni dogovor, stranke mogu razmotriti moguća privremena rješenja, posebno ako se mjera odnosi na kvarljivu robu.

6. Na zahtjev bilo koje stranke posrednik strankama dostavlja nacrt činjeničnog izvješća u kojem se navode:
 - (a) sažetak predmetne mjere;

 - (b) primijenjeni postupci; i

 - (c) sva sporazumna rješenja koja su eventualno postignuta, uključujući bilo kakva moguća privremena rješenja.

7. Posrednik strankama daje mogućnost da u roku od 15 dana iznesu primjedbe na nacrt činjeničnog izvješća. Nakon razmatranja primjedbi stranaka, posrednik u roku od 15 dana strankama dostavlja konačno činjenično izvješće. Činjenično izvješće ne sadržava tumačenje ovog Sporazuma.

8. Postupak je završen:

- (a) kada stranke donesu sporazumno rješenje, na datum njegova donošenja;
- (b) kada stranke u bilo kojoj fazi postupka postignu obostrani dogovor, na datum sporazumnog dogovora;
- (c) na datum pisane izjave miritelja, nakon savjetovanja sa strankama, u kojoj se navodi da daljnji napori u mirenju nemaju izgleda za uspjeh; ili
- (d) pisanom izjavom stranke nakon proučavanja sporazumnih rješenja u okviru postupka posredovanja i nakon razmatranja svih savjeta te predloženih rješenja posrednika, na datum te izjave.

ČLANAK 31.30.

Povjerljivost

1. Ako se stranke ne dogovore drukčije, svi su koraci postupka posredovanja povjerljivi, uključujući sve savjete i predložena rješenja. Svaka stranka može javnosti otkriti da je posredovanje u tijeku.

2. Ako se stranke tako dogovore, sporazumna rješenja javno su dostupna. Verzija koja je javno objavljena ne smije sadržavati informacije koje je stranka označila kao povjerljive.

ČLANAK 31.31.

Povezanost s postupcima rješavanja sporova

1. Postupkom posredovanja ne dovode se u pitanje prava i obveze stranaka iz odjeljaka B i C ni postupci rješavanja sporova na temelju bilo kojeg drugog sporazuma. Podrazumijeva se da se postupak posredovanja može pokrenuti ili nastaviti dok su u tijeku postupci vijeća.

2. Stranka se u postupcima rješavanja sporova u skladu s ovim Sporazumom ili drugim sporazumima ne oslanja na sljedeće i ne iznosi sljedeće kao dokaz ni vijeće ne uzima u obzir sljedeće:

- (a) stajališta koja je druga stranka zauzela za vrijeme postupka posredovanja ili informacije prikupljene isključivo u skladu s člankom 31.29. stavkom 2.;
- (b) činjenicu da je druga stranka izrazila svoju spremnost prihvatiti rješenje za mjeru koja je predmet medijacije; ili
- (c) savjete ili prijedloge koje je predložio posrednik.

3. Osim ako se stranke dogovore drukčije, posrednik ne može biti član vijeća u postupcima rješavanja sporova na temelju ovog Sporazuma ili bilo kojeg drugog sporazuma ako je riječ o istom pitanju za koje je bio posrednik.

ODJELJAK E

Zajedničke odredbe

ČLANAK 31.32.

Zahtjev za dostavljanje informacija

1. Prije podnošenja zahtjeva za savjetovanje u skladu s člankom 31.5. ili za posredovanje u skladu s člankom 31.27. stranka može tražiti informacije o mjeri koja negativno utječe na trgovinu ili ulaganja između stranaka. Stranka kojoj je takav zahtjev dostavljen u roku od 20 dana od primitka zahtjeva dostavlja pisani odgovor koji sadržava njezine primjedbe na zatražene informacije.

2. Od stranke se obično očekuje da podnese zahtjev za informacije u skladu sa stavkom 1. prije nego što zatraži savjetovanje ili pokrene postupak posredovanja ili druge relevantne postupke suradnje ili savjetovanja na temelju ovog Sporazuma.

ČLANAK 31.33.

Uzajamno dogovoreno rješenje

1. Stranke mogu u bilo kojem trenutku postići sporazumno rješenje bilo kojeg spora iz članka 31.2.
2. Ako se sporazumno rješenje postigne dok se vodi postupak vijeća ili postupak posredovanja ili za vrijeme bilo kojeg drugog načina rješavanja sporova o kojem su se stranke dogovorile, uključujući postupke koji uključuju posredovanje ili mirenje, stranke predsjedniku vijeća ili posredniku, ovisno o slučaju, zajednički dostavljaju obavijest o tom rješenju. Nakon te obavijesti završava postupak vijeća ili posredovanje.
3. Svaka stranka unutar dogovorenog roka poduzima mjere potrebne za provedbu sporazumnog rješenja.
4. Najkasnije na datum isteka dogovorenog roka stranka koja provodi mjeru u pisanom obliku obavješćuje drugu stranku o svim mjerama koje je poduzela za provedbu sporazumnog rješenja.

ČLANAK 31.34.

Razdoblja

1. Svi rokovi utvrđeni u ovom poglavlju računaju se u kalendarskim danima od dana koji slijedi nakon radnje na koju se odnose.
2. Stranke mogu sporazumno izmijeniti sve rokove iz ovog poglavlja.
3. Na temelju odjeljka C vijeće može u bilo kojem trenutku predložiti strankama da izmijene bilo koji rok iz ovog poglavlja, navodeći razloge prijedloga.

ČLANAK 31.35.

Troškovi

1. Svaka stranka snosi svoje troškove sudjelovanja u postupku u okviru vijeća ili postupku posredovanja.

2. Stranke su zajednički odgovorne za troškove organizacijskih pitanja, uključujući naknadu i troškove za članove vijeća i posrednika, te ih ravnopravno dijele. Naknada za članove vijeća određuje se u skladu s Poslovníkom iz Priloga 31.-A. Naknada za posrednika određuje se u skladu s naknadom za predsjednika vijeća u skladu s Poslovníkom iz Priloga 31.-A.

ČLANAK 31.36.

Upravljanje postupkom rješavanja sporova

1. Svaka stranka dužna je:
 - (a) određuje ured koji je odgovoran za upravljanje postupcima rješavanja sporova na temelju ovog poglavlja; i
 - (b) pisanim putem obavješćuje drugu stranku o lokaciji ureda i informacijama za kontakt u roku od tri mjeseca od stupanja na snagu ovog Sporazuma.
2. Svaka je stranka odgovorna za rad i troškove ureda koji je odredila.

3. Neovisno o stavku 1. stranke se mogu dogovoriti da će zajednički vanjskom tijelu povjeriti pružanje potpore za određene administrativne zadaće u okviru postupka rješavanja sporova na temelju ovog poglavlja.

ČLANAK 31.37.

Privatna prava

Stranka ne predviđa pravo na poduzimanje mjera protiv druge stranke u skladu sa svojim domaćim zakonodavstvom na osnovi toga da mjera druge stranke nije u skladu s ovim Sporazumom.

ČLANAK 31.38.

Izmjena prilogâ

Zajedničko vijeće može izmijeniti priloge 31.-A (Poslovnik) i 31.-B (Kodeks ponašanja za članove vijeća i posrednike).

POGLAVLJE 32.

IZNIMKE

ČLANAK 32.1.

Opći izuzeci

1. Članak XX. GATT-a iz 1994., uključujući njegove napomene i dodatne odredbe, ugrađuje se u ovaj Sporazum i postaje njegov dio te se primjenjuje *mutatis mutandis* na poglavlje 2. (Trgovina robom), poglavlje 3. (Pravila o podrijetlu i postupci povezani s podrijetlom), poglavlje 4. (Carinski režim i olakšavanje trgovine), poglavlje 6. (Sanitarne i fitosanitarne mjere), poglavlje 8. (Energija i sirovine), poglavlje 9. (Tehničke prepreke u trgovini), poglavlje 22. (Poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice i određeni monopoli) i odjeljak B poglavlja 10. (Liberalizacija ulaganja).

2. Stranke se slažu:

(a) da mjere iz članka XX. točke (b) GATT-a iz 1994. uključuju mjere zaštite okoliša⁹⁰, koje su nužne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka; i

⁹⁰ Stranke priznaju pravo na pozivanje na članak XX. točku (b) GATT-a iz 1994. u odnosu na mjere koje se poduzimaju u skladu s multilateralnim sporazumima o zaštiti okoliša čije su potpisnice.

(b) da se članak XX. točka (g) GATT-a iz 1994. primjenjuje na mjere koje se odnose na očuvanje živih i neživih neobnovljivih prirodnih resursa.

3. Ako stranka namjerava poduzeti bilo kakvu mjeru u skladu s člankom XX. točkama (i) i (j) GATT-a iz 1994., ta stranka drugoj stranci daje:

(a) sve relevantne informacije; i

(b) na zahtjev, razumnu mogućnost za savjetovanje o bilo kojem pitanju povezanom s tom mjerom radi postizanja uzajamno prihvatljivog rješenja.

Stranke se mogu dogovoriti o svim sredstvima potrebnima za rješavanje pitanja o kojima se provodi savjetovanje iz stavka 3. točke (b).

Ako zbog izvanrednih i kritičnih okolnosti koje zahtijevaju hitno djelovanje nije moguće prethodno obavješćivanje ili savjetovanje, stranka koja namjerava poduzeti predmetne mjere može odmah poduzeti mjere nužne za rješavanje situacije te o tome odmah obavješćuje drugu stranku.

4. Članak XIV. točke (a), (b) i (c) GATS-a ugrađuju se u ovaj Sporazum i postaju njegov dio te se primjenjuju *mutatis mutandis* na poglavlje 11. (Prekogranična trgovina uslugama), poglavlje 12. (Privremena prisutnost fizičkih osoba u poslovne svrhe), poglavlje 13. (Domaći propisi), poglavlje 14. (Uzajamno priznavanje stručnih kvalifikacija), poglavlje 16. (Telekomunikacijske usluge), poglavlje 17. (Usluge međunarodnog pomorskog prijevoza), poglavlje 18. (Financijske usluge), poglavlje 19. (Digitalna trgovina), poglavlje 22. (Poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su dodijeljena posebna prava ili povlastice i određeni monopoli) i odjeljak B poglavlja 10. (Liberalizacija ulaganja).

5. Stranke se slažu da mjere iz članka XIV. točke (b) GATS-a uključuju mjere zaštite okoliša⁹¹ nužne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka.

6. Podrazumijeva se da se članak 2.8. (Sigurnosna iznimka) dijela IV. smatra odredbom dijela III.

ČLANAK 32.2.

Oporezivanje

1. Za potrebe ovog članka:

(a) „rezidentnost” znači rezidentnost u porezne svrhe; i

⁹¹ Stranke priznaju pravo na pozivanje na članak XIV. točku (b) GATS-a u odnosu na mjere koje se poduzimaju u skladu s multilateralnim sporazumima o zaštiti okoliša čije su potpisnice.

(b) „porezna konvencija” znači konvencija o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili bilo koji drugi međunarodni sporazum ili aranžman koji se u cijelosti ili većim dijelom odnosi na oporezivanje čije su stranke bilo koja od stranaka.

2. Ništa u ovom dijelu Sporazuma ne utječe na prava i obveze stranke na temelju porezne konvencije. U slučaju nedosljednosti između ovog Sporazuma i bilo koje porezne konvencije prednost ima porezna konvencija u mjeri u kojoj postoji nedosljednost.

3. Članci 10.8. (Tretman najpovlaštenije nacije), 11.7. (Tretman najpovlaštenije nacije) i 18.4. (Tretman najpovlaštenije nacije) i članak 18.7. (Prekogranična trgovina financijskim uslugama) stavak 4. ne primjenjuju se na pogodnost koju stranka dodjeljuje na temelju porezne konvencije.

4. Podložno zahtjevu da se takve mjere ne primjenjuju na način koji bi činio sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije među strankama, ako prevladavaju slični uvjeti, odnosno prikriveno ograničavanje trgovine i ulaganja, ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao sprečavanje stranke da donese, provodi ili izvrši bilo koju mjeru namijenjenu osiguravanju pravičnog ili djelotvornog uvođenja ili naplate izravnih poreza:

(a) kojima se utvrđuje razlika između poreznih obveznika koji nisu u istoj situaciji, posebno u pogledu njihova boravišta ili mjesta na kojem je uloženi njihov kapital; ili

(b) čiji je cilj spriječiti izbjegavanje plaćanja ili utaju poreza u skladu s odredbama bilo koje porezne konvencije ili domaćeg poreznog zakonodavstva.

5. Podrazumijeva se da činjenica da mjera oporezivanja čini znatnu izmjenu postojeće mjere oporezivanja, da stupa na snagu u trenutku objave, da se njome pojašnjava planirana primjena postojeće mjere oporezivanja ili da ima neočekivani učinak na ulagatelja ili obuhvaćeno ulaganje sama po sebi ne čini povredu članka 10.15. (Tretman ulagatelja i obuhvaćenih ulaganja).

6. Ako ulagatelj podnese zahtjev za savjetovanje u skladu s člankom 10.22. (Savjetovanje) u kojem tvrdi da se mjerom oporezivanja krši obveza u skladu s člankom 10.7. (Nacionalni tretman) stavkom 2. ili člankom 10.8. (Tretman najpovlaštenije nacije) stavkom 2. ili u skladu s odjeljkom C poglavlja 10. (Zaštita ulaganja), tuženik može uputiti pitanje na savjetovanje i donošenje zajedničke odluke stranaka o tome:

(a) je li u slučaju mjere riječ o mjeri oporezivanja;

(b) krši li se mjerom, ako se utvrdi da je riječ o mjeri oporezivanja, obveza iz članka 10.7. (Nacionalni tretman) stavka 2. ili članka 10.8. (Tretman najpovlaštenije nacije) stavka 2. ili odjeljka C poglavlja 10. (Zaštita ulaganja); ili

(c) postoji li neusklađenost između obveza iz ovog Sporazumu za koje se tvrdi da su prekršene i obveza iz porezne konvencije.

7. Upućivanje u skladu sa stavkom 6. nije moguće nakon datuma koji je sud odredio tuženiku za podnošenje odgovora na detaljno obrazloženje tužbe ili odgovora na tužbu. Ako tuženik uputi takvo pitanje, suspendiraju se rokovi ili postupci utvrđeni u odjeljku D (Rješavanje ulagačkih sporova) poglavlja 10. Ako se u roku od 180 dana od upućivanja pitanja stranke ne dogovore o njegovu razmatranju ili ne donesu zajedničku odluku, suspenzija rokova ili postupaka više se ne primjenjuje i ulagatelj može nastaviti sa svojom tužbom.

8. Zajednička odluka stranaka u skladu sa stavkom 6. obvezujuća je za sud.

9. Svaka stranka osigurava da njezino izaslanstvo za savjetovanja koja će se provoditi u skladu sa stavkom 6. uključuje osobe s odgovarajućom stručnošću u područjima obuhvaćenima ovim člankom, uključujući predstavnike odgovarajućih poreznih tijela⁹² svake stranke.

⁹² Za Meksiko „predstavnici odgovarajućih poreznih tijela” znači službenici Ministarstva financija i javnog kredita.

ČLANAK 32.3.

Otkrivanje informacija

1. Ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao da zahtijeva od stranke otkrivanje povjerljivih informacija čije bi objavljivanje priječilo izvršavanje zakonodavstva ili bi na drugi način bilo protivno javnom interesu, ili informacija koje bi mogle dovesti u pitanje legitimne komercijalne interese određenih javnih ili privatnih poduzeća.
2. Objavljivanje informacija u cijelom postupku rješavanja sporova na temelju ovog dijela Sporazuma regulira se odredbama primjenjivih poglavlja.
3. Ako stranka drugoj stranci na temelju ovog Sporazuma, među ostalim putem tijela uspostavljenih na temelju ovog Sporazuma, dostavi informacije koje se u skladu sa zakonima i drugim propisima stranke koja dostavlja informacije smatraju povjerljivima, druga stranka te informacije tretira kao povjerljive, osim ako stranka koja je dostavila informacije pristane na drukčije postupanje.

ČLANAK 32.4.

Izuzeća od obveza WTO-a

Ako su pravo ili obveza utvrđeni odredbom ovog dijela Sporazuma istovjetni onima iz Sporazuma o WTO-u, smatra se da je svaka mjera poduzeta u skladu s odlukom o izuzeću donesenom u skladu s člankom IX. stavcima 3. i 4. Sporazuma o WTO-u u skladu s odredbom ovog Sporazuma.